

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Matěj Eberle

**Predikce recidivy trestných činů pomocí umělé
inteligence**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jakub Drápal, M.Phil., Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 4. 9. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 198 238 znaků včetně mezer.

Matěj Eberle

V Praze dne

Poděkování

Nejprve bych chtěl jmenovitě poděkovat doktoru Jakubu Drápalovi. Nejen za ochotu vést mi diplomovou práci na individuální téma, ale především za čas, úsilí a trpělivost, které mi po celé tři roky věnoval. Věřím, že otisk jeho vedení je v práci patrný.

Dále bych chtěl poděkovat svým rodičům a partnerce. Jejich neustálá podpora mi pomohla studium i diplomovou práci dokončit.

V neposlední řadě bych chtěl poděkovat svému kamarádovi a mentorovi za to, že ve mně vzbudil zájem o aplikaci práva v praxi.

Obsah

Úvod	1
1. Historie predictive sentencing.....	4
1.1. Vývojové generace nástrojů predictive sentencing.....	5
1.2. Soudce limitovaný vs. soudce informovaný.....	10
1.3. Neurčité tresty ve Velké Británii a Walesu	11
2. Základy fungování umělé inteligence a problém nasazení při rozhodování o trestu.....	15
2.1. Základní schéma vývoje AI	16
2.2. Vliv kognitivních zkreslení na datasety v soudním rozhodování.....	18
2.3. Diskriminace v umělé inteligenci.....	22
3. Srovnání schopnosti soudců předvídat recidivu ve srovnání s AI	24
4. Ukotvení prediktivních mechanismů v českém právním řádu	30
4.1. Stručné vymezení základních pojmů	31
4.1.1. Recidiva v českém trestání	31
4.1.2. Účel trestu	36
4.2. Predikční systémy a trestní řízení	40
4.2.1. Základní zásady trestního řízení	41
4.2.1.1. Zásada veřejnosti	43
4.2.1.2. Zásada ústnosti	46
4.2.1.3. Zásada bezprostřednosti.....	47
4.2.1.4. Zásada zajištění práva na obhajobu.....	49
4.2.2. Diskriminace podle EÚLP	51
4.3. Obecné etické otázky při nasazení AI modelů v rámci trestního řízení	55
5. Využití prediktivních nástrojů při rozhodování o podmíněném propuštění	60
5.1. Vývoj SARPO.....	61
5.2. Úvahy o zapojení do rozhodování o podmíněném propuštění.....	62
5.2.1. Možná podjatost při podmíněném propuštění	63
5.2.2. Doktrinární pojetí podmíněného propuštění Ústavním soudem.....	64
5.3. Zákonná opora a základní popis fungování SARPO	67

6. Úvahy de lege ferenda o možném využití prediktivních systémů v ČR	70
Závěr	75
Seznam použitých zdrojů	77
Abstrakt	93
Abstract	94

Úvod

„Elon Musk a další vyzývají k pozastavení vývoje umělé inteligence s odkazem na rizika pro společnost.“¹ Tak zněly titulky novinových článků v době, kdy jsem zpracovával svou diplomovou práci. Americký podnikatel a jeden z nejbohatších mužů světa Elon Musk nebo CEO Microsoftu Satya Nadella, ale například také izraelský historik a spisovatel píšící o výzvách a dilematech lidstva Yuval Noach Harari varují před budoucností, která se až příliš zaměří na používání umělé inteligence a postupně bude snižovat zapojení lidského faktoru. Stovky expertů říkají, že o lidech by v některých situacích měli rozhodovat jen lidé a že současný vývoj nepůjde lehce zbrzdit.

Tato obava není nic nového. Najdeme ji v literárních dílech George Orwella nebo Karla Čapka. I v právu se podobná varování čas od času objevila. Například americký soudce Richard Posner v úvodu své knihy *How Judges Think*² – v určitém smyslu bibli, pokud jde o pohled na roli soudce v moderní justici – poznamenává, že změní-li se právo v okamžiku, kdy vyměníme soudce, pak není jasné, co vlastně právem je. Naráží tak na podstatu výkladu a použití právních pravidel – psané právo je důležité, ale jakým způsobem a kdo ho konkrétně vykládá, hraje stejnou, ne-li větší roli.³

I proto jsem si vybral téma predikce recidivy trestných činů za použití umělé inteligence. Kromě možného praktického využívání a faktu, že o tomto tématu v českém kontextu nevzniklo mnoho publikací a odborných prací, v sobě skrývá až civilizační otázky, na které narážíme i v jiných oborech či oblastech našeho života. Je lepší zachovat status quo, ačkoliv je systém neefektivní a nelze ho zbavit lidských předsudků a excesů chování, protože je to systém, kterému alespoň trochu rozumíme? Nebo raději využijeme velmi efektivní umělou inteligence, jejímuž výsledku budeme nuceni bezmezně věřit a ušetří nám práci? A mění se odpovědi na předchozí otázky ve chvíli, kdy do hry vstupuje rozhodování o lidském životě?

---

¹ NARAYAN, Jyoti, Krystal HU, Martin COULTER a Supantha MUKHERJEE. Elon Musk and others urge AI pause, citing 'risks to society'. In: Reuters: Technology [online]. [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/technology/musk-experts-urge-pause-training-ai-systems-that-can-outperform-gpt-4-2023-03-29/>

² POSNER, Richard A. Introduction. In: *How Judges Think*. Massachusetts: Harvard University Press 2010, s. 6. ISBN 978-0-674-02820-3.

³ WINTR, Jan. *Metody a zásady interpretace práva*. Praha: Auditorium, 2013, s. 9–16. ISBN 978-80 87284-36-0.

Zavádění umělé inteligence coby nástroje predikce recidivy trestných činů tedy znovu otevírá léta živou diskuzi o povaze spravedlnosti. Její podstatou není totiž pouze to, že stejné či podobné skutky by měly být souzeny stejně či podobně. Ale obsahuje také nezbytné porozumění rozhodnutím justice a postupu, kterým k nim došla.

Základní myšlenka, která je společná predikčním systémům, spočívá v abstrahování informací o určitém počtu faktorů, které mohou mít nějaký vztah ke kriminálnímu chování, tedy ke kriminální recidivě. A právě predikce recidivy trestných činů úzce souvisí s pojetím západního modelu demokracie a jeho hodnot. Posouzení rizika opakování kriminálního chování u konkrétních pachatelů pomocí umělé inteligence totiž momentálně stojí v rozporu se základními zásadami spravedlivého procesu a představuje rizika, před kterými v úvodu zmínění světoví experti varují.

Tato diplomová práce si klade za cíl poodhalit, zda by do budoucna mohlo být používání umělé inteligence v české trestní justici v rámci předvídání recidivy možné, anebo zda mají světoví experti pravdu a jedná se o cestu do pekel. Tato práce se nejprve pokusí prozkoumat historii predikce recidivy a ukázat, že se jedná o obor výrazně starší a rozvinutější, než by se na první pohled mohlo zdát. Kromě toho se na konkrétních příkladech ze zahraničí bude snažit ukázat možná úskalí takového přístupu. Dále se práce vynasnaží položit základ fungování umělé inteligence v obecných rysech, představit její limitace a ty poté aplikovat na možné scénáře. Dále práce srovnává samotnou efektivitu predikčních mechanismů, protože používání prediktivních systémů by dávalo smysl pouze v případě, že by nabízely znatelný přínos. Tato kapitola nabízí srovnání jak s modely používanými v minulosti, čímž demonstruje vývoj těchto mechanismů, tak ve srovnání s člověkem. Na takto vytyčených základech se práce dále pokouší analyzovat pohled práva z pohledu funkčnosti zavedení predikčních mechanismů postavených na umělé inteligenci do tuzemského právního systému. Na závěr se práce zabývá konkrétním nástrojem používaným v tuzemském právním prostředí.

Úskalí této práce spočívá v samotném výběru tématu, které v českém kontextu není příliš známé a prozkoumané. Nicméně jak popisuji níže, ani při pohledu do zahraničí se nejedná o diskuzi, která by byla běžnou součástí predikce trestných činů – ačkoliv umělá inteligence se stává nejaktuálnějším tématem dnešní doby. I proto v práci rozebírám dilemata, která úzce souvisejí se

zavedením takových nástrojů a s otázkou pojetí spravedlnosti a mohou mít vliv na využití AI do budoucna.

Jak se práce pokusí nastítnit, prediktivní mechanismy představují nástroj, u kterého záleží, jak s ním naložíme. Nicméně zodpovězení výše položených otázek je dobrým prvním krokem před jejich plným zapojením do praxe tuzemské justice.

1. Historie predictive sentencing

Pro evropské právní prostředí je standardem, že o trestu rozhoduje a rozhodoval výlučně soudce. Zákodárce mu za tím účelem stanovuje určité hranice, kterými jeho diskreční pravomoc omezuje.⁴ V teorii by tyto mantinely neměly být ani příliš široké, ani příliš úzké. Pakliže by byly úzké, soudce by příliš svazovaly a nedávaly mu ve zvláštních případech možnost zohlednit nestandardní okolnosti. Naopak v případě širokých mantinelů by měl soudce příliš volnou ruku, což by poskytovalo prostor ke svévolnému rozhodování a bylo by v rozporu se zásadou „ve stejných případech stejně“.

Kromě těchto mantinelů nastavuje zákonodárce pravidla trestního řízení. Jedním z kritérií je požadavek, aby byl soudce ve svém rozhodování dostatečně informovaný, a tedy pro něj bylo možné uložit spravedlivý trest včetně formy a délky v rámci zákonem vymezených mezí.⁵ Avšak maximální možná spravedlnost je spíše aspirací, která závisí na množství informací, jež soudce v danou chvíli má. Predikce budoucí recidivy by v tomto směru mohla sehrát významnou roli a poskytnout další informaci navíc, anebo dokonce celé rozhodování značně usnadnit. Jedná se o postup, který už je dlouhou dobu ve světě v praxi používán, a to zejména v zemích common law a ve Spojených státech amerických. Na následujících řádcích se pokusím ve stručnosti představit stěžejní etapy historického vývoje, který se na poli predikce recidivy odehrál. Tato kapitola zároveň poukazuje na problémy a výzvy, se kterými se nasazení prediktivních mechanismů v praxi v minulosti potýkalo.

Co se týče úpravy ukládání trestu, jednotlivé země patřící do common law tradice k této problematice přistupovaly historicky odlišně, než tomu bylo v zemích s kontinentální právní kulturou. Odlišnost se projevila především v rozdělení úkolů v rámci trestního systému. Soudce sice rozhodoval o výsledku řízení, ale konkrétní rozhodnutí o výkonu trestu bylo do značné míry přenecháno v pravomoci správních úřadů (parole boards).⁶ Tento systém směřoval ke stejnému cíli, jímž bylo co možná nejspravedlivější vyměření trestu. Z mého pohledu tento přístup stojí na

---

⁴ Například v České republice toto říká čl. 2 odst. 3 Ústavy (zákon č. 1/1993 Sb.), který zakotvuje zásadu legální licence.

⁵ DRÁPAL, Jakub. Individualizace trestů v České republice: Jak určujeme tresty a co o tom víme?. *Státní zastupitelství*. 2018, (1), s. 9–20.

⁶ Parole boards jsou na vládě a justici nezávislé orgány. Kanadská Parole board o sobě říká, že se jedná o nezávislý správní soud, který v rámci kanadského systému trestního soudnictví vydává rozhodnutí o podmíněném propuštění a pozastavení záznamů a zároveň vydává doporučení o milosti. (Více zde: Parole Board of Canada. *Government of Canada* [online]. [cit. 2023-08-20] Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/parole-board.html>)

tom, že sám soudce nemá v době vynášení rozsudku dostatek informací, na základě kterých by byl schopen vynést spravedlivý rozsudek, a zároveň je zahlcen množstvím úkonů, které je v rámci trestního řízení povinen učinit.

Proto vznikla idea, že když bude existovat jiný orgán, který bude pověřen jen a pouze rozhodnutím o výkonu trestu, bude takový trest přesněji zohledňovat konkrétní specifika chování pachatele. V praxi soud rozhodoval o uložení trestu, ale o jeho vykonání už nikoliv. Soudce tedy sice rozsudek vynese, ale jeho podoba může a má být posléze upřesňována. Těmito základními mechanismy jsou zejména neurčité tresty (tzv. indeterminate sentences) a institut podmíněného propuštění. Oba tyto instituty se snaží zohlednit pravděpodobné budoucí chování pachatele a reflektovat ho do délky trestu. Z toho vyplývá, že při jejich aplikaci dochází i ke snaze předvídat ono budoucí chování.

Spolu s vývojem přístupu k úloze trestu se měnila i podoba dvou zmíněných mechanismů. Počátky hodnocení a klasifikace vězně jsou spojeny s dobou po druhé světové válce a až do současnosti se od ní neustoupilo. James Bonta⁷ tento vývoj dělí do čtyř generací. Toto rozdělení je v současnosti takřka univerzálně přijímané a používané jak v akademii, tak v praxi⁸ a v následujících podkapitolách bude blíže rozvedeno.

1.1. Vývojové generace nástrojů predictive sentencing

Nejpřiléhavějším pojmenováním **první generace** by bylo klinicky orientovaná.⁹ Její počátky se datují do 50. let 20. století. Ústřední myšlenka svým způsobem navazuje na pojetí kriminality jako fyziologické vlastnosti od Cesara Lombrosa,¹⁰ která je diagnostikovatelná a případně odstranitelná. Hodnocení kriminálního činu bylo řízeno ryze subjektivním přístupem hodnotitele. Metodologické návody, hodnoticí tabulky ani jiné guidelines¹¹ v tu dobu neexistovaly. Bonta ve

---

⁷ BONTA, James. Offender Risk Assessment: Guidelines for Selection and Use. *Criminal Justice and Behaviour* [online]. American Association for Correctional Psychology, 2002, 1. 8. 2002, **2002**(29), s. 355–379 [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: doi.org/10.1177/0093854802029004002

⁸ Používá jej například Ministerstvo spravedlnosti Velké Británie. (viz Assessment. HM Inspectorate of Probation [online]. Anglie, 2020, 18. prosince 2020 [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmiprobation/research/the-evidence-base-probation/supervision-of-service-users/assessment/>)

⁹ VAN GINNEKEN, Esther FJC. The Use of Risk Assessment in Sentencing. In: *Predictive Sentencing: Normative and Empirical Perspective*. Oxford: Hart Publishing, 2019, s. 9. ISBN 978-1-50992-141-6.

¹⁰ Italský kriminolog, který přišel s teorií, že zločinné sklony jsou vrozené a jsou identifikovatelné na základě fyziognomických znaků člověka.

¹¹ V českém překladu: „Doporučené návody, jak dále postupovat.“

svém rozdělení označil za hlavní slabinu této generace to, že trestanec není odsouzen na základě spáchaného činu, nýbrž v důsledku toho, jakým dojmem působila jeho osobnost na hodnotitele v okamžiku evaluace.¹²

V praxi byl postup následovný. Pachateli trestného činu byl soudem uložen tzv. neurčitý trest. To znamená, že byl zařazen do výkonu trestu do vězení, ale nevěděl, na jakou dobu, protože o jeho propuštění rozhodoval tzv. parole board.¹³ Ten po soudem určené době posuzoval, zdali se jim jeví vězeň již jako napravený, či nikoliv. Postup přitom nebyl veden žádným strukturovaným dotazníkem nebo alespoň checklistem a příslušníci parole board spoléhali pouze na svou osobní zkušenost a trénink.¹⁴ Takový přístup zdánlivě vykazuje podobné znaky jako podmíněné propuštění z výkonu trestu podle současných norem trestního práva v ČR. Zásadní rozdíl však spočívá v tom, že v případě podmíněného propuštění dojde k uložení konkrétní délky trestu, u neurčitého trestu nicméně k žádnému vyměření délky trestu dojít nemuselo.¹⁵ Tento přístup přetrvává asi dvacet let a končí kolem roku 1990.¹⁶

V důsledku absence objektivních kritérií pro propuštění a nepřezkoumatelnosti postupu orgánu první generace selhává. Dalším důvodem bylo, že klinicky orientovaný model nevykazoval výsledky o signifikantním snížení recidivy trestných činů.¹⁷ To podnítilo značný zájem. Jedna z dodnes nejcitovanějších studií vznikla pod hlavičkou US National Institute of Justice v roce 1982 a nese název *Selective Incapacitation*. Tato studie proběhla na vzorku 2 100 vězňů mužského pohlaví ve třech státech USA a zkoumala rozdělení všech spáchaných trestných činů mezi prvotrestanci a recidivisty.¹⁸ Výsledkem bylo zjištění, že většina kriminální činnosti je spáchána úzkou skupinou jedinců. Wolfgang, Figlio a Sellin dodávají, že „*myšlenka selektivní*

---

¹² PETRAS, Michal, Václav JIŘIČKA, Jindřich HŮRKA, Marek NETOČNÝ, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. *Predikce kriminality: Nový nástroj SARPO 1 na hodnocení kriminogenních rizik a potřeb. Trestněprávní revue. C.* H. Beck, 2010(9), s. 284–285.

¹³ Parole board je nezávislý orgán, který provádí hodnocení rizik vězňů, aby určil, zda mohou být bezpečně propuštěni do společnosti. (viz The Parole Board: Working with others to protect the public. *Government of United Kingdom* [online]. Anglie, 2022 [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/organisations/parole-board>)

¹⁴ History of Risk Assessment: Public Safety Risk Assessment Clearinghouse. *Bureau of Justice Assistance: Office of Justice Programmes* [online]. United States: gov [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://bja.ojp.gov/program/psrac/basics/history-risk-assessment>

¹⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 88.

¹⁶ VAN GINNEKEN, Esther F.J.C. The Use of Risk Assessment in Sentencing. In: *Predictive Sentencing: Normative and Empirical Perspective*. Oxford: Hart Publishing, 2019, s. 9. ISBN 978-1-50992-141-6.

¹⁷ VAN GINNEKEN, Esther F.J.C. The Use of Risk Assessment in Sentencing. In: *Predictive Sentencing: Normative and Empirical Perspective*. Oxford: Hart Publishing, 2019, s. 10. ISBN 978-1-50992-141-6.

¹⁸ GREENWOOD, Peter W. a Alan ABRAHAMSE. *Selective Incapacitation*. 1. Santa Monica: RAND Corporation, 1982. ISBN 0-8330-0433-6.

neschopnosti se shoduje s představou, že vysoký podíl trestných činů páchá malá část neplodnějších pachatelů“.¹⁹

Používání statistických metod je zárodkem vzniku **druhé generace**, které náleží příznačné pojmenování matematicky selektivní či ryze statistická.²⁰ Ta se snaží dále identifikovat charakteristické rysy skupiny obyvatel páchajících kriminální činností a sestavit standardizované dotazníky, které by měly oporu ve statistických datech. Statistická data v pojetí druhé generace pracovala takřka výlučně s tzv. statickými faktory. Tj. faktory, jež se zakládají na skutečnosti, která se již stala a je nezměnitelná. Typicky se jedná o věk, pohlaví, etnickou příslušnost, ale také o počet předchozích odsouzení nebo typické kriminální chování.²¹

Zjišťování informací probíhalo za účelem rozřazení pachatelů do tří kategorií, přičemž to, do jaké kategorie byl pachatel zařazen, se přímo promítlo do délky jeho trestu. Například v tom tomto přístup vykazují vyšší znaky organizovanosti a systémovosti. Sběr dat měl formu dotazníkového šetření,²² které nebylo unifikované, ale i tak mělo obvyklou podobu. Dotazník obsahoval hodnotící škálu od 0 do 12, kde za každý tzv. risk faktor (rizikový faktor)²³ byl pachateli přiřazen 1 bod. Pakliže výsledný součet bodů přesahoval hodnotu 6, tak byl zkoumaný subjekt hodnocen jako „vysoce rizikový“. Naproti tomu hodnota 2 a méně znamenala hodnocení „bez rizika“.

Tento přístup vykazoval vyšší prediktivní validitu, nicméně vedle toho se potýkal s problémem vysoké falešné pozitivivity, jež i pro nerecidivisty znamenala vyšší tresty. Oboje bylo způsobeno tím, že aktuariální metody srovnávaly charakteristiky testovaného jedince s charakteristikou skupiny v minulosti testovaných recidivistů a hledaly společné znaky, které by je spojovaly. Avšak kvůli omezenému rozsahu dvanáctibodové škály a absenci kontrolní skupiny nebylo možné zmíněným problémům za daných okolností předejít. Dalším omezením tohoto přístupu

---

¹⁹ WOLFGANG, Marvin E., Robert M. FIGLIO a Thorsten SELLIN. *Delinquency in a Birth Cohort: Studies in Crime and Justice*. Chicago: University of Chicago Press, 1987. ISBN 9780226905587.

²⁰ VAN GINNEKEN, Esther F.J.C. The Use of Risk Assessment in Sentencing. In: *Predictive Sentencing: Normative and Empirical Perspective*. Oxford: Hart Publishing, 2019, s. 10. ISBN 978-1-50992-141-6.

²¹ PETRAS, Michal, Václav JIŘIČKA, Jindřich HŮRKA, Marek NETOČNÝ, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. Predikce kriminality: Nový nástroj SARPO 1 na hodnocení kriminogenních rizik a potřeb. *Trestněprávní revue*. C. H. Beck, 2010(9), s. 283–284.

²² Například nástroj s označením Static-99, který se používal pro predikci recidivy v oblasti sexuálních trestných činů.

²³ Statistický faktor, který byl hodnocen jako rizikový. Například že je pachatel muž ve věku do 40 let.

bylo, že nenabízely nástroje, které by dokázaly recidivě předcházet jinak než zvýšením délky trestu odnětí svobody.²⁴

Třetí generace vzniká kolem roku 1990 a je označována za tzv. model rizik a potřeb pachatelů. Kombinuje statistickou metodu pracující se statickými i dynamickými faktory. Dynamickými faktory se rozumí proměnlivé faktory vycházející ze změnitelné skutečnosti. Jedná se například o zaměstnání, rodinné poměry, perspektivu do budoucna apod. Dále se v této generaci začíná využívat tzv. strukturální profesní posouzení. Jedná se o kombinaci statistických dat s klinickým přístupem. To znamená, že zajištěná data se vyhodnocují individuálně a vyškolenými profesionály, kterým je umožněna určitá míra diskrece.²⁵

Výsledky strukturálního profesního posouzení nevykazují vyšší reliabilitu než mechanismy druhé generace. Nicméně přicházejí navíc s nástroji ovlivňování pachatele, pokud jde o recidivu.²⁶ Pakliže má být pachateli uložen trest odnětí svobody, mělo by být možné ovlivnit i jiné charakteristiky trestu, než je jen délka pobytu ve vězení. Základní teze říká, že má-li dojít k efektivní nápravě pachatele, musí být při udělení trestu zohledněna i jeho osobnost.²⁷ Není vhodné, aby bylo s pachatelem zacházeno zbytečně přísněji nebo mírněji, než je potřebné. Ale právě k tomu je zapotřebí jakási kategorizace pachatelů a podle toho s nimi má být nakládáno. Například rehabilitační intervence by měly být poskytnuty zejména středně a vysoce rizikovým pachatelům, zatímco případy s nízkým rizikem by měly být intervenovány logicky co nejméně.²⁸

Tato generace se nesnaží identifikovat jen riziko, ale také jeho příčiny. Za tímto účelem hledá odpovědi na tři základní otázky: 1. Jaký typ pachatele trestá?, 2. Kterou složku osobnosti je s ohledem na jeho trestnou činnost schopná napravit? a 3. Jakým způsobem ji napravit? Teorie tento model cizojazyčně pojmenovává jako tzv. risk-needs-responsivity model.²⁹ Riziko představuje princip, který je předvídatelný. To znamená použití statistických dat k predikci recidivy a následné psychologické zhodnocení povahy pachatele, na základě čehož je zvolena

---

²⁴ PETRAS, Michal, Václav JIŘIČKA, Jindřich HŮRKA, Marek NETOČNÝ, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. Predikce kriminality: Nový nástroj SARPO 1 na hodnocení kriminogenních rizik a potřeb. *Trestněprávní revue*. C. H. Beck, 2010(9), s. 283–284.

²⁵ Tamtéž, s. 284.

²⁶ Tamtéž, s. 286.

²⁷ Například jestli se jedná o agresivního jedince, zdali spáchání činu lituje a snaží se o nápravu.

²⁸ Inspectorate of Probation. *The risk-need-responsivity model* [online]. [Accessed 22 February 2023] Available from: <https://www.justiceinspectors.gov.uk/hmiprobation/research/the-evidence-base-probation/models-and-principles/the-rnr-model/>

²⁹ Tamtéž.

vhodná trestní intervence. Needs (potřeby) představují souhrn kriminogenních potřeb odsouzeného, které se ze statistického pohledu projevují jako dynamické faktory. Pakliže má být trestní intervence efektivní, tak musí vzít tyto potřeby v potaz. Bonta a Andrews v této souvislosti mluví o tzv. central eight,³⁰ tedy hlavních osmi faktorech, jež ovlivňují potřeby odsouzeného.³¹

Posledním principem risk-needs-responsivity modelu je responsivita, o které Bonta říká, že „výsledná intervence by měla při své intenzitě a délce odpovídat míře a kvalitě kriminogenních rizik a potřeb“.³² Tedy že trest by měl být adekvátně „ušitý na míru“ konkrétnímu pachateli tak, aby byla pravděpodobnost jeho nápravy co nejvyšší. Tento přístup se ve své podstatě z teoretického hlediska neliší od evropského přístupu. Juříček k tomu dodává, že „při užším pohledu můžeme o programu zacházení hovořit jako o komplexním souhrnu pracovních, vzdělávacích, speciálně-výchovných a zájmových aktivit s diferenciovaným přístupem, vycházejícím z individuálních podmínek odsouzeného, jehož hlavním cílem je vytvoření předpokladů pro reintegraci“.³³

Celý přístup se rozpadá na tři základní východiska. Míra trestu by měla odpovídat povaze pachatele. Trest by měl zahrnovat potřeby směřující k nápravě a náprava by měla používat metody zohledňující osobnost pachatele.

Ohledně existence a podoby **čtvrté generace** nepanuje jednoznačná shoda. A odlišující faktor oproti jejím předchůdkyním je navíc diskutabilní. Podle U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs je hlavním rozdílem mezi třetí a čtvrtou generací fakt, že čtvrtá sleduje a vyhodnocuje chování trestance průběžně.³⁴ Naproti tomu podle některých akademiků čtvrtá generace považuje možnou recidivu za kombinaci faktorů. Jednak samotnou osobu pachatele, ale

---

³⁰ 1. History of Antisocial Behaviour; 2. Antisocial Personality Pattern; 3. Antisocial Cognition; 4. Antisocial Associates (tato 4 kritéria patří do tzv. „Central four“); 5. Family/Marital Circumstances; 6. School/Work; 7. Leisure/Recreation; 8. Substance Abuse.

³¹ BONTA, James a Donald Arthur ANDREWS. *The Psychology of Criminal Conduc.* 6th. Routledge, 2016. ISBN 9781138935778.

³² JUŘÍČEK, Petr. Specifika institucionálního zacházení s mladými dospělými v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody. *Chowanna* [online]. Uniwersytet Śląski w Katowicach, 2016, s. 281–282 [cit. 2022-03-03]. ISSN 0137-706X. Dostupné z: <https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Chowanna/Chowanna-r2016-t1/Chowanna-r2016-t1-s273-300/Chowanna-r2016-t1-s273-300.pdf>

³³ Tamtéž.

³⁴ History of Risk Assessment: Public Safety Risk Assessment Clearinghouse. *Bureau of Justice Assistance: Office of Justice Programmes* [online]. United States: gov [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://bja.ojp.gov/program/psrac/basics/history-risk-assessment>

zároveň vliv komunity, která jej obklopuje. Proto někteří akademici volají po prediktivním modelu, který by do hodnocení zahrnul i faktor komunity.³⁵ Vesměs se však jedná o menší změny, ale jinak stojí čtvrtá generace na stejných principech a zachází s trestanci stejně jako generace předchozí.

1.2. Soudce limitovaný vs. soudce informovaný

Risk assessment neboli posouzení rizik během soudního procesu může vystupovat ve dvou rolích. Prvně jako nástroj, který limituje uvážení soudce. Anebo zadruhé jako nástroj, který dává soudci další informace ke spravedlivějšímu rozhodnutí.³⁶

V první podobě by výsledek risk assessmentu pevně stanovil hranice délky trestu odnětí svobody, u které bylo zákonodárcem uvedené rozpětí příliš široké. Například kdyby zákonodárce umožnil trest odnětí svobody v rozpětí 1–30 let, risk assessment by mohl stanovit, že pro daného pachatele se vzhledem k okolnostem rozmezí odnětí svobody dále upravuje na 15–20 let. Tím by stále umožnil dostatek prostoru pro uvážení soudce, ale zároveň by limitoval jeho diskreční pravomoc. Řídící ideou takového přístupu je rozhodovat obdobné případy obdobně. V tomto ohledu záleží na tom, jak bude celkově nastaven systém trestů a jaký je jejich účel. Tomu se práce bude podrobněji věnovat později.³⁷

Druhý přístup soudci dodává informace bez právní závaznosti o tom, jak se v daných případech obvykle rozhoduje. Odůvodněním efektivit je, že soudce je člověk, na kterého působí různá kognitivní zkreslení, která by mohla být risk assessmentem odstraněna nebo alespoň omezena. Amos Tversky a Daniel Kahneman ve své práci *Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases*³⁸ mluví například o tzv. efektu ukotvení. Jedná se o heuristiku, jež ovlivňuje, jakým způsobem lidé dělají rozhodnutí, která jsou založena na číselných operacích. V prvotní fázi si osoba udělá prostý odhad, jenž posléze upravuje. Nicméně tento prvotní odhad funguje jako kotva, od které se osoba už obvykle příliš nevzdálí, a následné úpravy už nemají natolik zásadní

---

³⁵ BYRNE, James a April PATTAVINA. Next generation assessment technology. *Probation Journal* [online]. 2017, **64**(3), s. 248 [cit. 2023-08-30]. ISSN 0264-5505. Dostupné z: doi:10.1177/0264550517720851

³⁶ VAN GINNEKEN, Esther F.J.C. The Use of Risk Assessment in Sentencing. In: *Predictive Sentencing: Normative and Empirical Perspective*. Oxford: Hart Publishing, 2019, s. 10. ISBN 978-1-50992-141-6.

³⁷ Konkrétně v kapitole 4.1.2. „Účel trestu“.

³⁸ TVERSKY, Amos a Daniel KAHNEMAN. Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases. *Science* [online]. 1974, **185**(4157), s. 1124–1131 [cit. 2022-03-14]. ISSN 0036-8075. Dostupné z: doi:10.1126/science.185.4157.1124

efekt.³⁹

Míru efektu ukotvení prokazuje studie Enougha a Mussweilera, kteří zkoumali míru vlivu ukotvení na rozhodování soudů o výši trestu.⁴⁰ Vzhledem k závažnosti výsledků této studie na téma, jež zpracovává tato diplomová práce, bude studie citována a rozebrána do hloubky znovu v kapitole 2.2. *Vliv kognitivních zkreslení na datasety v soudním rozhodování*. Proto na tomto místě jen uvádím, že studie prokázala, že efekt ukotvení je výraznou měrou přítomný i v rozhodování právních profesionálů. V dané studii docházelo k ovlivnění soudců návrhem požadované délky trestu státním zástupcem. Jen v krátkosti uvádím, že čím vyšší trest státní zástupce v dané studii navrhl, tím vyšší trest zpravidla soudce uložil. Což ukazuje na to, že systém, který by byl schopen toto zkreslení aspoň částečně narovnat, by byl vítaný. Predikce recidivy poskytuje určitou další informaci navíc, a tak by teoreticky mohla efekt ukotvení alespoň částečně rozmělnit.

1.3. Neurčité tresty ve Velké Británii a Walesu

Historický přístup k predikci recidivy je však nutné vnímat s určitou rezervou. Vývoj probíhal na pozadí socioekonomických faktorů, se kterými se česká společnost nepotýkala, a obecně vzato se to týkalo právního systému, který je nám vzdálený. Predikce recidivy, jak bylo výše zmíněno, je žádoucí v každém právním systému, ale některé systémy jsou na jejím základě postaveny, což značně ovlivňuje, jak s ním pracují.

Nejvýznamnější odchylkou je tzv. indeterminate imprisonment nebo též indefinite imprisonment⁴¹ ve Velké Británii a Walesu. Tato právní kultura položila základ pro vývoj nástroje pro predikci recidivy a do dnešního dne má nezanedbatelný vliv. Například v České republice používaný nástroj SARPO, kterému se práce bude věnovat později, byl vyvíjen ve spolupráci s Velkou Británií a Walesem. I z toho důvodu je nezbytné pochopit odlišnosti této právní kultury, aby bylo možné oddělit univerzálně platné prvky v predikci recidivy od těch regionálně specifických.

---

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ ENOUGH, Birte a Thomas MUSSWEILER. Sentencing Under Uncertainty: Anchoring Effects in the Courtroom1. *Journal of Applied Social Psychology* [online]. 2001, **31**(7), s. 1535–1551 [cit. 2023-06-27]. ISSN 0021-9029. Dostupné z: doi:10.1111/j.1559-1816.2001.tb02687.x

⁴¹ V českém překladu: „neurčitý trest“.

Právě tímto specifickým prvkem jsou tzv. indeterminate sentences. Jedná se o trest bez přesně dané délky trvání. To znamená, že pachateli není uloženo přesné datum propuštění, protože o tomto datu bude rozhodováno v průběhu výkonu trestu. Zároveň je v těchto případech pachateli uložena tzv. minimální trest, který musí ve vězení strávit před tím, než by se k možnosti propuštění vůbec kvalifikoval.⁴²

Okolnosti pro uložení takového trestu vymezuje Chapter 5 section 224 Criminal Justice Act z roku 2003 ve Velké Británii. Ten uvádí trestné činy, které mohou být důvodem uložení tzv. indefinite life imprisonment. Podobně je tomu u tzv. doživotí pro druhotrestance,⁴³ relevantní část citovaného zákona soudci stanovuje okolnosti, za jakých má pachateli uložit trest doživotí, případně trest výrazně zpřísnit. Dalším příkladem je tzv. IPP,⁴⁴ tedy institut trestu, jehož účelem bylo zadržet ve vězení pachatele, kteří představovali významné riziko způsobení vážné újmy veřejnosti. Uvěznění mělo trvat tak dlouho, dokud toto riziko existovalo.⁴⁵ Spojené království už ukládání IPP zrušilo, ale i přesto bylo ke dni 31. prosinci 2022 v tomto režimu 2 892 vězňů ve výkonu trestu.⁴⁶

Ve všech jmenovaných případech je soudce vázán poměrně striktními pravidly,⁴⁷ které mu umožňují jen omezené množství uvážení, čímž onu diskreční pravomoc přesouvají na jiný článek justiční soustavy. S ohledem na to lze tvrdit, že úlohou soudce je v těchto případech posoudit, zda jsou okolnosti případu natolik závažné, že odůvodňují uložení takto závažných trestů.⁴⁸ Čímž dochází k podobnému postupu, jako tomu bylo v případě obecné struktury risk assessmentu.

---

⁴² Types of prison sentences. *Government Digital Service UK* [online]. United Kingdom: gov [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/types-of-prison-sentence/indeterminate-prison-sentences-no-fixed-length-of-time>

⁴³ A to podle Section 283 Sentencing Act z roku 2020, Velká Británie.

⁴⁴ Tzv. imprisonment for public protection lze do češtiny přeložit jako „odnětí svobody za účelem ochrany veřejnosti“.

⁴⁵ Imprisonment for Public Protection: Police, Crime, Sentencing and Courts Act 2022 factsheet: Policy paper. In: *Government of United Kingdom*. [online] [cit. 2023-08-30]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/police-crime-sentencing-and-courts-bill-2021-factsheets/police-crime-sentencing-and-courts-act-2022-imprisonment-for-public-protection-factsheet>

⁴⁶ BEARD, Jacqueline. *Sentences of Imprisonment for Public Protection: Research Briefing*. United Kingdom: House of Commons Library, 24 April 2023 Dostupné z: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN06086/SN06086.pdf>

⁴⁷ Tzv. Sentencing guidelines (section 59–62 Sentencing act 2020 UK).

⁴⁸ ASHWORTH, Andrew a Lucia ZEDNER. Some Dilemmas of Indeterminate Sentences: Risk and Uncertainty, Dignity and Hope. In: *Predictive sentencing: Normative and empirical perspectives*. Oxford: Hart Publishing, 2019, s. 127–144. ISBN 978-1-50992-141-6.

Soudce jmenované tresty ukládá jen v případě opravdu závažných trestných činů, u kterých věří, že pachatel představuje závažné riziko pro společnost. Takové rozhodování představuje výrazný tlak na osobu soudce, protože se snaží o odhad nejpravděpodobnější budoucnosti. Aby byl dostatečně informovaný, National Probation Service⁴⁹ mu připravuje ve vymezených případech tzv. pre-sentence report,⁵⁰ který obsahuje mimo jiné i relativně podrobný odhad pravděpodobnosti budoucí recidivy.⁵¹

V případě rozhodování o propuštění z indeterminate sentences je opět sestavována zpráva, která obsahuje odhad budoucí recidivy. Výhodou těchto případů je, jak bylo výše řečeno, že indeterminate sentences se ukládají v poměrně závažných případech. To znamená, že trestanec je před sestavováním dané ad hoc zprávy už delší dobu ve výkonu trestu, a je o něm tedy shromážděno větší množství informací. Díky tomu mohou být následné predikce přesnější a potýkat se s menším množstvím problémů, které jsou pro prediktivní algoritmy obecně typické, jako je například problém falešné positivity.

Pro dokreslení celkového obrázku nelze nezmínit tzv. pre-sentence report (PCR),⁵² což je odborný posudek, který zkoumá osobnost pachatele a pomáhá soudu rozhodnout o podobě trestu. Tento institut je zajímavý zejména kvůli jeho dlouhé tradici, která sahá až do roku 1860.⁵³

Na pozadí historického vývoje predikce recidivy trestných činů je patrné, že se jedná o dlouhodobý proces, a nikoliv o „rychlou kvašku“, která by vznikla spolu s umělou inteligencí přes noc. Jednalo se však o vývoj, o kterém nepanovalo alespoň v tuzemsku v běžné právnické obci hlubší povědomí. Nyní s příchodem fenoménu algoritmizace téměř všech procesů ve společnosti je nasnadě i algoritmizace predikce recidivy trestných čin.

---

⁴⁹ V českém překladu: „Národní probační služba.“ Jde o instituci, která je zodpovědná především za dohled nad pachateli trestných činů ve společnosti a za přípravování analýz pachatelů, které posléze pomáhají soudcům při rozhodování.

⁵⁰ Ministry of Justice. Pre-sentence report pilot in 15 magistrates' courts: Information about the pre-sentence report pilot in 15 magistrates' courts. *Government Digital Service UK* [online]. United Kingdom: gov [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/guidance/pre-sentence-report-pilot-in-15-magistrates-courts>

⁵¹ VAN GINNEKEN, Esther F.J.C. The Use of Risk Assessment in Sentencing. In: *Predictive sentencing: Normative and empirical perspectives*. Oxford: Hart Publishing, 2019, 2019, s. 9–32. ISBN 978-1-50992-141-6. Dostupné z: doi:10.5040/9781509921447.ch-002

⁵² V českém překladu: „posuzující zpráva před odsouzením“.

⁵³ ROBINSON, Gwen. Stand-down and deliver. *Probation Journal* [online]. University of Sheffield, 2017, 2017-11-23, 64(4), s. 337–353 [cit. 2023-08-30]. ISSN 0264-5505. Dostupné z: doi:10.1177/0264550517734928. Dostupné z: <https://eprints.whiterose.ac.uk/122843/1/pdf%20resubmission%20310717.pdf>

Některé diskutované přístupy ohledně zapojení prediktivních systémů do rozhodování soudů (např. závazné upřesnění rozpětí trestní sazby) vyžadují kooperaci, a tedy i přijetí ze strany soudců. Názorem soudců ohledně používání prediktivních systémů se zabývala studie s všeříkajícím názvem "What are judges' views of risk assessments, and how do tools affect adolescent dispositions?". Jedná se o studii menších rozměrů, konkrétně proběhla na vzorku 139 soudců, kteří měli zodpovědět online sérii otázek. Celý proces nezabral více než dvacet minut. Zároveň je zapotřebí vzít v úvahu, že studie proběhla v USA, a vzhledem k tomu, že se jedná o studii zabývající se subjektivními preferencemi soudců, je potřeba zdůraznit, že mohou být specifické pro tamější komunitu soudců. Nicméně výsledkem studie bylo, že většina soudců (55,6 %) si myslí, že na výsledky prediktivních systémů by měl být kladen mírný důraz. A 26,6 % soudců uvedlo, že by na ně měl být kladen minimální důraz. Naopak pouze 12,4 % soudců uvedlo, že by na ně měl být kladen značný důraz, a 5,3 % prohlásilo, že by na ně neměl být kladen žádný důraz.⁵⁴

Zvláště z pohledu České republiky a téměř absence systémového přemýšlení nad stavem trestní justice se logicky nabízí hledat v predikci recidivy inspiraci v zahraničí, kde tento systém už funguje. Avšak jak tato kapitola zároveň ukazuje, tak zahraniční přístup je často vystavěn na základech, jež nejsou či nemusí být slučitelné s českým pojetím trestního práva. To jsem se pokusil ukázat na poměrně extrémním příkladu Velké Británie a Walesu. Tím se nesnažím říct, že inspirace v zahraničí je cestou, které se máme úplně vyhnout. Naopak. Následující kapitola ukáže, že pro vývoj kvalitního prediktivního mechanismu jsou mezinárodní spolupráce a sdílení dat takřka nenahraditelné. Pouze se snažím na podkladu této kapitoly poukázat na nutnost důkladného posuzování kulturních a historických odlišností zemí, ve kterých se prediktivní systémy vyskytují, při přenosu do těch, které se je teprve chystají zavádět.

---

⁵⁴ JONNISON, Melissa R. a Jodi L. VILJOEN. What are judges' views of risk assessments, and how do tools affect adolescent dispositions?. *Psychology, Public Policy, and Law* [online]. 2021, 27(1), s. 112–123 [cit. 2022-03-21]. ISSN 1939-1528. Dostupné z: doi:10.1037/law0000260

2. Základy fungování umělé inteligence a problém nasazení při rozhodování o trestu

Předchozí kapitoly popsaly, že systematizace a algoritmizace trestního řízení není přístup, který by se zrodil až se vznikem AI. Nicméně právě díky výpočetní kapacitě, kterou umělá inteligence přinesla, vykazuje tento přístup některá zcela nová specifika. Moderní doba a překotný vývoj na poli technologie krom jiného znamenají, že značná část práce, a to i té, která byla ještě přednedávnem považována za ryze lidskou činnost, je nyní vykonávána výpočetními technologiemi. Příkladem může být ChatGPT⁵⁵ od společnosti OpenAI.⁵⁶ Ten vznikl zhruba rok po začátku psaní této diplomové práce, ale ještě před jejím odevzdáním dokázal přetvořit uvažování společnosti o tom, jak bude technologický vývoj v následujících letech vypadat.

Umělá inteligence mění zažitá dogmata například v oblasti dopravy, vzdělávání, neovlivnitelnosti voleb, copywritingu a mnoha dalších.⁵⁷ Tím překvapila nejen laickou, ale i odbornou veřejnost. Panovalo všeobecné přesvědčení, že v brzké době budou možná nahrazeni řidiči v dopravě, protože AI dosáhne bezpečnějšího řízení, zatímco právníci budou profesně ještě nějakou dobu nenahraditelní. Ale zatímco samořiditelná auta ještě nejsou v provozu, tak magazín Forbes už v březnu roku 2023, tedy ani ne šest měsíců po spuštění prototypu ChatGPT,⁵⁸ upozornil na to, že ChatGPT-4⁵⁹ je schopen překonat 90 % uchazečů při absolvování amerických advokátních zkoušek.⁶⁰ A v případě překonávání lidských schopností umělou inteligencí nejde o

---

⁵⁵ *Chatbot GPT* [online]. [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://chat.openai.com>

⁵⁶ Open AI je americká společnost zabývající se vývojem umělé inteligence. Mezi její produkty patří vedle ChatGPT například DALL-E, což je software využívající modely hlubokého učení analýzy textu pro generování digitálního umění na základě textového popisu. Dalším významným softwarem je OpenAI Five z roku 2017. Účelem tohoto systému je hrát komplexní videohru Dota2, přičemž používá machine learning, aby byl schopen co nejlépeji reagovat na nepředvídatelnosti této hry. Díky tomu byl už v roce 2018 schopen porazit tým 5 lidských hráčů. (více zde: About. OpenAI [online]. [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://openai.com/about>)

⁵⁷ SZCZEPANSKI, Marcin. Economic impacts of artificial intelligence (AI). *EPRS | European Parliamentary Research Service* [online]. July 2019 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/637967/EPRS_BRI\(2019\)637967_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/637967/EPRS_BRI(2019)637967_EN.pdf)

⁵⁸ ChatGPT byl poprvé spuštěn pro veřejnost 30. září 2023. (více zde: Blog – Chat GPT. *Open AI* [online]. [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://openai.com/blog/chatgpt>)

⁵⁹ Aktualizovaná verze ChatGPT dostupná od 13. března 2023.

⁶⁰ US Uniform Bar Exam (Multistate Bar Exam, Multistate Essay Exam, Multistate Performance Test).

jediný příklad. Namátkou uvádím srovnávací zkoušku AP Biology,⁶¹ ve které ChatGPT-4 překonává 99 % uchazečů.^{62, 63}

Pakliže je umělá inteligence schopná lépe skládat advokátní zkoušky, lze očekávat, že se začne uvažovat i o jejím možném zapojení do predikce trestných činů. Pro pochopení budoucích výzev a možných problémů je zapotřebí alespoň základní porozumění fungování umělé inteligence. Tato práce je zaměřena na právní stránku této problematiky a popsání fungování umělé inteligence není jejím účelem. Přesto platí, že porozumění fungování AI není v právní komunitě zcela běžné. Z toho důvodu následující řádky zjednodušeně shrnují základní informace o tomto fenoménu.

2.1. Základní schéma vývoje AI

Termín umělá inteligence⁶⁴ je laický termín užívaný pro stroje, které jsou schopny svým fungováním připomínat fungování lidského mozku. Jde tedy o procesy, jako je myšlení, učení a řešení problému. AI je zjednodušeně výpočetní proces, kdy se algoritmické modely de facto „učí“ na základě minulých statistických dat. Tento proces „učení“ se v informatice nazývá tréninková fáze. Pro tréninkovou fázi jsou zapotřebí statistická data. A to nejen jejich dostatečné množství, ale musí dostát potřebné kvalitě. V souvislosti s tím se v informatice mluví o tzv. GIGO rule.⁶⁵ Doslovný překlad tohoto pravidla zní v češtině „odpad dovnitř, odpad ven“ a popisuje jednoduchou poučku – pokud tréninková fáze nebude mít dostatečné množství dat v dostatečné kvalitě, nikdy nebude schopná správně fungovat, a bude tedy produkovat nepřesné výsledky.

Tréninkový proces obsahuje zjednodušeně 3 fáze: trénování, validizace a testování. **V první fázi** trénování jsou do programu zadána základní statistická data a je mu zadán pokyn, jak s daty pracovat. Během této fáze je možné do modelu zasahovat a jeho postupy upravovat. Veškerá

---

⁶¹ AP Biology je srovnávací zkouška v US pro absolventy alespoň středoškolského vzdělání, kterou sestavuje College Board. (více zde: AP Biology – About the Course. *AP students* [online]. [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://apstudents.collegeboard.org/courses/ap-biology>)

⁶² KOETSIER, John. GPT-4 Beats 90% Of Lawyers Trying To Pass The Bar. In: *Forbes* [online]. 14 March 2023 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/johnkoetsier/2023/03/14/gpt-4-beats-90-of-lawyers-trying-to-pass-the-bar/?sh=1a10f4d63027>

⁶³ OPENAI. GPT-4 Technical Report. *ArXiv* [online]. Cornell University [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: doi:10.48550/arXiv.2303.08774

⁶⁴ Artificiaial inteligence dále jen „AI.“

⁶⁵ LONES, Michael A. How to avoid machine learning pitfalls: a guide for academic researchers. *ArXiv* [online]. Cornell University, 2023, 9 Feb 2023, s. 3 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: <https://arxiv.org/pdf/2108.02497.pdf>

data a metadata jsou v tuto chvíli vývojáři známá a díky tomu je schopen ověřit závěry, které AI dělá. Tato fáze funguje podobně, jako když se člověk učí metodou pokus-omyl. Poté následuje **druhá fáze**, tzv. validizace. Zde jsou do AI zadána nová data a vývojář se snaží docílit toho, že AI bude nakládat s novými daty tak, jak se naučila v předchozí fázi. **Poslední je fáze testování**, během které se na dalším novém souboru dat ověřuje, zda AI dokáže sama dosáhnout přesných výsledků a je připravena k zapojení do provozu.⁶⁶ Z výše popsaného vyplývá, že výsledek úzce souvisí s kvalitou vstupních dat a s úspěšnou anotací dat.

Kvalitní data jsou klíčovým východiskem pro budoucí predikce fungování AI. Bez nich by se AI nemohla „učit“, a nemohla by tedy vůbec fungovat. Vstupní data pocházejí od lidí, a přebírají tak i jejich kognitivní zkreslení. Jinými slovy, kognitivní zkreslení lidí se stane kognitivním zkreslením umělé inteligence.⁶⁷ Lowry a Macpherson na tento efekt upozornili už v roce 1988. Popsali, že v roce 1980 se ve Spojeném království hlásilo neobvykle vysoké množství studentů na medicínu. Aby byl proces přijímacího řízení efektivnější, tak se univerzita rozhodla zapojit počítačový program. Nicméně program vycházel ze statistických dat předchozích let, kdy hodnotitelé preferovali muže bílé pleti a dávali jim vyšší hodnocení. Stejný diskriminační efekt se projevil i u počítačového programu.⁶⁸

Kvalitní anotace dat. Anotace dat představuje proces, kdy lidé přiřadí k jednotlivým datům význam a kontext, aby AI byla schopna data vyhodnocovat. Například na ukázce samořiditelných aut mají lidé u fotek semaforů označovat, zda má auto zastavit, připravit se k jízdě, anebo jet.⁶⁹ Pakliže anotace nebude dostatečná, AI nebude mít žádné kontextové vodítko, které by jí pomohlo data správně interpretovat, a tedy nebude schopná se z nich učit. Když budou data anotována špatně, tak tím umělá inteligence bude přebírat kognitivní zkreslení předchozích hodnotitelů.

---

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ BROWN, Roger. Understanding the Importance of Training Data in Machine Learning. *Medium: IT Technology* [online]. Aug 26, 2019 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: <https://medium.com/the-ai-technology/understanding-the-importance-of-training-data-in-machine-learning-da4235332904>

⁶⁸ LOWRY, Stella a Gordon MACPHERSON. A blot on the profession. *British Medical Journal* [online]. 1988, **296**(6623), s. 657–658 [cit. 2023-06-27]. ISSN 0959-8138. Dostupné z: doi:10.1136/bmj.296.6623.657

⁶⁹ Tento příklad je relevantní i z pohledu množství dat. Většina uživatelů internetu má zkušenost s ověřováním společnosti Google, „zda návštěvník není robot“, kdy uživatel musí vybrat, na kterých snímcích je cyklista, přechod apod., a to na dvou snímcích za sebou. Na jednom snímku systém znal správnou odpověď a na druhém se od uživatelů učil. Společnost Google tak byla schopna získat vysoké množství dat pro vývoj softwaru pro autonomní vozidla.

Význam kvality hodnotitelů ukazuje studie I. Mozetiče, M. Grčara a J. Smailović. Výzkumníci se zde pokoušeli zhodnotit, jaký by byl nejlepší model zpracování dat pro analýzu sentimentu twitterových příspěvků. Každý příspěvek měl být označen jako negativní, pozitivní anebo neutrální. Jako dataset bylo použito 1,6 milionu příspěvků na Twitteru ve 13 různých jazycích. Výsledek studie ukázal, že mezi výkonností nejlepších klasifikačních modelů nebyl statisticky významný rozdíl. Místo toho se však jako dominantní faktor projevila kvalita lidských anotátorů, která určovala výslednou přesnost systému.⁷⁰ Přeneseme-li tento poznatek do světa práva, tak můžeme říct, že rozhodnutí anotátorů budou mít zásadní vliv na budoucí rozhodování ohledně predikce recidivy.

2.2. Vliv kognitivních zkreslení na datasety v soudním rozhodování

Z nekvalitních dat tedy nemůže ani sebelepším mechanismem vzejít kvalitní umělá inteligence. Ta bude vždy přebírat a vykazovat tytéž znaky, na kterých dataset vznikl. Bude-li umělá inteligence vznikat na základě datasetu předchozích soudních rozhodnutí, bude přebírat i předchozí kognitivní zkreslení soudců.⁷¹

Kognitivní zkreslení má několik znaků. Tím prvním znakem je, že se jedná od odlišení od vhodného způsobu uvažování. Tím se v tomto případě rozumí uvažování založené právě na znalostech, které nabyl soudce v rámci svého vzdělávání a aplikuje je výlučně na právně relevantní informace, jak bylo předestřeno v úvodu. Druhým znakem je, že působí systémově. Kdyby tomu tak bylo, tak by bylo výrazně snazší na takové zkreslení poukázat, jelikož by mezi ostatními vyčuhovalo. Třetím znakem je, že se jedná o nevědomé rozhodování, které nelze ovlivnit vůlí. A čtvrtým, posledním znakem je, že je velmi náročné jim předejít.⁷² Z toho vychází, že kognitivních zkreslení je takřka nemožné se vyvarovat.

---

⁷⁰ MOZETIČ, Igor, Miha GRČAR a Jasmina SMAILOVIĆ. Multilingual Twitter Sentiment Classification: The Role of Human Annotators. *ArXiv* [online]. Slovenia: Jožef Stefan Institute, 5 May 2016n. 1. [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: <https://arxiv.org/pdf/1602.07563v2.pdf>

⁷¹ AI Data. The importance of controlling for bias in AI. In: *Telus International* [online]. 2020, 14. června 2020 [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://www.telusinternational.com/insights/ai-data/article/importance-of-controlling-for-bias-in-ai>

⁷² RÜDIGER, Pohl F. *Cognitive illusions: Intriguing phenomena in thinking, judgment and memory*. In: Second. Routledge, 2017, s. 502. ISBN 978-1-138-90341-8.

Konkrétní příklad obecného kognitivního zkreslení je tzv. efekt ukotvení, který představil Tversky a Kahneman v *Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases*.⁷³ Jedná se o heuristiku, která ovlivňuje, jakým způsobem lidé dělají rozhodnutí, jež jsou založena na číselných operacích. V prvotní fázi si osoba udělá prostý odhad, který posléze upravuje. Nicméně tento prvotní odhad funguje jako kotva, od které se osoba už obvykle příliš nevzdálí, a následné úpravy už nemají příliš zásadní efekt. Tuto hypotézu zmínění akademici prokázali na experimentu, kdy se dvou různých skupin obsazených srovnatelnými kandidáty ptali na míru zastoupení afrických států v organizaci Spojených národů (OSN).

Jedna skupina odpověděla, že zastoupení Afriky činí 25 %, zatímco druhá 45 %. Jediný rozdíl, který mezi těmito dvěma skupinami byl, spočíval v tom, že před skupinou, která odpověděla 25 %, bylo v generátoru „náhodných“ čísel vybráno číslo 10, zatímco ve skupině, jež odpověděla 45 %, bylo vybráno číslo 65. Účastníci byli posléze dotázáni, zda je jejich dohad vyšší, či menší než právě číslo, které působilo náhodným dojmem, ačkoliv bylo předem vybráno. Právě toto číslo působilo jako ona výše zmíněná kotva.⁷⁴ Číselné operace, které jsou náchylné k efektu ukotvení, jsou pro tvorbu AI modelů přitom podstatné. Umožňují převod informací do podoby, která je kvantifikovatelná, statisticky zpracovatelná, a tedy převoditelná do programovacího jazyka.

Konkrétní projevy efektu ukotvení v justičním prostředí ukázala již jednou zmiňovaná studie Enougha a Mussweilera.⁷⁵ Ti zkoumali, jak výrazný vliv má na rozhodnutí soudů o výši trestu prvotní návrh státního zástupce. Experiment byl situovaný v Německu, kde 15 soudců a 4 soudkyně požádali, aby vynesli rozsudek ve věci smyšleného znásilnění. Respondenti byli náhodně rozděleni do dvou skupin, přičemž obdrželi stejný spisový materiál. Rozdíl mezi skupinami spočíval v tom, že spisový materiál první skupiny obsahoval návrh státního zástupce na potrestání ve výši dvou měsíců, zatímco návrh státního zástupce u druhé skupiny činil 34 měsíců. Výsledky ukázaly, že první skupina s mírnějším návrhem státního zástupce v průměru vynesla rozsudek s délkou odnětí svobody na 18,78 měsíce, zatímco skupina s přísnějším návrhem na 28,70 měsíce. Výše uvedené demonstruje, jakou sílu má informace ohledně navrhované délky trestu na finální rozhodnutí soudce.

---

⁷³ TVERSKY, Amos a Daniel KAHNEMAN. Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases. *Science* [online]. 1974, **185**(4157), s. 1124–1131 [cit. 2023-06-27]. ISSN 0036-8075. Dostupné z: doi:10.1126/science.185.4157.1124

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ ENOUGH, Birte a Thomas MUSSWEILER. Sentencing Under Uncertainty: Anchoring Effects in the Courtroom I. *Journal of Applied Social Psychology* [online]. 2001, **31**(7), s. 1535–1551 [cit. 2023-06-27]. ISSN 0021-9029. Dostupné z: doi:10.1111/j.1559-1816.2001.tb02687.x

Tato studie byla několikrát zopakována s drobnými změnami, ale na stejném principu. V jednom případě se namísto ukotvení státním zástupcem jednalo o ukotvení novinářem, který se soudce na fiktivní tiskové konferenci dotázal na očekávaný výsledek. I v tomto případě se projevil efekt ukotvení. Skupina s nižší kotvou se rozhodla k odsouzení pachatele v průměru k 25,43 měsíce trestu odnětí svobody, zatímco skupina s vyšší kotvou v průměru ke 33,38 měsíce. Tato studie byla replikována ještě potřetí, a v tomto případě byla „kotva“ dokonce účastníkům známa, protože si ji určili sami hodem kostky. I v tomto případě byl efekt kotvy na rozhodování účastníků značný.⁷⁶ Pro tvorbu AI modelů to znamená, že justiční systém takřka není schopen vytvořit dataset, který by byl prostý kognitivních zkreslení. Jinými slovy, pakliže by byl vytvořen AI model na základě takto zkreslených předchozích rozhodnutí, podle GIGO pravidla by tato zkreslení obsahovala většina AI modelů. Tento problém je do jisté míry řešitelný důkladnou filtrací dat vkládaných do datasetů, ale je zapotřebí tomu při vývoji věnovat důkladnou pozornost.

Použití algoritmů může mít na kognitivní zkreslení nicméně také pozitivní efekt. Kahneman popisuje, jak lze dosáhnout relativně přesných a jednotných odhadů tím, že se zprůměrují odpovědi dostatečného počtu respondentů. Mluví o tzv. „wisdom of crowds“.⁷⁷ Ve své knize „Noise“⁷⁸ popisuje studie, ve kterých byl dav na základě zprůměrování jednotlivých odpovědí relativně přesně schopen odhadnout odpovědi na otázky typu, jaký je počet fazolí v plechovce apod. A to díky tomu, že vysoké množství dat nedává prostor projevit se odpovědím, které jsou okrajovým názorem.

Prediktivní algoritmus by mohl představovat jakousi platformu, která by tento pomyslný dav svedla dohromady. Kahneman však upozorňuje, že aby efekt davu fungoval, počet odpovědí musí být dostatečně velký a zároveň diverzifikovaný. To proto, aby byl schopný omezit míru kognitivního zkreslení. Kdyby dav nebyl dostatečně diverzifikovaný, je statisticky vyšší pravděpodobnost, že se budou opakovat stejně zaujaté názory, což se projeví jejich vyšší vahou v celkové predikci. Stejně tak kdyby dav nebyl dostatečně velký, není schopen efektivně

---

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ V českém překladu: „moudrost davu“.

⁷⁸ KAHNEMAN, Daniel, Olivier SIBONY a Cass R. SUNSTEIN. Selection and Aggregation in Forecasting. In: *Noise: A Flaw in Human Judgment*. 1. New York: Little, Brown and Company, May 2021, s. 441–446. ISBN 978-0-316-45138-3.

odizolovat extrémní odpovědi, protože v malém počtu bude váha každé odpovědi příliš výrazná. Přeneseme-li tyto poznatky na použití prediktivních algoritmů v justici, lze dojít k závěru, že prediktivní algoritmy by sice nebyly zcela schopny odstranit efekt kognitivních zkreslení, ale mohly by jejich dopad rozmělnit.

2.3. Diskriminace v umělé inteligenci

S reprodukcí vzorců se také pojí problém tzv. černé skříňky. Ten spočívá v procesu machine learning, který je nezbytný pro fungování tzv. neuronových sítí. Neuronové sítě dostaly svůj název, protože svým fungováním připomínají fungování lidského mozku. V rámci trénovací fáze se do nich vloží rozsáhlý dataset, ke kterému jsou anotovány hodnoty vypovídající o tom, jestli prototyp dosahuje správných, či špatných výsledků. Nicméně proces, jakým těchto výsledků dosáhneme, už se dále nezkoumá. Tento proces by se opět dal přirovnat k učení metodou pokus-omyl. Neurovná síť stejně jako člověk opakuje proces tak dlouho, dokud nedosáhne správného výsledku. Když správného výsledku dosáhne, tak se postup uloží do její paměti a promítne se do dalšího fungování.

Dle Rawashdeha⁷⁹ však to, že AI „ztratila přehled“ o vstupech, na základě kterých se rozhodovala, anebo přesněji řečeno nikdy je nesledovala, vede k problému ohledně diskriminace. Jak veřejný, tak soukromý sektor používají umělou inteligenci k rozhodování o otázkách, které mají zásadní vliv na život ve společnosti. Ve veřejném sektoru je AI využívána například při predikci kriminality (tzv. pre-policingu), ale také při vyplácení dávek nebo důchodů.⁸⁰ Soukromý sektor AI využívá v oblasti HR k analýze uchazečů o zaměstnání anebo v bankovníctví při rozhodování o hypotékách.⁸¹ Přičemž řada studií⁸² prokázala, že se AI v daném případě dopouští diskriminačních posudků. Umělá inteligence totiž přebírá kognitivní zkreslení statistických dat a problémy s transparentností pak zapřičiňují, že je složitější tyto problémy odhalit.

Barocas a Selbst provedli studii ohledně diskriminace AI modelů pro vyhledávání ideálních zaměstnanců. Jednou z kategorií bylo, zda zaměstnanci mají tendenci chodit do práce pozdě. Odhalili, že chudší lidé málokdy bydlí v centru města, což znamená, že za prací cestují delší dobu, což zvyšuje i riziko nenadálého zpoždění třeba kvůli koloně. To ve výsledku znamená, že

---

⁷⁹ RAWASHDEH, Samir. AI's mysterious 'black box' problem, explained. In: *News – University of Michigan-Dearborn* [online]. University of Michigan-Dearborn, March 6, 2023 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: <https://umdearborn.edu/news/ais-mysterious-black-box-problem-explained>

⁸⁰ O popsaném jevu se píše například zde: VERMA, Pranshu. The never-ending quest to predict crime using AI. In: *The Washington Post* [online]. 15 July 2022n. 1. [cit. 2023-08-21]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/technology/2022/07/15/predictive-policing-algorithms-fail/>

⁸¹ RUCKENSTEIN, Minna a Julia VOLKOVA. Automating Society 2019: Finland. In: *Algorithm Watch* [online]. 2019 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: <https://algorithmwatch.org/en/automating-society-2019/finland/>

⁸² Namátkou: BUOLAMWINI, Joy a Timnit GEERU. Gender Shades: Intersectional Accuracy Disparities in Commercial Gender Classification. *Proceedings of Machine Learning Research: Conference on Fairness, Accountability, and Transparency* [online]. 2018, **2018**(81), s. 1–15 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: <http://proceedings.mlr.press/v81/buolamwini18a/buolamwini18a.pdf>

chudší zaměstnanci chodí v průměru do zaměstnání častěji pozdě než bohatší zaměstnanci. Dalším faktem je, že přistěhovalci jsou obvykle chudší. Tyto dvě skutečnosti v praxi znamenají, že AI si je schopna tyto proměnné spojit a vyhodnotit, že u přistěhovalců je vyšší riziko, že budou chodit pozdě, a proto je začne diskriminovat.⁸³

Diskriminace je dále často způsobena nereprezentativním statistickým vzorkem. Data, která jsou během tréninkové fáze do systému vložena, nereflektují skutečný stav společnosti. Buolamwini a Gebru zjistili, že systémy rozpoznávající obličej nejčastěji špatně kvalifikují ženy černé pleti. Chybovost systémů se pohybuje v průměru kolem 34,7 %. Zatímco u mužů bílé pleti je průměrná chybovost méně než 1 %.⁸⁴ Tento rozdíl se v praxi projevuje třeba tím, že Google Photos označí osoby s černou pletí jako gorily.⁸⁵ Důvod, proč k tomuto problému dochází, spočívá v častém nerovnoměrném zastoupení společnosti ve statistickém vzorku, který byl využit při vývoji systému – tedy čím méně dat o lidech černé pleti umělá inteligence má, tím je větší pravděpodobnost, že dojde k chybnému rozpoznání a naopak. AI tedy mnohem častěji chybje v případě hodnocení méně zastoupených, až minoritních skupin společnosti.

Systémy na bázi umělé inteligence představují nástroj, který dokáže rychle a efektivně analyzovat vysoké množství dat. Představuje tak velice mocný nástroj, se kterým přichází i vysoká zodpovědnost. Nicméně jako každý nástroj i tento má své limity. U AI je to často problém s transparentností a diskriminací. Tato kapitola popsala, proč program nikdy nedokáže překonat chyby, které do něj byly vloženy při jeho vývoji. Dále na konkrétních příkladech ukázala, jak se chybné výsledky AI projevují v praxi. Následující kapitoly se zaměřují na stejný problém z pohledu práva a poté se pokusí analyzovat, jak by se projevilo zapojení AI v případě predikce recidivy.

---

⁸³ BAROCAS, Solon a Andrew D. SELBST. Big Data's Disparate Impact. *California Law Review* [online]. California, June 2016, **104**(3), s. 680 [cit. 2023-06-27]. ISSN 1556-5068. Dostupné z: doi:10.2139/ssrn.2477899

⁸⁴BUOLAMWINI, Joy a Timnit GEBRU. Gender Shades: Intersectional Accuracy Disparities in Commercial Gender Classification. *Proceedings of Machine Learning Research: Conference on Fairness, Accountability, and Transparency* [online]. 2018, **2018**(81), s. 1–15 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: <http://proceedings.mlr.press/v81/buolamwini18a/buolamwini18a.pdf>

⁸⁵ NOBLE, Safiya Umoja. *Algorithms of Oppression: How Search Engines Reinforce Racism* [online]. New York: New York University Press, February 2018 [cit. 2023-06-27]. ISBN 9781479866762.

3. Srovnání schopnosti soudců předvídat recidivu ve srovnání s AI

Soudce jako člověk zastává různé sociální role. Otec, manžel, soused, spoluhráč, soupeř, aktivista, kuřák, řidič a podobně. Míra účasti každého jednotlivého soudce napříč sociálními rolami se liší. To a další lidské faktory nevyhnutelně působí na to, co si soudce o některých záležitostech myslí a jak o nich může nakonec rozhodnout. Jeden soudce vnímá emoce s rezervou, druhý je k nim naopak přístupnější. Konzervativní soudce může preferovat klasický trest odnětí svobody, zatímco liberál může být spíše nakloněný alternativním trestům. Mladý soudce spíše věří v jistou nápravu pachatele, starší cynik už vidí v každém recidivistu. Tyto rozdíly v povahových rysech soudců a jejich životním kontextu nejsou v souladu s ideální představou o spravedlnosti a většina právních řádů se snaží o omezení jejich vlivu na rozhodování. Nejčastějším nástrojem je rozhodování v souladu s ustálenou judikaturou s potřebou odůvodnění v případě výraznějšího odlišení se. I přesto zůstává šedá zóna, v rámci které by se rozhodnutí dvou různých soudců ve stejné věci mohla lišit z důvodů, které stojí mimo právo.

Další nástroj, který by mohl vliv osoby soudce na rozhodování omezit, představuje inkorporování predikčních systémů. Nicméně jejich používání by dávalo smysl pouze v případě, že by takové predikce byly přesnější než subjektivní odhady průměrného soudce. Pakliže by tomu tak nebylo, pak veškeré etické, právní i ekonomické otázky týkající se využívání predikčních systémů odpadají. Následující kapitola se proto zabývá přehledem klíčových studií srovnávajících rozhodování soudců s rozhodováním počítačů.

Dressel a Farid v roce 2018 publikovali studii, jejímž výsledkem bylo kontroverzní zjištění, že široce rozšířený prediktivní systém COMPAS (Correctional Offender Management Profiling for alternative sanctions) neposkytuje výrazně přesnější predikce, než jaké jsou schopni lidé předvídat s malými, nebo dokonce žádnými znalostmi z oblasti trestního práva. Konkrétně průměrná mediánová přesnost účastníků byla 62,8 % (směrodatná odchylka 4,8 %), což bylo jen o něco málo méně přesné než úspěšnost COMPAS, která byla 65,2 % (0,045). Výsledky této studie vzbudily v odborných kruzích výraznou pozornost, a to zejména s ohledem na rozšířenost používání systému COMPAS. Ten je s jistými změnami v provozu již od roku 2000, což znamená, že sestavil více než jeden milion predikcí. Jedním z důvodů jeho velké rozšířenosti je, že systém COMPAS analyzuje 137 kritérií, z nichž žádným není rasa ani kritérium na rasu

odkazující. A přestože je otázka rasové nepodjatosti⁸⁶ systému COMPAS i nadále sporná,⁸⁷ jeho využívání je méně kontroverzní než u systémů, které kritérium rasy přímo používají.⁸⁸

Nicméně výsledky, které studie prezentovala, mohly být silně ovlivněny některými jejími nedostatky. Nejkritizovanější byl samotný design studie, konkrétně to, že laické predikce byly získány způsobem, který nemusí nejlépe reprezentovat standardní lidský úsudek.⁸⁹ O to spíše ne úsudek, který aplikují soudci, probační úředníci a další profesionálové při předpovídání recidivy v podmínkách běžného života. Studie probíhala tak, že autoři vybrali 400 online účastníků přes Amazon Mechanical Turk,⁹⁰ z nichž každý získal jeden dolar za splnění každého úkolu a pětidolarový bonus v případě, že celková úspěšnost jeho predikcí bude vyšší než 65 %. Poté každý účastník obdržel 50 krátkých profilů skutečných obžalovaných, které byly získány z databáze ze souboru COMPAS. Následně požádali účastníky, aby u jednotlivých profilů odpověděli, zda si myslí, že obžalovaný do dvou let spáchá další trestný čin. Problém spočívá v tom, že design studie soustředil pozornost účastníků na nejdůležitější prediktivní faktory⁹¹ a dále že umožnil a podpořil učení v průběhu experimentu, a to pomocí okamžité zpětné vazby.

Studie Dressla a Farida byla vzhledem k závažnosti svých výsledků a s ohledem na způsob provedení replikována s dalším rozšířením. Nová studie pod názvem „The limits of human predictions of recidivism“ byla výrazně obsáhlejší. Pro snadnější orientaci ji dělím podle dvou základních zkoumaných cílů.

Prvním cílem bylo replikovat „Dressel & Farid experiment“ s tím rozdílem, že namísto zjednodušených profilů pachatelů byl respondentům předložen relativně komplexní profil pachatele včetně dalších informací „navíc“, které měly rozptýlit respondentovu pozornost.

---

⁸⁶ Angwin a kol. srovnávají prediktivní přesnost mezi pachateli bílé a černé pleti s tím, že pachatelé černé pleti měli téměř dvojnásobně vyšší šanci, že je systém chybně vyhodnotí jako pravděpodobné recidivisty.

⁸⁷ ANGWIN, Julia, Jeff LARSON, Surya MATT a Lauren KIRCHNER. There's software used across the country to predict future criminals. And it's biased against blacks. *Pro Publica* [online]. [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: <https://www.propublica.org/article/machine-bias-risk-assessments-in-criminal-sentencing>

⁸⁸ DRESSEL, Julia a Hany FARID. The accuracy, fairness, and limits of predicting recidivism. *Science Advances* [online]. 2018, 4(1) [cit. 2022-03-21]. ISSN 2375-2548. Dostupné z: doi:10.1126/sciadv.aao5580

⁸⁹ Účastníci studie měli při rozhodování k dispozici velmi málo informací ve srovnání. Pakliže by rozhodování probíhalo v praxi, tak lze důvodně předpokládat, že žádný právní profesionál by nerozhodl na základě pouze pěti krátkých informací.

⁹⁰ Amazon Mechanical Turk je služba, která umožňuje zákazníkům najímat si vzdálené pracovníky a zadávat jim úkoly. To může zahrnovat cokoli od provádění jednoduchého ověřování dat a výzkumu až po subjektivnější úkoly, jako je účast v průzkumech nebo moderování obsahu.

⁹¹ Tato práce se tématem deskriptivních faktorů zabývá poměrně široce dále. Zde jen pro příklad uvádím, že se jedná například o věk nebo pohlaví.

Jednalo se o takové informace, které nebyly pro posouzení jeho profilu jakkoliv relevantní, ale kterým je soudce rovněž v praxi vystaven.⁹²

Druhým cílem studie bylo otestovat význam zpětné vazby na schopnost účastníků učit se a zohlednit své předchozí úspěchy či neúspěchy v dalších predikcích. Právě tento rys obsahoval Dressel & Farid experiment, avšak v běžném prostředí není taková zpětná vazba tak okamžitá ani tak snadno dosažitelná. Zjednodušeně lze tvrdit, že v reakci na respondentovu predikci se rozsvítilo buď zelené, nebo červené světélko. Zatímco soudci se pomyslná kontrolka, která by mu ukázala, jak pachatel dopadne, nedostává. A pokud náhodou ano, tak až po mnoha letech. Proto je otázkou, nakolik lze takto získaná data srovnávat s běžným životem.

Design studie z povahy věci vycházel do značné míry z Dressel & Farid experimentu. Lišil se v tom, že namísto odpovědí ANO/NE se od respondenta očekávala odpověď na škále reprezentující pravděpodobnost recidivy. Vedle toho byli též respondenti rozděleni do několika skupin, kdy jedna skupina replikovala okolnosti jako u Dressel & Farid experimentu, zatímco druhá pracovala v upravených podmínkách.⁹³

Výsledky byly následující. Za stejných podmínek jako u Dressel & Farid experimentu bylo dosaženo velmi podobných výsledků, nicméně skupina s upravenými podmínkami vykazovala významné rozdíly. V případě, že respondentům nebyla dáována okamžitá zpětná vazba, trvale dosahovali nižší prediktivní úspěšnosti. Dále bylo též zjištěno, že komplexnější informace vedly ke zvýšení přesnosti predikce u souboru COMPAS, ale u respondentů ke zvýšení přesnosti nedošlo. Nová studie tedy nedošla ke stejným závěrům. Na základě toho lze usuzovat, že lidé jsou schopni dělat srovnatelně přesné závěry jako prediktivní systémy pouze s omezeným množstvím informací, a pokud je jim dáována zpětná vazba ohledně správnosti jejich předchozích rozhodnutí. Toho však v soudní síni nelze dosáhnout, běžně se soudní procesy odehrávají i řadu let, a soudce je tak zahlcen množstvím rozličných vlivů, z nichž celá řada je pro jeho rozhodování bezcenná, avšak přesto na něj může mít vliv.⁹⁴ Vedle toho výpočetní systémy

---

⁹² LIN, Zhiyuan „Jerry“, Jongbin JUNG, Sharad GOEL a Jennifer SKEEM. The limits of human predictions of recidivism. *Science Advances* [online]. 2020, 6(7) [cit. 2022-03-21]. ISSN 2375-2548. Dostupné z: doi:10.1126/sciadv.aaz0652

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Spousta zmiňovaných informací může působit až groteskně. Ale jak uvádím později, také to, jakou barvu saka má pachatel na sobě, může ovlivnit soudcovo rozhodování.

dosahují přesnějších výsledků bez ohledu na množství informací, ba naopak lze říci, že s rostoucím objemem informací se jejich predikce zpřesňují.

Další významnou studií, na kterou odkazuje Goel⁹⁵ v rámci komplexního shrnutí realizovaných studií, je tzv. „The Meta-Analysis of Clinical Judgment Project“, kterou publikoval tým pod vedením Stefanií Ægisdóttir v roce 2006. Jednalo se o poměrně rozsáhlou metaanalýzu, jejímž cílem bylo shrnout dosavadní poznatky srovnávající prediktivní schopnosti klinických metod se statistickými metodami.⁹⁶ Tato studie srovnává 156 relevantních studií od roku 1940 až do roku 1996. Lze namítat, že metaanalýza pracuje s daty, která jsou vzhledem k technologickému pokroku poměrně zastaralá, nicméně do dnešního dne nebyla provedena studie, která by byla schopna se svým rozsahem této studii vyrovnat. Dále též tato studie, na rozdíl od většiny ostatních, kterými jsou systematické literature review, provádí metaanalýzu dat. Což znamená, že porovnává výsledky studií, ale k tomu dále provádí samostatnou analýzu dat a dále zohledňuje jejich nálezy. Tato metoda se projevuje například v tom, že studie zohledňuje velikost statistického vzorku a podle toho upravuje váhu vlivu jednotlivých studií.

Na základě toho tato studie popisuje, že statistické metody dosahují o něco přesnějších predikcí než ty klinické (a to s velikostí efektu -0.12). Sama studie přiznává, že tato „effect size“ je poměrně malá.⁹⁷ Pochyby o tom, zda je argumentace na základě této studie relevantní, jsou proto na místě. Nicméně dle názoru zpracovatele a autorů metaanalýzy neprezentuje tento názor na zpracování jejich studie celou realitu. Poměrně malá effect size může být způsobena několika faktory. Zaprvé většina studií, na základě kterých byla metaanalýza zpracována, si vždy vybrala buďto statistickou, anebo klinickou metodu, a tu preferovala. Druhým a možná důležitějším důvodem je samotný rozsah metaanalýzy. Aby bylo možné získat tak velký statistický vzorek, autoři se rozhodli začlenit i studie, které zkoumaly například úspěšnost prediktivních systémů u infarktu. Což se výrazně projevilo ve váze vlivu některých studií. Dále též právě studie, které mají diskutabilní relevanci pro predikci recidivy, jako například výše zmíněný infarkt, vykazovaly nejmenší rozdíl mezi statistickými a klinickými metodami. V neposlední řadě

---

⁹⁵ GOEL, Sharad, Ravi SHROFF, Jennifer SKEEM a Christopher SLOBOGIN. The accuracy, equity, and jurisprudence of criminal risk assessment. VOGL, Roland. *Research Handbook on Big Data Law* [online]. Edward Elgar Publishing, 2021, 2021, s. 9–28 [cit. 2022-03-21]. ISBN 9781788972826. Dostupné z: doi:10.4337/9781788972826.00007

⁹⁶ Definice v kapitole 1. „Historie predictive sentencing“.

⁹⁷ Různá akademická odvětví mají odlišný přístup k effect size, aby je považovala za dostatečný. V exaktních vědách, jako je fyzika, se obecně považuje 0.8, v humanitních oborech, jako například psychologie, je to obvykle 0.8.

některé statistické metody jsou zkrátka neefektivní, ale byly u nich provedeny studie s velkým statistickým vzorkem, a měly tedy vysokou váhu vlivu.⁹⁸

Dalším významným zjištěním je, že klinická rozhodnutí jsou přesná zhruba ve 47 % případů,⁹⁹ zatímco statistická rozhodnutí jsou přesná ve zhruba 53 % případech.¹⁰⁰ Výsledkem je, že pravděpodobnost úspěšného rozhodnutí se může zvýšit o 13 %, pokud se použijí statistické metody namísto klinických. Z toho v kombinaci s ohledem na pokrok na poli tzv. big data a machine learning lze dle názoru zpracovatele očekávat, že prediktivní přesnost statistické metody bude v dnešní době dosahovat výrazně lepších výsledků.

Výše zmíněná tvrzení, že prediktivní algoritmy mohou předvídat budoucí chování s větší přesností než lidé, lze opřít o výsledky studie provedené Gottfredsonem a jeho spolupracovníky, která srovnává predikce profesionálních soudců s prediktivními systémy. Gottfredson na vzorku 962 pachatelů trestných činů porovnával přesnost subjektivních předpovědí soudců ohledně opakování trestné činnosti s přesností předpovědí statistických (akturiálních metod). Výsledkem bylo zjištění, že statistické metody ($d=.90$) byly v predikcích výrazně lepší než soudci ($d=.50$).¹⁰¹

Většina dosud publikovaných studií srovnávajících schopnost předvídat recidivu nebo předvídat soudní rozhodnutí proběhla na území zemí common law, což vzhledem ke geosociálnímu pozadí takových predikcí může ovlivnit možnost přenést zjištěné závěry do evropského právního prostředí. To podtrhuje význam studie, kterou provedl výzkumný tým pod vedením Nikolaose Aletrase. Tato studie proběhla ryze na základě textových informací získaných z částí rozsudků ESLP. Design studie fungoval následovně. Nejprve byla analyzována textová judikatura ESLP a ke zjednodušeným výrokům rozsudků bylo přiřazeno, zda v daném případě došlo k porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (zkráceně Úmluvy). Na základě toho byl vytvořen základní dataset pro prediktivní systém. Ten posléze analyzoval jiná rozhodnutí, u kterých mu nebyl sdělen výsledek. Dosaženým závěrem bylo, že prediktivní systém vykazoval

---

⁹⁸ ÆGISDÓTTIR, Stefánía, Michael J. WHITE, Paul M. SPENGLER, et al. The Meta-Analysis of Clinical Judgment Project: Fifty-Six Years of Accumulated Research on Clinical Versus Statistical Prediction. *The Counseling Psychologist* [online]. 2006, 34(3), str. 367 [cit. 2022-03-21]. ISSN 0011-0000. Dostupné z: doi:10.1177/0011000005285875

⁹⁹ $(.50 - r/2) \times 100$

¹⁰⁰ $(.50 + r/2) \times 100$

¹⁰¹ GOTTFREDSON, Don M. Effects of Judges' Sentencing Decisions on Criminal Careers. *National Institute of Justice: Research in Brief* [online]. United States: U.S. Department of Justice, listopad 1999, 1–12 [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/178889.pdf>

rozporuplné výsledky s ohledem na to, kterého článku Úmluvy se příslušný případ týkal. Nicméně prediktivní úspěšnost systému se pohybovala okolo 79 %.¹⁰² To je – vzhledem k tomu, že systém analyzoval textová rozhodnutí, což je samo o sobě výrazně složitější než pouze číselná data – poměrně slušný výsledek.

Závěrem se hodí říct, že výše zmíněné studie ukazují, že prediktivní systémy nejsou bezchybné. A zcela určitě je zapotřebí další výzkum. Nicméně jejich výsledky nenasvědčují tomu, že by měly být systémy diskvalifikovány pro nefunkčnost. Zvláště s ohledem na tempo vývoje v oblasti prediktivních algoritmů a AI se domnívám, že v mnohém předčí lidské predikce. Tím byla zodpovězena otázka, zda by užívání prediktivních mechanismů dávalo z pohledu efektivity smysl. Následující kapitola se zaměří na to, zda by bylo zapojení těchto systému v souladu s tuzemským právním řádem.

---

¹⁰² ALETRAS, Nikolaos, Dimitrios TSARAPATSANIS, Daniel PREOȚIUC-PIETRO a Vasileios LAMPOS. Predicting judicial decisions of the European Court of Human Rights: a Natural Language Processing perspective. *PeerJ Computer Science* [online]. 2016, 2 [cit. 2022-03-21]. ISSN 2376-5992. Dostupné z: doi:10.7717/peerj-cs.93

4. Ukotvení prediktivních mechanismů v českém právním řádu

Než se dostaneme k praktickému přemýšlení nad tím, jak by měly být prediktivní systémy zaváděny v Česku a čím se inspirovat v zahraničí, je potřeba se zabývat nejprve tím, jak jdou dohromady se základními zásadami, na kterých stojí tuzemský (ale i evropský) právní řád.

Právo je relativně konzervativní obor, který na změny ve společnosti reaguje s určitým zpožděním. Je tedy zapotřebí analyzovat, zda je právní řád jako celek připravený na přijetí takovýchto systémů, anebo zda by působily spíše destruktivně. Proto se následující kapitola pokusí nejprve vyjasnit základní otázky ohledně podoby trestní justice a základních principů, na kterých stojí, a zároveň zda je zakotvení a využívání prediktivních systémů v souladu s tímto pojetím. Poté se bude věnovat relevantním základním zásadám trestního práva, neboť v tuto chvíli právní rámec neobsahuje dostatek ustanovení, která by představovala zákonnou oporu pro implementaci prediktivních algoritmů v užším smyslu. Základní zásady tak představují hlavní vodítko pro to, jak by zakotvení prediktivních systémů v praxi mohlo vypadat.

Dále se kapitola v krátkosti bude věnovat rozhodování Evropského soudu pro lidská práva. To z toho důvodu, že předchozí kapitoly ukázaly, jak výrazně mohou být analýzy prediktivních systémů diskriminační, a tedy v rozporu se základními lidskými právy. Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva zmiňuji v této kapitole především proto, že judikatura českého Ústavního soudu se vyskytuje napříč diplomovou prací. Pakliže bychom chtěli přemýšlet o možné implementaci do českého právního řádu, je nezbytné zohlednit i závazný pohled ESLP. V neposlední roli se tato kapitola pokusí upozornit na možná etická dilemata, která by specificky vyvstala kvůli podobě tuzemského právního řádu.

Na tomto místě je vhodné zmínit, že pro použití prediktivních mechanismů není bez relevance ani hmotněprávní úprava trestního práva. To proto, že hmotné právo soudci vymezuje hranice a možnosti pro zohlednění výsledků predikce. I kdyby totiž soudce měl bezchybné predikce ohledně budoucí recidivy, ale zákon mu neumožňoval takové hodnocení použít při ukládání trestu, by byl praktický přínos použití algoritmů nulový.

Trestní zákoník implicitně předvídá, že soudce si má udělat obrázek o predikci recidivy. A kromě toho upravuje i konkrétní instituty, které soudcům umožňují uplatnit rozhodovací diskreci a zohlednit specifické okolnosti případu při rozhodování o vině a trestu. Významnými

ustanoveními z pohledu predikce je zejména § 55 odst. 2 TZ¹⁰³ v oddíle o ukládání trestů, dále § 81 TZ¹⁰⁴ u podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody a § 88 TZ¹⁰⁵ u podmíněného propuštění z výkonu trestu. Jistou míru diskrece lze rovněž spatřovat v § 39 TZ¹⁰⁶ v oddíle o obecných zásadách ukládání trestů. Znakem, který je pro všechna zmíněná ustanovení společný, je, že vyžadují, aby soudce zkoumal individuální okolnosti daného případu. Ačkoliv se jedná o podstatnou otázku, tak použití prediktivních mechanismů nevnáší do zmíněné hmotněprávní úpravy žádná zvláštní specifika. Proto se této problematice práce vzhledem k jejím rozsahovým možnostem hlouběji nevěnuje.

4.1. Stručné vymezení základních pojmů

Tato podkapitola blíže definuje pojetí pojmů, které jsou zásadní pro debatu o prediktivních systémech a jejich využití v českém právním systému. Nejprve se bude zabývat pojmem recidiva a jejím významem při ukládání trestních sankcí. Následně tato podkapitola stručně shrnuje tuzemskou debatu týkající se účelu trestu ve vztahu k podmíněnému propuštění.

4.1.1. Recidiva v českém trestání

Ačkoliv minulý trestní zákon¹⁰⁷ přímo pracoval s pojmem „zvlášť nebezpečný recidivista“, současný trestní zákoník¹⁰⁸ tento přístup opouští a momentálně není pojem recidiva v trestním zákoníku definován. Přičemž v teorii je v českém trestním právu za recidivu označován stav, kdy se pachatel dopustil trestného činu po nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku za trestný čin minulý.¹⁰⁹

V trestním zákoníku přijatém v roce 2009 došlo i k dalším změnám. Konkrétně ke značnému zpřísnění trestání recidivy. To je patrné z některých speciálních skutkových podstat pro recidivisty, jejichž počet se v porovnání s předchozí úpravou takřka zdvojnásobil. Větší přísnost

---

¹⁰³ § 55 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁰⁴ § 81 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁰⁵ § 88 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁰⁶ § 39 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁰⁷ Již derogovaný trestní zákon, tj. zákon č. 140/1960 Sb.

¹⁰⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁰⁹ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. Trestní právo hmotné – 9. vydání. In: Trestní právo hmotné. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 307. ISBN 978-80-7598-764-8.

u recidivistů je vidět zejména u často páchaných trestných činů, například u přečinu krádeže.¹¹⁰ Kromě toho je tentýž trend možno spatřovat v zakotvení důvodu pro mimořádné zvýšení trestní sazby,¹¹¹ jenž spočívá ve znovuspáchání zvláště závažného zločinu¹¹² nebo jako obecná přítěžující okolnost.¹¹³ Z výše uvedeného je patrná snaha zákonodárce recidivistům ukládat vyšší tresty než prvotrestancům.

Na recidivu je nutné se zaměřit i z toho důvodu, že v České republice i jinde ve světě jsou předchozí trestní záznamy stěžejní součástí pro předvídaní další recidivy.¹¹⁴ A s tím dále souvisí fakt, že recidivisté zpravidla dostávají delší tresty. Například v USA se v průměru při odsouzení pachatele s předchozím trestním záznamem zpřísnuje trestní sazba o 20 až 30 procent.¹¹⁵ Proč tomu tak ale je? V akademické diskuzi se mluví o třech základních důvodech.¹¹⁶ Prvním je, že zpřísnění trestu se na základě trestní minulosti snadno odůvodňuje.¹¹⁷ V podstatě jde o vyjádření přístupu, že první trest fungoval jako varování, ale když to k ničemu nepomohlo, tak nyní bude trest přísnější. Zadruhé se recidiva jako risk faktor srozumitelněji obhájí před veřejností. Mnohem lépe se vysvětluje, že do vězení půjde na dlouho člověk, který má rozsáhlou kriminální minulost, než prvotrestanec. Třetím důvodem je, že recidiva je snadno kvantifikovatelná. Lze u ní poměrně snadno vyjádřit, na jak dlouho byl pachatel trestného činu odsouzen, kolikrát byl odsouzen apod., a proto se s touto informací dobře pracuje.¹¹⁸

---

¹¹⁰ § 205 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb.

¹¹¹ § 59 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb.

¹¹² SCHEINOST, Miroslav, Helena VÁLKOVÁ a kol. In: *Sankční politika a její uplatňování – Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí IV.* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 11 [cit. 2023-08-25]. ISBN 978-80-7338-154-7. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/429.pdf>

¹¹³ § 42 písm. q zákona č. 40/2009 Sb.

¹¹⁴ KOŠATKA, Martin. *The Role of Criminal History in Sentencing Theory and Practice* [online]. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2023 [cit. 2023-08-31]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/181174/120444611.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

¹¹⁵ ROBERTS, Julian V. a Richard S. FRASE. The Problematic Role of Prior Records Enhancements in Predictive Sentencing. In: *Predictive Sentencing: Normative and Empirical Perspective*. Oxford: Hart Publishing, 2019, s. 149. ISBN 978-1-50992-141-6.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ HALLIDAY, John. Making Punishments Work: Report of a Review of the Sentencing Framework for England and Wales. In: *Great Britain Home Office* [online]. 2001, 16. května 2001 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/making-punishments-work-report-review-sentencing-framework-england>

¹¹⁸ ROBERTS, Julian V. a Richard S. FRASE. The Problematic Role of Prior Records Enhancements in Predictive Sentencing. In: *Predictive Sentencing: Normative and Empirical Perspective*. Oxford: Hart Publishing, 2019, s. 149. ISBN 978-1-50992-141-6.

Lze ale s trestní minulostí pachatele nakládat i jinak? Ve stručnosti existují tři možné teoretické přístupy.¹¹⁹ Prvním možným východiskem je systém, který recidivistům i prvotrestancům ukládá stejně dlouhé tresty bez rozdílu. Zastánci tohoto přístupu jsou například George P. Fletcher.¹²⁰ Ten zjednodušeně říká, že pachatel a jeho okolí patrně nesouzní s textem zákona, a to, že k němu bude systém zvláště přísný, může ohrozit nápravný efekt trestu.

Druhým možným přístupem je nižší trest pro prvopachatele. Dle Andrewa Ashwortha¹²¹ se jedná o ideální přístup. Zároveň dodává, že panuje všeobecná shoda na tom, že prvotrestanci si zaslouží nižší trest než pachatelé s jedním nebo více předchozími odsouzeními. Zastáncem této teorie je i Andrew von Hirsch, jeden z největších příznivců retributivní teorie. Ten dokonce říká, že bychom měli jít v případě hodnocení předchozí trestné činnosti ještě dále a zmírnit trest nejen pro prvotrestance, ale i pro recidivisty, kteří zatím nespáchali tak rozsáhlé množství trestné činnosti.¹²²

Třetí možný přístup se v praktických důsledcích shoduje s druhým přístupem, a to v tom směru, že prvotrestanci a recidivisté by neměli mít stejně dlouhé tresty. Nicméně zatímco druhý přístup volá po absenci trestní minulosti jakožto po polehčující podmínce, tento přístup by to tak nehodnotil. Absenci trestní minulosti třetí přístup vnímá jako defaultní stav a namísto toho výskyt předchozí trestné činnosti vidí jako okolnost přitěžující. Zastáncem toho přístupu je prof. Lee.¹²³

Na první pohled to může vypadat, že se jedná pouze o akademickou debatu, protože praktický rozdíl mezi druhým a třetím pojetím nebude mít v praxi žádný větší význam. To se ale při bližším zamyšlení může změnit – jakým způsobem se stát k recidivě postaví, je důležité, protože tím dává jasný signál trestanci, jak s ním hodlá zacházet. Zda je jeho primárním cílem náprava a následná resocializace, anebo zdali převládá retributivní motivace. To může být z pohledu

---

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ FLETCHER, George P. *Rethinking Criminal Law*. Reprint. Oxford University Press, 2001. ISBN 9780195136951.

¹²¹ HOLDER, Jeremy. *Ashworth's Principles of Criminal Law*. Deváte. Oxford University Press, 2019. s. 155. ISBN 9780198777663. Dostupné z: <https://www.oxfordlawtrove.com/display/10.1093/he/9780198777663.001.0001/he-9780198777663;jsessionid=27051DAADD1B5CA532C8FE281018144E>

¹²² ROBERTS, Julian V. a Richard S. FRASE. The Problematic Role of Prior Records Enhancements in Predictive Sentencing. In: *Predictive Sentencing: Normative and Empirical Perspective*. Oxford: Hart Publishing, 2019, s. 150–169. ISBN 978-1-50992-141-6.

¹²³ YOUNGJAE, Lee. Recidivism as Omission – A Relational Account. *Texas Law Review* [online]. Fordham Law Legal Studies, 2009(87) [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://ssrn.com/abstract=1310869>

penitenciární péče minimálně symbolický rozdíl. Pro nápravu je také důležité, jakým způsobem je trestancem uložený trest vnímán.

Rovněž je vhodné zmínit, jak vysoký podíl v odsouzení tvoří prvotrestanci. Podle statistik Ministerstva spravedlnosti ČR tvořil podíl prvotrestaných za rok 2021 35 %. A nejedná se o žádnou ojedinělou hodnotu, naopak statistika ukazuje, že jde o celkem stabilní trend, který se od roku 2011¹²⁴ nijak zásadně nemění.¹²⁵

Dále je nutno uvést, že valná většina v současnosti používaných prediktivních systémů pracuje s recidivou jakožto se statickým faktorem. To z toho důvodu, že trestný čin se jednou stal a není možné jej nyní odčinit. Nicméně za nejrizikovější období z hlediska možné recidivy je v České republice dle akademiků považováno období prvních 6 měsíců. Dále též platí, že dopustil-li se pachatel recidivy, tak tomu ve většině případů bude v průběhu 3 let po propuštění.¹²⁶ Z toho vyplývá, že když se u recidivisty intervaly mezi jednotlivými spáchanými trestnými činy prodlužují, může se jednat o znak opouštění kriminální dráhy.¹²⁷

Dále je nutno dodat, že zatím nebyla prokázána kauzalita, jež by říkala, že delší trest odnětí svobody vede automaticky k nižší recidivě. Vědecké výsledky nejsou zcela jednotné a v nemalé míře část z nich nasvědčuje tomu, že delší trest odnětí svobody může zvyšovat pravděpodobnost recidivy. To je dáno i odlišností jednotlivých vězeňských systémů. Například nedávná studie z roku 2023, publikovaná v *Journal of Experimental Criminology*, došla k závěru, že delší tresty mohou v některých případech vést ke snížení recidivy. Ale jak tato studie sama varuje, jedná se o snížení recidivy, ale nikoliv o desistenci¹²⁸ jako takovou. Kromě toho sama studie upozorňuje, že tento efekt není univerzální, a v některých případech naopak platí, že čím déle je pachatel ve

---

¹²⁴ 2011 – 37 %, 2012 – 41 %, 2013 – 34 %, 2014 – 35 %, 2015 – 37 %, 2016 – 37 %, 2017 – 38 %, 2019 – 37 %, 2020 – 36 %.

¹²⁵ SCHEINOST, Miroslav a kol. In: *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2021*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2022, s. 221. ISBN 978-80-7338-200-1. Dostupné z: http://www.ok.cz/iksp/docs/470_Analyza_trendu_kriminality_v_CR_v_roce_2021.pdf

¹²⁶ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana ZOUBKOVÁ a kol. In: *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 110. ISBN 978-80-7598-554-5.

¹²⁷ ČERNOCH, Viktor, DRÁPAL, Jakub. Vyměřují soudci spravedlivé tresty? Justice by měla projít revizí, míní vědec. In: *Věda a výzkum* [online]. Akademie věd České republiky, 2021, 6. května 2021 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/Vymeruji-soudci-spravedlive-tresty-Justice-by-mela-projit-revizi-mini-vedec/>

¹²⁸ Za desistenci se ozačuje ukončení kriminální kariéry, respektive proces, jehož podstatou je dlouhodobé zdržení se kriminálního chování u jedinců, pro něž bylo až doposud příznačné. (více zde: TOMÁŠEK, Jan. *Zaměstnání jako faktor desistence*. In: Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017, s. 12. Studie, Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-166-0.

vězení, tím více je vystaven efektu nálepkování, což může vést k internalizaci kriminální identity a nakonec k chování, které kriminální identitě odpovídá.¹²⁹

Další poznatky ke zkoumání existence kauzality mezi délkou pobytu ve vězení a recidivou přináší studie Loefflera a Nagina. Ta ukazuje, že v zemích, kde je při výkonu trestu odnětí svobody kladen důraz také na rehabilitační program a prvky restorativní justice, jako je například Norsko, může pobyt ve vězení vést i ke snížení recidivy.¹³⁰

To by nasvědčovalo tomu, že aby trest odnětí svobody fungoval nápravně, je stěžejní, jakým způsobem bude s vězňem ve výkonu trestu pracováno. To podporuje i studie Institutu pro kriminologii a prevenci.¹³¹ Navíc tato studie se opírá o práci, ze které vyplývá, že prodloužení pobytu ve vězení nemá výrazný vliv na zmírnění recidivy.

Z výše uvedeného lze vyvodit, že to, jakým způsobem se rozhodne právo, respektive stát reagovat na recidivu, dopadne na nezanedbatelný počet vězňů. Z toho, co víme, samotný pobyt ve vězení recidivu jako takovou nesnižuje. Snížení výskytu recidivy je hlavním důvodem nasazení prediktivních systémů v justici, zároveň trestní minulost pachatele tvoří stěžejní rizikový faktor pro tento odhad. Takže to, jak se s pojmem recidiva pracuje při trestání a obecně v české justici, předznamenává, jakým způsobem mohou fungovat prediktivní modely a jaké jejich výstupy můžeme očekávat.

---

¹²⁹ STAM, Marco T. C., Hilde T. WERMINK, Arjan A. J. BLOKLAND a Jim BEEN. The effects of imprisonment length on recidivism: a judge stringency instrumental variable approach. *Journal of Experimental Criminology* [online]. [cit. 2023-08-31]. ISSN 1573-3750. doi:10.1007/s11292-023-09566-w. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11292-023-09566-w>

¹³⁰ LOEFFLER, Charles E. a Daniel S. NAGIN. The Impact of Incarceration on Recidivism. *Annual Review of Criminology* [online]. 2022, 2022-01-13, 5(1), s. 133–152 [cit. 2023-08-31]. ISSN 2572-4568. doi:10.1146/annurev-criminol-030920-112506, Dostupné z: <https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev-criminol-030920-112506>

¹³¹ ROZUM, Jan, Jan TOMÁŠEK, Jiří VLACH a Lucie HÁKOVÁ. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-164-6. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/439.pdf>

4.1.2. Účel trestu

Vyjasnění účelu trestu je pro správné nastavení prediktivních algoritmů nezbytné, protože úzce souvisí s tím, co a jak trestáme a proč je recidiva v České republice trestána přísněji. To dále souvisí s tím, proč pro nás hraje recidiva při ukládání trestu tak významnou roli.¹³²

Ústavní soud opakovaně¹³³ upozorňuje, že současný trestní zákoník neupravuje účel trestu, a to ačkoliv Výbor ministrů Rady Evropy¹³⁴ takové legislativní zakotvení doporučoval. Namísto toho se zákonodárce vydává cestou, kdy soudci svěřuje širokou míru uvážení, při které od něj očekává, že bude jednotlivé případy interpretovat s ohledem na obecné zásady trestního práva a jednotlivých zásad ukládání trestů.¹³⁵ Ústavní soud dále kritizuje, že zákonodárce ani nenastihuje, zda by u některých skupin trestných činů měl převládat konkrétní účel trestu. To opět posiluje úlohu soudce, který je kromě zásad dále limitován principem proporcionality, principem ultima ratio¹³⁶ a ustálenou judikaturou.¹³⁷

Pojetí účelu v Česku nám může alespoň trochu přiblížit pohled do minulosti. Současnou úpravu lze porovnat s tou předchozí, která konkrétní účel trestu upravovala. Trestní zákoník platný do začátku roku 2010¹³⁸ říkal v § 23, že účelem trestu je: „... chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.“ Hlavním cílem tedy byla ochrana společnosti. Dle komentáře k zákonu lze výchovné působení trestu rozdělit na prevenci generální a individuální. Přičemž individuální prevencí se rozumí výchova pachatele k tomu, aby vedl řádný život, zatímco generální prevencí je odstrašení zbytku společnosti právě hrozbou tohoto trestu. Individuální prevence tak zprostředkovává i generální prevenci.¹³⁹ Ústavní soud v nálezu číslo V. ÚS 463/97¹⁴⁰ upozorňuje, že tento poměr nelze obracet, protože

---

¹³² ALBRECHT, Hans-Jörg, JEHLE, Jörg-Martin. Statistical Recidivism Analyses in Switzerland. *National Reconviction Statistics and Studies in Europe*, 2016, Göttingen: Universitätsverlag Göttinge, ISBN: 978-3-86395-197-0. Dostupné z: https://univerlag.uni-goettingen.de/bitstream/handle/3/isbn-978-3-86395-187-0/GSK25_reconviction.pdf?sequence=1&isAllowed=y

¹³³ Např. I. ÚS 4503/12 ze dne 11. 6. 2014.

¹³⁴ Výbor ministrů Rady Evropy č. R (92) 17.

¹³⁵ Více v kapitole 4. Ukotvení prediktivních mechanismů v českém právním řádu.

¹³⁶ Trest by měl být posledním možným řešením. Tímto je akcentována nápravná role trestu a posílena role alternativních trestů.

¹³⁷ Ve smyslu: ve stejných případech stejně.

¹³⁸ Zákon č. 140/1961 Sb.

¹³⁹ PÚRY, František. § 23 [Účel trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. Trestní zákon. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 181, marg. č. 5.

¹⁴⁰ Sp. zn. IV. ÚS 463/97 ze dne 23. 4. 1998 a dále též sp. zn. IV. ÚS 144/05 ze dne 29. 8. 2005.

„generální prevence, opřená především o odstrašení represí, by se stala prostředkem prevence individuální“, čímž by otevřela bránu exemplárnímu trestání. K tomu ÚS dále říká, že „trest nesmí být prostředkem k řešení jiných společenských problémů“. ¹⁴¹

Ústavní soud poprvé v nálezu sp. zn. I. ÚS 4503/12¹⁴² rozlišuje mezi dvěma hlavními účely trestní sankce.¹⁴³ Ty rozděluje na retributivní a konsekvencionalistické. Retributivní účel trestu znamená potrestat pachatele, protože si to v důsledku svého jednání zaslouží. Zatímco konsekvencionalistické pojetí se zaměřuje na důsledky, které daný trest způsobí. Ke druhému jmenovanému ÚS nabízí podrobnější demonstrativní výčet. Jedná se například o „odstrašení (tedy individuální a generální prevence), rehabilitace pachatele (tedy jeho výchova, náprava), inkapacitace pachatele (tedy znemožnění, zabránění mu páchat další trestnou činnost), restorace (tedy obnova, náprava narušených, poškozených vztahů mezi pachatelem a obětí i celou společností; srov. koncepci restorativní justice) či odškodnění oběti“. ¹⁴⁴

Takové dělení je dělení teoretické, protože jednotlivé účely trestů se vzájemně prolínají. Jak ale ÚS poznamenává,¹⁴⁵ tak v některých případech může dojít ke kolizi a naplnění jednoho účelu znemožňuje naplnění jiného. V takovém případě je následně úlohou soudce zvážit, kterému účelu dá při ukládání trestu přednost. Absence zákonných ustanovení¹⁴⁶ dává soudci poměrně vysokou diskreci, což mu umožňuje posoudit každý příklad individuálně, a zmírnit tak účinky zákona ve chvíli, kdy by se jevil jako nespravedlivý. Zároveň ale může působit nepříznivě kvůli nejednotnosti názorů v rámci soudcovského stavu. Tedy že by jiný soudce daný případ rozhodl odlišně.

Názorně jsou důsledky patrné na již zmiňovaném nálezu,¹⁴⁷ jenž se týká případu, ve kterém muž pod vlivem zbytkového alkoholu způsobil dopravní nehodu, při níž zemřela jeho žena a syn. Druhý syn ve věku tří let, který byl rovněž ve vozidle, nehodu přežil. Pachatel trestného činu hluboce litoval a nejevil znaky, že by byl hrozbou pro společnost. Soud v tomto případě složitě vážil, co je primárním účel trestu. Pakliže by převládal retributivní přístup, tak by měl být

---

¹⁴¹ Oboje v sp. zn. IV. ÚS 144/05 ze dne 29. 8. 2005, bod 5.

¹⁴² Sp. zn. I. ÚS 4503/12 ze dne 11. června 2014, bod 24.

¹⁴³ Kromě výslovně zmíněných nálezů se toto rozdělení objevuje v judikatuře Ústavního soudu pravidelně, dále například v sp. zn. II. ÚS 2027/17 ze dne 7. srpna 2017.

¹⁴⁴ Sp. zn. II. ÚS 2027/17 ze dne 7. srpna bod. 15.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ Viz kapitola 4.2. „Trestní právo hmotné“.

¹⁴⁷ Opět II. ÚS 2027/17 ze dne 7. srpna 2017.

pachatel odsouzen k přísnému trestu, protože svým jednáním zabil dvě osoby. Pakliže by převládl konsekvencionalistický účel, tak trest odnětí svobody nejspíš nepřispěje k nápravě pachatele, ale naopak jen způsobí další zlo, protože vezme pozůstalému synovi posledního člena rodiny, který mu zbyl.

Dilema, které soudci prožívali, se projevilo v tom, že Okresní soud v Opavě se přiklonil ke konsekvencionalistickému pojetí a zachoval rodinu pohromadě. Ale Krajský soud v Ostravě se v důsledku odvolání státního zástupce s tímto přístupem neztotožnil a zpřísnil pachateli trest k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce 4 let, přičemž to bylo posléze i potvrzeno rozhodnutím Nejvyššího soudu. Celý případ putoval následně k Ústavnímu soudu ČR, který rozhodnutí opět zvrátil ve prospěch pachatele. To názorně demonstruje, jak složité pro soudy řešení těchto otázek je a jak nejednotně postupují.

Důležitá pro posouzení je též otázka společenské škodlivosti. Ústavní soud v nálezu II. ÚS 2027/17 cituje amerického trestního obhájce Bryana Stevenson, jehož slova dobře shrnují podstatu přístupu k trestům. *„Každý z nás jsme víc než nejhorší věc, kterou jsme kdy udělali. Když někdo zalže, není jen lhář. Pokud si někdo vezme něco, co mu nepatří, není jen zloděj. A stejně tak když někdo, kdo někoho zabije, není jen člověk, který jen někoho zabil.“*¹⁴⁸ Ústavní soud se touto citací snaží zdůraznit, že je zapotřebí chránit i právě to ostatní v nás a nastavit trest takovým způsobem, aby to dobré v člověku zůstalo. Nutno podotknout, že Ústavní soud ČR v tomto ohledu bez jakékoliv argumentace předjímá, že „to dobré“ v člověku nemůže zůstat, když bude ve vězení. Přístup ÚS je názorně patrný právě na nálezu, ze kterého je i citace výše.

V daném případě šlo o to, že muž svou nedbalostí zabil ženu a dítě. Městský soud v Opavě ho za tento zločin odsoudil k podmíněnému trestu, s čímž nesouhlasilo státní zastupitelství a proti rozsudku se odvolalo. Krajský soud v Ostravě už tak mírný nebyl a odsoudil pachatele k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Na první pohled se zdá být rozhodnutí Městského soudu skutečně velmi mírné, avšak podstatou případu bylo, že muž způsobil dopravní nehodu v důsledku zbytkového alkoholu z předchozího dne. A oněmi dvěma osobami, které zabil, byly jeho žena a syn. Přičemž v autě byl ještě jeho druhý syn, který přežil a pro kterého je jeho otec posledním žijícím členem rodiny. Situace se tím dostává mimo zajeté koleje, se kterými trestní

---

¹⁴⁸ STEVENSON, Bryan. In: *Just a Mercy: A Story of Justice and Redemption*. USA: Spiegel & Grau, 2014, s. 290. ISBN 9780812984965.

zákoník v běžných případech počítá. Nicméně právě pro takovéto případy zároveň obsahuje rozličné instrumenty, které ve výjimečných případech rozšiřují diskreční pravomoc soudce. Ústavní soud se nakonec v tomto případě přiklonil k argumentaci Městského soudu s tím, že nepodmíněný trest odnětí svobody je vzhledem k okolnostem zbytečně přísný, a navíc že by nejvíce dopadl na přeživšího syna. Kromě toho je z okolností případu zjevné, že pachatel svým chováním dal najevo, že činu hluboce lituje, a že je prakticky nemožné, aby se podobného jednání dopustil znovu.

Dnes se opět začíná diskutovat o tom, jakým způsobem by se mělo v České republice trestat. Názorně to dokládá vznik tzv. Pracovní skupiny pro efektivní trestní justici, kterou v roce 2020 ustanovila Rada vlády pro lidská práva.¹⁴⁹ Cílem této skupiny je přinést ucelenou strategii ohledně trestní politiky v tuzemsku. Stěžejním dokumentem, který tato skupina vytvořila, jsou tzv. Teze trestní politiky, které k účelu trestu říkají, že primárním účelem je náprava a reintegrace odsouzeného. Dále k témuž uvádí, že je zapotřebí vytvořit podmínky, které by umožňovaly efektivní nápravu a převýchovu, a to se zaměřením na převýchovu rizikových faktorů a rozvoj těch protektivních.¹⁵⁰

I s ohledem na to je možné, že do budoucna nebudeme muset tápat a budeme mít jasně definovaný účel trestu. A to ať už přímým zakotvením v zákoně, anebo že se odpověď na tuto otázku silněji vytvoří uvnitř justice pomocí ustálené judikatury anebo sjednocujících stanovisek. V tuto chvíli bychom si ideálně od predikčních systémů přáli, aby nám pomáhaly rozhodovat o trestání konkrétních jedinců, ale my v současnosti ani nevíme, proč trestáme obecně. Proto dříve než vyřešíme konkrétní podobu natolik specifického institutu, jako je použití prediktivních systémů, je zapotřebí vystavět neochvějný právní základ, který nám pomůže vyřešit otázky, jež by při implementaci prediktivních systémů musely vyvstat.

---

¹⁴⁹ Vláda ČR. Pracovní skupina pro efektivní trestní justici. *Vláda České republiky* [online]. Praha [cit. 2023-08-22]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/vybory/pro_trestni_politiku/pracovni-skupinu-k-trestni-politice-a-koordinaci-opatreni-ke-snizovani-recidivy-v-cr-187531/

¹⁵⁰ Úřad vlády České republiky: *Teze trestní politiky* [online]. S. 7 [cit. 2023-08-22]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/cinnost-rady/zasedani-rady/Teze-trestni-politiky_1.pdf

4.2. Predikční systémy a trestní řízení

Zapojení prediktivních mechanismů v procesu ukládání trestů není v českém právním prostředí ve srovnání s jinými státy právně ukotveno. Ačkoliv některé státy Evropské unie, jako je Belgie, Nizozemí či Francie, jejichž právní systém je považován za propracovaný a Česko u nich občas hledá legislativní inspiraci při řešení trestněprávních otázek, už takové systémy používají.¹⁵¹

Právě kvůli možné inspiraci i těmito zahraničními zkušenostmi se už řadu let v České republice objevují hlasy o zavedení těchto nástrojů také do tuzemského právního řádu. Například Ústavní soud se v nálezu sp. zn. II. ÚS 482/18¹⁵² v části obiter dictum vyslovil pro používání predikce. Ale dřívější zmínky lze hledat například v odborném časopise České vězeňství, který na problematiku tzv. risk assessmentu¹⁵³ přinesl první výraznější zamyšlení už v roce 2006.¹⁵⁴ Pro kontext je však důležité zdůraznit, že první úvahy podobným směrem se v České republice objevovaly sem tam i dříve. V následujících číslech časopisu České vězeňství posléze publikoval aktuality na poli hodnocení odsouzených v kontextu českého právního prostoru, které se zabývaly aktuálními trendy ve vězeňství.¹⁵⁵ To se odehrálo na pozadí již probíhající spolupráce Vězeňské služby a Probační a mediační služby na vývoji prediktivního nástroje SARPO. Jedná se o software, který slouží ke zpracovávání a analýze dat v penitenciárním prostředí a který byl zaveden do provozu v České republice v roce 2008.

I když je tento systém v případě trestání zapojený do hodnocení pachatele až v průběhu výkonu trestu, a nikoliv v průběhu samotného trestního řízení jako u výše zmíněných států, právě na

---

¹⁵¹ MARY, Philippe. Pénalité et gestion des risques: vers une justice « actuarielle » en Europe?. *Déviance et Société*. 2001, **25**(1), s. 33–51. ISSN 0378-7931. Dostupné z: doi:10.3917/ds.251.0033

¹⁵² Sp. zn. II. ÚS 482/18 ze dne 28. listopadu 2018.

¹⁵³ Posuzování rizika pachatelů ve výkonu trestu.

¹⁵⁴ PETRAS, Michal a Jindřich HŮRKA. Základní aspekty hodnocení odsouzených: První část. *České vězeňství* [online]. 2006, **14**(6), s. 13–14 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2006/cv06-2006-1.pdf>.

¹⁵⁵ Například: PETRAS, Michal a Jindřich HŮRKA. Nástroj SARPO a statistika každodenní penitenciární praxe. *Česká kriminologie: Czech Criminology Review* [online]. 2021, (1-2), s. 1–9 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2021-120132/nastroj-sarpo-a-statistika-kazdodenni-penitenciarni-praxe> Z jiných publikací se o nástroji SARPO psalo například: PETRAS, Michal, Václav JIŘIČKA, Jindřich HŮRKA, Marek NETOČNÝ, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. Predikce kriminality: Nový nástroj SARPO 1 na hodnocení kriminogenních rizik a potřeb pachatele. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2010, 9(9), s. 283–290. Toto číslo shrnovalo aplikaci risk-needs modelu v praxi. Tento přístup akcentuje, že pro efektivní převýchovu vězně je zapotřebí zhodnotit jeho osobnost a tomu přizpůsobit výkon trestu, aby mohlo dojít k jeho efektivní nápravě. Risk assessment je klíčovou částí, aby takový přístup fungoval.

základě i tohoto minimálního zapojení do procesu trestání systém SARPO nutí na existenci prediktivních mechanismů reagovat i český právní řád.¹⁵⁶

Následující podkapitola analyzuje, nakolik by bylo potenciální zapojení prediktivních systémů do samotného procesu trestního řízení v souladu s právním řádem České republiky. S ohledem na to, že nejpracovnější systém zapojení algoritmů do soudního řízení je ve Spojených státech amerických, tak tato kapitola v některých případech vychází ze studií, které proběhly právě v anglosaském prostředí. Při přebírání závěrů těchto studií se autor práce snažil najít co možná nejlepší shodu právních řádů a zároveň zhodnotit, zda je možné takové výsledky a závěry použít. Stále se ale jedná o rozdílné právní systémy s rozdílnými právními instituty. Například podmíněné propuštění v českém trestním právu se znatelně liší od jeho ekvivalentu v USA. Bezprecedentně rychlý vývoj na poli výpočetních technologií a umělé inteligence a zároveň fakt, že jde o takto specifické téma, způsobil, že studie přibližující evropský kontext zatím neexistují a ty americké se dají využít pouze v omezené míře. S ohledem na to je nutné konstatovat, že opora pro některá tvrzení je slabá, a tak je nutné na tomto poli další výzkum.

4.2.1. Základní zásady trestního řízení

Zavádění jakéhokoliv nového institutu s sebou nese řadu výzev, proto se tato kapitola na základě základních zásad trestního řízení pokusí diskutovat možné problémy, které by mohly při případné implementaci vyvstat.

Základní zásady trestního řízení jsou vůdčí ideje, na jejichž základě je vybudováno trestní řízení. Představují konkretizaci základního práva na spravedlivý proces, který zakotvuje hlava V. Listiny základních práv a svobod¹⁵⁷ a dále čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. To se může projevit například při interpretaci abstraktně formulovaných právních norem či ustanovení, jejichž dopad nemusel zákonodárce domyslet či postihnout případné mezery. Míra sporu mezi ve vakuu formulovaným právním pravidlem a obecnými principy trestního řízení záleží na konkrétních případech, nelze ji předem odhadnout. Z praxe logicky vyplývá, že zásady mohou jít často proti sobě a jejich aplikace se bude odvíjet od konkrétního institutu, na který se v daném případě aplikují. Vzhledem k tomu, jak zásadně by implementace prediktivních algoritmů ovlivnila pojetí trestního práva, je možné, že by mohlo dojít i na toto poměřování.

---

¹⁵⁶ Nástroji SARPO se bude práce věnovat ve větší hloubce v samostatné kapitole.

¹⁵⁷ Čl. 36 až čl. 40 Listiny základních práv a svobod, tj. č. 2/1993 Sb.

Aby došlo k respektování ústavně ukotvených principů, veškeré instituty trestního řízení by měly být v souladu se základními zásadami trestního řízení. Avšak implementace algoritmického rozhodování¹⁵⁸ jde v některých případech proti tomuto východisku. Názorným příkladem mohou být některé softwary algoritmického rozhodování, které se používají v USA, využívající otevřený okruh rizikových faktorů. To znamená, že při vytváření analýzy pracují s neurčitým okruhem kritérií a algoritmus může sám časem upravovat váhu, kterou jednotlivým hodnoticím kritériím¹⁵⁹ přikládá, ba dokonce může některá z těchto kritérií zcela přidat nebo odstranit.

Pro takovou vlastnost prediktivního algoritmu se používá označení machine learning.¹⁶⁰ To znamená, že algoritmus je sice schopen se adaptovat na změnu situací společenských poměrů, ale vedle toho působí jako jakási černá skříňka, ve které je těžké pozorovat, jakým způsobem pracuje, což znesnadňuje kontrolu vytvořených závěrů, nemluvě o odůvodnění.¹⁶¹ Popsaná netransparentnost se ve spojitosti s machine learning procesem dnes neřeší jen v trestní politice, ale i v běžném životě s tím, jak se čím dál víc do našich životů dostává AI¹⁶² technologie.

Netransparentní a do jisté míry nepředvídatelný postup některých prediktivních mechanismů by mohl být v případě jejich implementace do českého trestního řízení v rozporu s ústavně zakotveným právem na spravedlivý proces. Podle konceptu spravedlivého procesu, který stojí na několika zásadách vyjmenovaných v Úmluvě¹⁶³ a Listině základních práv a svobod (dále jen Listině),¹⁶⁴ má mít obviněný možnost seznámit se s kritérii, na základě kterých mu byl kromě jiného¹⁶⁵ uložen trest. V současnosti dochází k tomu, že v některých zemích, které uplatňují

---

¹⁵⁸ Rozhodování na základě prediktivních algoritmů. Prediktivní algoritmy posoudí riziko, a pakliže toto hodnocení slouží jako základ pro rozhodování, tak odborná literatura používá termín algoritmické rozhodování.

¹⁵⁹ Tzv. risk faktorům.

¹⁶⁰ Schopnost program měnit a přizpůsobovat své fungování, aniž by jim k tomu byl zadán pokyn. Dělají tak čistě na základě statistických modelů tím, že analyzují a vyvozují závěry z předešlých dat.

¹⁶¹ HANNAH-MOFFAT, Kelly. Actuarial Sentencing: An „Unsettled“ Proposition. *Justice Quarterly* [online]. 2013, **30**(2), s. 270–296 [cit. 2023-06-03]. ISSN 0741-8825. Dostupné z: doi:10.1080/07418825.2012.682603

¹⁶² Obecně užívaná zkratka pro „artificial intelligence“, tj. „umělou inteligenci“. Jedná se o laicky užívané a široce rozšířené označování pro tzv. neuronové sítě.

¹⁶³ Evropská úmluva o ochraně lidských práv.

¹⁶⁴ Listina základních práv a svobod, jakožto č. 2/1993 Sb.

¹⁶⁵ Požadavek spravedlivého procesu ve smyslu transparentnosti je mnohem širší. Nejedná se jen o vyměření trestu, ale dále také o to, proč byl obviněný uznán vinným, na základě jakých důkazů apod. Vzhledem k tomu, že algoritmické rozhodování se používá zejména pro rozhodování o trestu, tak právě pro něj je požadavek transparentnosti relevantní.

algoritmické rozhodování,¹⁶⁶ obviněný dokonce ani neví o tom, že byla na jeho případ použita právě algoritmická predikce.¹⁶⁷

Nutno podotknout, že problém nedostatku transparentnosti nelze vztáhnout na všechny prediktivní mechanismy, nýbrž jen na ty, jejichž struktura fungování je komplikovaná. U těch jednodušších, kde hraje zásadní roli menší množství prediktivních faktorů s uzavřeným okruhem, je transparentnost v důsledku složitějších matematických operací výrazně vyšší.

4.2.1.1. Zásada veřejnosti

Jedna ze základních zásad spravedlivého procesu je zásada veřejnosti, která ideově vychází z čl. 96 odst. 2 Ústavy, a kromě toho je dále zakotvena v § 6 zákona o soudech a soudcích.¹⁶⁸ Jedná se o zásadu, která se vine jako červená nit celým právním řádem, a to v takové šíři, že kromě trestního řádu s ní dokonce pracují i zákony soukromého práva, jako například občanský soudní řád.¹⁶⁹ Trestní řád ji definuje v § 2 odst. 10, který o trestním řízení říká, že probíhá tak „*aby se občané mohli projednávání zúčastnit a jednání sledovat*“.¹⁷⁰ Vedle popsaného významu pro účastníky řízení si zásada veřejnosti klade za cíl také zprostředkovat kontrolu tzv. nezávislých aktérů (médiá, široká veřejnost) nad řádným rozhodováním justice.

Zákon sice umožňuje, aby za určitých okolností mohla být veřejnost vyloučena, ale má jít pouze o případy, kdy to výslovně stanoví trestní řád nebo zvláštní zákon.¹⁷¹ Přičemž by se mělo jednat pouze o výjimečné případy, jako je například řízení, které obsahuje utajované dokumenty, ohrožuje mravnost apod.,¹⁷² nikoliv o systematické zabraňování přístupu veřejnosti k soudům. Ústavní soud k tomu konkrétně v jednom nálezu z roku 2015 judikoval: „*Soudním procesem se upevňuje vědomí spravedlnosti. Nelze pomíjet, že veřejné projednání a veřejný výkon soudnictví jsou významným prvkem kontroly soudní moci, která jinak musí být nezávislá, což věcně vzato omezuje možnosti uplatnění kontrolních pravomocí obvykle užívaných pro jiné úseky fungování státu, označení, chápání a vnímání justice jako kabinetní je schopné napáchat obtížně*

---

¹⁶⁶ Zejména USA.

¹⁶⁷ FIALOVÁ, Eva. Využití algoritmů při profilování v trestním řízení a důsledky pro lidská práva. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2018, **26**(2), s. 242 [cit. 2023-06-03]. ISSN 1805-2789. Dostupné z: doi:10.5817/CPVP2018-2-3

¹⁶⁸ Zákon č. 6/2002 Sb., zákon o soudech a soudcích.

¹⁶⁹ Konkrétně § 116 a 156 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹⁷⁰ § 2 čl. 10 zákona č. 141/1961 Sb.

¹⁷¹ Trestní řád tak činní k veřejnosti hlavního líčení v § 199 až 201 trestního řádu.

¹⁷² Příklady vyňaty z § 200 odst. 1 trestního řádu.

napravitelné škody v důvěře v soudy a právo, a tím podryvat jejich efektivnost. Listina výslovně umožňuje určité odchylky od veřejnosti soudního jednání, které je nutno stanovit zákonem a mezi něž je možno zahrnout např. mravnost, obchodní tajemství, důležitý zájem účastníků. Všechny tyto pojmy však podléhají restriktivnímu výkladu a soud je vždy povinen poměřovat ústavně zakotvený princip veřejnosti soudního jednání s konkrétní povahou ohrožení, které má být naplněno, bude-li jednání veřejné.“¹⁷³ Tím Ústavní soud akcentoval, že by se při vyloučení veřejnosti z řízení mělo jednat o ad hoc případy a soud by měl pečlivě zvažovat, zda v konkrétním případě není možné docílit téhož výsledku jinými prostředky.

Ve chvíli, kdy by součástí rozhodovacího procesu byl prediktivní mechanismus, obzvláště na bázi machine learning, může se zdát, že by tohoto cíle nebylo možné dosáhnout. Prediktivní algoritmy, které jsou různě po světě v současnosti v procesu ukládání trestů používány, fungují odlišně. V České republice takový systém aktuálně zapojen není.¹⁷⁴ Proto tento paragraf pracuje s hypotetickým scénářem a vychází z obvyklého způsobu, jakým algoritmy fungují. Algoritmus by vytvořil určité hodnocení, ale nikoliv v souladu s procesem, s jakým v současnosti trestní řád počítá. V současnosti je standardní proces v České republice velmi zjednodušeně takový, že dochází k provedení důkazů v soudní síni, a to za účasti veřejnosti. To, na základě čeho se soudce rozhoduje, může slyšet i veřejnost a zároveň se k tomu může vyjádřit.¹⁷⁵ V případě prediktivního mechanismu jsou do počítačového systému jen zadána data, ovšem cesta, jakou dosáhl výpočtu, už není na rozdíl od jednání v soudní síni patrná.

Opačným argumentem, který podporuje tvrzení, že použití prediktivních mechanismů je v souladu se zásadou veřejnosti, je, že ani v současnosti veřejnost nevidí, jakým způsobem se soudce ve své hlavě usnází ohledně pravděpodobnosti pachatelovy možné recidivy. Situace se jen liší v tom ohledu, že soudce je jmenován a drží určitou míru společenské odpovědnosti a zároveň nese za svá rozhodnutí morální odpovědnost. Zatímco v případě prediktivních algoritmů tomu tak není. Morální odpovědnost za použití prediktivních analýz tak přechází do rukou soudce, což nás přivádí k druhému argumentu podporujícímu zapojení prediktivních mechanismů. Na mnoha místech této práce se objevuje pojem black-box, a to ve spojení

---

¹⁷³ Sp. zn. I. ÚS 3046/14 ze dne 27. 2. 2015.

¹⁷⁴ Prediktivní systém SARPO je zapojen až v okamžiku výkonu trestu, a do procesu ukládání trestu se tak zatím žádným způsobem nezapojuje.

¹⁷⁵ Z tohoto existuje velké množství výjimek. Například vydání rozhodnutí ve věci není podmíněno provedením hlavního líčení, soud může rozhodnout také třeba trestním příkazem. Dále též soud může za určitých okolností vyloučit veřejnost. Tyto okolnosti práce hlouběji rozebírám v následujících kapitolách.

s argumentem nedostatku transparentnosti. Tento argument, že nelze zpětně rozklíčovat, jakým způsobem prediktivní algoritmy fungují, je platný, avšak ne všechny prediktivní algoritmy fungují tímto způsobem. Ano, rozklíčování postupu komplexních prediktivních algoritmů, jako je například software COMPAS, který je považován za jeden z nejméně transparentních prediktivních algoritmů, je problém, ale poté existují jiné prediktivní algoritmy vystavěné například na vzoru Static-99R, které jsou o poznání jednodušší, a tím pádem i transparentnější.

Vedle „standardního“ způsobu řízení, který předjímá trestní řád, existuje i jiný postup v podobě tzv. odklonů.¹⁷⁶ V krátkosti uvádím, že zapojení prediktivních mechanismů do rozhodování o odklonech představuje další výzvy, se kterými se rozhodování v hlavním líčení nepotýká. Pojmem odklony se rozumí zvláštní způsoby trestního řízení podle hlavy dvanácté trestního řádu. Z hlediska zásahu do zásady veřejnosti je nejvýznamnější trestní příkaz,¹⁷⁷ jakožto hojně využívaný institut, u kterého soudce obžalovaného fakticky rovněž nikdy nevidí a rozhoduje pouze na základě spisového materiálu. Tímto postupem bylo mezi lety 2015 až 2019 rozhodováno přibližně v 58 % případů,¹⁷⁸ a nelze tedy tvrdit, že by se jednalo o nevýznamnou výjimku. Nicméně tento institut obsahuje dvě zásadní omezení. Prvním je, že jím lze uložit jen taxativně vyjmenované tresty, z nichž nejtěžším je trest odnětí svobody do jednoho roku.¹⁷⁹ A druhým je právo obviněného podat proti trestnímu příkazu odpor, kterým se automaticky ruší rozhodnutí samosoudce, jenž poté musí nařídít hlavní líčení.¹⁸⁰ Jak tato práce bude dále popisovat, použití prediktivních algoritmů je nejvíce efektivní právě u těžších trestů, které umožní vyšší míru individualizace. Z toho důvodu použití stejné „záchranné brzdy“ nepřichází v úvahu.

Možným řešením by bylo, že by prediktivní mechanismus kromě samotného výsledku musel generovat i výpočet, jakým daného výsledku dosáhl. V tomto případě neexistuje univerzálně platná odpověď, zda je toto řešení funkční. U komplexních a přesnějších¹⁸¹ prediktivních systémů, jako je například široce rozšířený COMPAS, to je kvůli způsobu, jakým prediktivní

---

¹⁷⁶ Teorie se na výkladu pojmu zcela neshoduje. Jejich konkrétní rozlišování ale není z hlediska prediktivních algoritmů relevantní.

¹⁷⁷ § 314e až § 314g zákona č. 141/1961 Sb.

¹⁷⁸ Statistické ročenky soudních agend. Justice [online]. [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>

¹⁷⁹ § 314g odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb.

¹⁸⁰ § 314g odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb.

¹⁸¹ Více v kapitole 3. „Srovnání schopnosti soudců předvídat recidivu ve srovnání s AI“.

algoritmy fungují, poměrně svízelné řešení. Prediktivní algoritmus zpravidla¹⁸² hodnotí vysoké množství rizikových faktorů a vytváří řadu mezivýpočtů. To se může několikrát opakovat, až z toho na závěr vznikne konečné hodnocení. Je diskutabilní, zda sám soudce by byl schopen se seznámit s celým procesem, na základě kterého prediktivní mechanismus rozhodoval. Na to upozorňují Hannah-Moffat a Struthers-Montford,¹⁸³ které dále varují, že rozhodování na základě big data technologií by vyžadovalo celou změnu justičního systému. Jeví se tedy jako nepravděpodobné, že by toho byla schopna veřejnost. Ačkoliv je tedy takové řešení teoreticky možné, jeho praktické provedení je nerealistické. Vedle toho ale existují i jednodušší regresní modely, u kterých by bylo vygenerování postupu řešení kvůli jejich omezenému množství analyzovaných faktorů nenáročné. Jedinou další zátěž by představovalo vzdělávání soudců a poté dostatečná komunikace veřejnosti.

4.2.1.2. Zásada ústnosti

Zásada ústnosti trestního procesu je zakotvena v § 2 odst. 11 trestního řádu,¹⁸⁴ čímž rovněž dochází k provedení čl. 96 odst. 2 Ústavy.¹⁸⁵ Pro úplnost je nutno dodat, že zásada ústnosti trestního řízení je zakotvena i v čl. 6 odst. 3 písm. d EÚLP,¹⁸⁶ jak se tomu dále věnuje tato práce v podkapitole 4.2.2. *Diskriminace podle EÚLP*. Ačkoliv Šámal a kol. tvrdí, že litera zásady ústnosti dle EÚLP není naším trestním řádem zcela respektována,¹⁸⁷ lze konstatovat, že její hlavní idea je pevně zakotvena v našem právním řádu.

Ústnost jako taková má několik rolí. Klíčovou je, že ve spojení se zásadou veřejnosti¹⁸⁸ umožňuje objasnění skutkového stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Dále vytváří prostředí, ve kterém mohou strany uplatňovat svá procesní práva a soud může zkoumat věc bezprostředně.¹⁸⁹ Soudce tak může posoudit celistvost situace a zhodnotit každého obviněného zvlášť. Díky tomu má možnost zhodnotit okolnosti spáchání případu i to, jak se k popisovaným

---

¹⁸² SARPO funguje na principu, který je ve srovnání s prediktivními algoritmy používanými v zámoří poměrně transparentní.

¹⁸³ HANNAH-MOFFAT, Kelly, Kelly STRUTHERS MONTFORD a ed. Unpacking Sentencing Algorithms: Risk, Racial Accountability and Data Harm. In: KEIJSER, Jan W de, Julian V ROBERTS a Jesper RYBERG. *Predictive Sentencing: Normative and Empirical Perspective*. Oxford: Hart Publishing, 2019, s. 184. ISBN 978-1-50992-141-6.

¹⁸⁴ § 2 odst. 11 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním.

¹⁸⁵ Čl. 96 odst. 2 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

¹⁸⁶ Čl. 6 odst. 3 písm. d Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod dle protokolu č. 3, 5, 8.

¹⁸⁷ Například rozhodování trestním příkazem plně nenaplnuje znění Úmluvy. Zdroj: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 40. ISBN 978-807-4004-650.

¹⁸⁸ Zakotvená v § 2 odst. 10 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním.

¹⁸⁹ Zakotvená v § 2 odst. 12 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním.

tvrzením obviněný staví. Například zda obviněný projevuje lítost, zda soudce takovému projevu lítosti věří apod. To vše se může projevit v hodnocení možné recidivy soudcem, ale právě tato emoční stránka zůstane nedotčena v případě algoritmického hodnocení obviněného.¹⁹⁰ To neznámá, že když algoritmus nezhodnotí vše, co zaznělo před soudem, tak dochází k porušení zásady ústnosti. Možná je to dokonce s ohledem na výše popsany problém transparentnost¹⁹¹ i žádoucí, neboť jednodušší modely umožňují bližší seznámení s tím, jak systém data vyhodnocoval. Pouze je zapotřebí vzít při rozhodování soudců v potaz, co vše algoritmy obsahují. K tomu je nutno dodat, že když algoritmy neohodnotí vše, co v soudní síni zaznělo, tak to neznámá, že to nemůže zhodnotit soudce nad rámec algoritmického hodnocení. Protože algoritmické hodnocení by v tomto případě mělo vystupovat pouze jako dílčí část podkladu, na základě kterého se soudce rozhoduje.

Seznámení soudců s tím, jak prediktivní algoritmy fungují, je nanejvýš potřebné, to ukazuje práce Christophera Steinera, který ve svém článku tvrdí, že soudci můžou potlačit své rozhodnutí ve chvíli, kdy je jejich názor v rozporu s algoritmickým hodnocením. To je dle Steinera způsobeno tím, že když soudci nemají dostatek znalostí o tom, jak prediktivní mechanismy fungují, mohou podlehnout slepé důvěře v algoritmus, a to až takovým způsobem, že nezohlední anebo vědomě vytlačí některé informace nebo pocity, které na základě své zkušenosti mají.¹⁹² K tomu lze namítat, že vytlačení osobních pocitů je vlastně dobře, jak ukázala kapitola 2.2. *Vliv kognitivních zkreslení na datasetsy v soudním rozhodování*. Nicméně stále platí, že pouze soudce je schopen zohlednit osobní stránku chování pachatele před soudem, jako například zda daného činu upřímně lituje. A často tak dělá právě na základě svého pocitu a osobní zkušenosti.

4.2.1.3. Zásada bezprostřednosti

Se zásadou ústnosti je dále úzce spojena zásada bezprostřednosti. Tu definuje § 2 odst. 12., který říká, že „*při rozhodování v hlavním líčení, jakož i ve veřejném, vazebním a neveřejném zasedání smí soud přihlédnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání provedeny*“. Tato zásada reflektuje skutečnost, že soud případ zkoumá zprostředkovaně. Daný skutek se už stal a soud jej

---

¹⁹⁰ FIALOVÁ, Eva. Využití algoritmů při profilování v trestním řízení a důsledky pro lidská práva. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2018, 26(2), s. 235 [cit. 2023-06-03]. ISSN 1805-2789. Dostupné z: doi:10.5817/CPVP2018-2-3

¹⁹¹ Konkrétně v kapitole 3. Základy fungování umělé inteligence a problém nasazení při rozhodování o trestu a dále v kapitole 5.1.1. Zásada transparentnosti.

¹⁹² STEINER, Christopher. *Automate this: how algorithms took over our markets, our jobs, and the world*. New York: Portfolio/Penguin, 2013, s. 42. ISBN 978-159-1844-921

nemůže pozorovat přímo, nýbrž jej může zkoumat pouze skrze důkazní prostředky. Důkazní prostředky mohou mít různou výpovědní hodnotu, váhu, důvěryhodnost apod. Z toho vychází i princip, že soud by měl zkoumat rozhodné skutečnosti z důkazů, které pocházejí z co možná nejbližšího pramene, aby nebyly pochyby o pravdivosti a úplnosti takového důkazu.¹⁹³

Takový postup umožňuje soudu, aby se seznámil s případem a mohl si k němu vyslechnout názory a komentáře stran a na základě toho si udělat úplný obraz o všech skutečnostech relevantních pro vynesení rozsudku. V praxi tak například může pozorovat, jak obviněný projevuje upřímnou lítost, což poté může zohlednit jako polehčující okolnost podle § 41 písm. o) trestního zákoníku.¹⁹⁴ Aby mohlo být tohoto účelu dosaženo, trestní řád dále upravuje zásadu bezprostřednosti podrobněji hned v několika institutech. Namátkou v § 202 trestního řádu¹⁹⁵ zakotvuje, že hlavní líčení může zpravidla¹⁹⁶ probíhat jen za účasti obžalovaného. To proto, aby se obžalovaný mohl vyjádřit ke všem skutečnostem.¹⁹⁷

Za situace, že by soud rozhodoval na základě algoritmické analýzy, nemohl by se obžalovaný seznámit s kritérii, které byly pro výsledek analýzy relevantní, a tím pádem by se k tomu ani nemohl vyjádřit. To by bylo v rozporu s § 220 trestního řádu, který říká že soud „*při svém rozhodnutí smí přihlížet jen ke skutečnostem, které byly probrány v hlavním líčení, a opírat se o důkazy, které strany předložily a provedly...*“. Tím, že by obžalovanému nebylo umožněno se ke všem okolnostem vyjádřit, by byla porušena kontradiktornost trestního řízení.¹⁹⁸ Toto porušení lze demonstrovat na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR z roku 1967.¹⁹⁹ V tomto rozhodnutí soud judikoval, že dojde-li ke zrušení rozsudku a vrácení k došetření, tak pakliže tehdejší prokurátor podá novou obžalobu, soud může přihlédnout jen k důkazům, které byly provedeny na tomto novém hlavním líčení. Z odůvodnění vyplývá, že soud tak judikoval právě proto, aby bylo učiněno zadost § 220 odst. 2 trestního řádu, a byla tak naplněna zásada kontradiktornosti.

---

¹⁹³ ŠÁMAL, Pavel. § 12 Zásada zákonnosti a zásada subsidiarity trestní represe. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 40. ISBN 978-807-4004-650.

¹⁹⁴ § 41 zákona č. 40/2009 Sb.

¹⁹⁵ § 202 zákona č. 141/1961 Sb. Toto ustanovení se vztahuje k přítomnosti při hlavním líčení.

¹⁹⁶ Z tohoto ustanovení existuje celá řada výjimek. Demonstrativně uvádím § 202 (2) zákona č. 141/1961 Sb.

¹⁹⁷ Jak bylo řečeno výše, základní zásady prosvětlují trestní řád, proto je lze pozorovat v mnoha ustanoveních.

Nicméně pro zásadu bezprostřednosti to jsou zejména ustanovení vztahující se k hlavnímu líčení.

¹⁹⁸ Zakotvena v § 215 zákona č. 141/1961 Sb.

¹⁹⁹ *Nejvyšší soud ČSSR, 10 Tz 52/66, [R 7/1967 tr.]*.

I v případě, že by soud stranám zpřístupnil dokumentaci, na základě které prediktivní mechanismus vytvořil analýzu, bylo by v některých případech velice obtížné a v některých dokonce takřka nemožné se k daným okolnostem vyjádřit. Namátkou systém SARPO²⁰⁰ pro vytvoření každé souhrnné zprávy analyzuje více než tisíc možných risk faktorů.²⁰¹ Jiné systémy, jako je například celosvětově nejrozšířenější systém COMPASS,²⁰² používají k vytvoření jednotlivých škál kombinaci několika faktorů. Tedy zde už k dosažení „mezivýsledku“ jednoho kritéria použije hned několik risk faktorů, přičemž to, který použije, se různí.²⁰³ Rozklíčovat, jak tedy došlo k výslednému hodnocení, je proto velice obtížné, až nemožné, a tím je obviněnému prakticky znemožněno, aby se k takové okolnosti vyjádřil. Tato kritika však dopadá pouze na komplexní prediktivní modely, v zahraničí existují i systémy, které pracují jen s menším množstvím faktorů, u kterých by rozklíčování postupu možné bylo.

Kromě toho existuje ještě jeden zásadní argument. Ve chvíli, kdy se soudce usnází sám ve své hlavě, tak se obviněný rovněž nemůže seznámit s tímto myšlenkovým postupem. Proč by tomu tedy mělo být jinak v případě postupu prediktivního algoritmu? Je samozřejmě pravda, že i dnes nevidíme do hlavy soudcům, kteří rozhodují. Nicméně jejich chování a vliv vnějších faktorů na jejich rozhodování už nějakou dobu experti na rozdíl od fungování umělé inteligence zkoumají v odborných studiích.²⁰⁴ A zároveň na určitou zaujatost soudců, na kterých zatím v Česku posouzení rizikových faktorů leží, se minimálně v standardních situacích dá lépe poukazovat než u umělé inteligence, například z mimoprofesionálních faktorů, jako jsou příspěvky na soukromých profilech na sociálních sítích apod.

4.2.1.4. Zásada zajištění práva na obhajobu

Zásada zajištění práva na obhajobu podle § 2 odst. 13 zakotvuje, že ten, proti kterému se řízení vede, „*musí být v každém období řízení vhodným způsobem a srozumitelně poučen o právech*

---

²⁰⁰ Systém SARPO se používá až ve fázi výkonu trestu. Způsob jeho fungování je ale obdobný s jinými prediktivními algoritmy, které jsou jinak zapojeny v praxi. Tzv. Souhrnná analýza rizik a potřeb pachatelů, kterou používá Vězeňská služba za účelem kategorizace různorodých informací o osobách ve výkonu trestu. Tato práce se tomu blíže věnuje v kapitole 5. *Využití prediktivních nástrojů při rozhodování o podmíněném propuštění.*

²⁰¹ PETRAS, Michal a Jindřich HURKA. Nástroj SARPO a statistika každodenní penitenciární praxe. *Česká kriminologie: Czech Criminology Review* [online]. 2021, (1–2), s. 3 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2021-120132/nastroj-sarpo-a-statistika-kazdodenni-penitenciarni-praxe>

²⁰² V praxi využíván některými státy USA.

²⁰³ JACKSON, Eugenie a Christina MENDOZA. Setting the Record Straight: What the COMPAS Core Risk and Need Assessment Is and Is Not. *Harvard Data Science Review* [online]. 2020, 2(1), s. 2–5 [cit. 2023-06-03]. Dostupné z: doi:10.1162/99608f92.1b3dadaa

²⁰⁴ Jako například studie zmíněná v této práci k tématu kognitivních zkreslení.

umožňujících mu plné uplatnění obhajoby“. Tato zásada je konkretizací čl. 40 odst. 3 Listiny,²⁰⁵ ale též součástí práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 4 písm. b, c Úmluvy.²⁰⁶ Tím zastřešuje právo na obhajobu v rámci celého trestního řízení, a doplňuje tak předchozí zásady, které se uplatňují spíše jen v některých částech trestního řízení. Tato zásada zajišťuje, že v řízení budou objasněny všechny okolnosti relevantní pro vynesení rozsudku, tedy i ty okolnosti, jež svědčí ve prospěch obviněného. To obviněnému zaručuje, že se bude moci bránit všemi dostupnými prostředky. Obviněný se tedy může ke všemu vyjádřit, a nabídnout tak soudu svůj vlastní pohled na interpretaci některých důkazních prostředků. Aby tak ale mohl učinit, musí znát okolnosti, na základě kterých soud rozhoduje.

Smyslem zásady na zajištění práva na obhajobu je podle Šámala též to, aby byl pachateli uložen trest pouze za skutek, který spáchal, a aby byl tento trest spravedlivý.²⁰⁷ Tady by mohlo dojít ke kolizi tohoto požadavku a faktu, jak některé mechanismy fungují. Jak již bylo řečeno výše, výsledky některých prediktivních algoritmů vycházejí z velkého množství statistických dat. Mechanismus s daty pracuje tak, že se snaží najít pomocí rizikových faktorů podobné případy, které se už staly, a na jejich podkladu vytvořit predikci možného budoucího chování pachatele. Jinými slovy, predikce pro konkrétního pachatele je vytvořena na základě předešlého chování podobných osob v podobných situacích v minulosti. To znamená, že daný jedinec je souzen na základě trestných činů, které nespáchal on, ale jiné osoby v podobných okolnostech. Proto by specifika daných skutkových okolností dopadaly i na něj, ačkoliv se jich nedopustil, a ani o nich nevěděl. Praktickou výhodou takového postupu by bylo, že by vedl k jednoduššímu posuzování v rámci celého systému a jednoduššímu rozhodování napříč jednotlivými články trestní justice. Naproti tomu, pakliže by soudce jen slepě a strojově přihlížel k návrhům algoritmu a příliš se nezabýval specifickými okolnostmi případu, je nepravděpodobné, že situace bude spravedlivě posouzena.

Riziko využití prediktivních mechanismů v tomto případě tedy spočívá právě v posouzení, co je v daném konkrétním případě spravedlivý trest a jak se jeho pojetí může lišit u konkrétních jedinců. Jen pro širší kontext, jenž se nevztahuje pouze na tuto zásadu trestního řízení, lze zmínit, že tímto dochází k byrokratizaci trestního řízení, kdy soudci využívají prediktivní systém, do

---

²⁰⁵ Od čl. 40 odst. 3 zákona č. 2/1993 Sb.

²⁰⁶ Čl. 6 odst. 3 písm. b, c Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod dle protokolu č. 3, 5, 8.

²⁰⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 42. ISBN 978-807-4004-650.

kterého zadají požadované informace, namísto toho, aby v jednotlivých případech zkoumali jednotlivé okolnosti, jak by tomu bylo v ideálním světě. Takový postup se jeví jako pohodlnější a časově úspornější.

Právě kvůli tomu je zapotřebí vědět o rizicích a úskalích, které zavedení prediktivních mechanismů do soudcovského rozhodování přináší. Jinak by právě tato pohodlnost pouze přispěla k posílení negativních důsledků risk assessmentu na právní řád, protože by soudce nebyl nucen celý postup důkladně zkontrolovat.

4.2.2. Diskriminace podle EÚLP

Článek 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv²⁰⁸ říká, že: *„Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.“*

Používání algoritmů v soudním procesu by mohlo být považováno právě za porušení výše zmíněného článku, a to proto, že by mohlo být považováno za diskriminační, což je v rozporu s článkem 1 protokolu 12 k EÚLP,²⁰⁹ který říká, že *„užívání každého práva přiznaného zákonem musí být zajištěno bez jakékoli diskriminace z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka a náboženství, politického či jiného smýšlení, národnostního či sociálního původu, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, rodu či jiného postavení“*.

Algoritmy vycházejí z datasetů, které pro ně byly vytvořeny. To by v případě soudnictví znamenalo z datasetů, které byly vytvořeny soudci nebo pachateli, když páchají určitým způsobem trestnou činnost. Nicméně taková data nelze zprostit zkreslení, jež obsahují právě kvůli způsobu, na základě kterého vznikly. Pakliže by dataset obsahoval nějaké zkreslení, které by bylo diskriminační, byla by tím ovlivněna i správnost predikovaných výsledků. Diskriminace způsobená algoritmem by tak byla způsobená diskriminací, kterou dříve způsobili lidé. A to i kdyby pohlaví, barva pleti či věk vůbec mezi hodnoticími kritérii nebyly (většinou jsou), protože

---

²⁰⁸ Dále jen: „EÚLP“.

²⁰⁹ Protokol k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv. Dostupný z: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ces.pdf

některé algoritmy by si tyto informace stejně spojily, například podle informace o bydlišti,²¹⁰ jméně,²¹¹ koníčcích apod.²¹²

Toto tvrzení podporuje studie Skeem a Lowenkampa,²¹³ kteří testovali systém PCRA²¹⁴ na vzorku 34 794 vězňů v USA.²¹⁵ Z této studie kromě jiného vyplývá, že pro pachatele s černou barvou pleti je pravděpodobnost, že obdrží vyšší skóre rizika než bílí pachatelé, o 13,5 % vyšší. Přičemž tento prediktivní algoritmus neobsahuje etnikum jako hodnotící kritérium.

Tento efekt by byl výraznější u prediktivních algoritmů na bázi „umělé inteligence“. Tyto algoritmy mají schopnost vytvářet z korelací kauzality, které přitom do jejich kódu nebyly vloženy. Bolukbasi uvádí, že to je způsobeno tím, že modely strojového učení či zpracování lidského jazyka si z textových označení vytvářejí vektory, které posléze dále spojují s podobnými vektory. Vektorizace dat je způsob, jak převést lidskou řeč do čísel. Vektor je datová struktura s nejméně dvěma složkami, na rozdíl od skaláru, který má pouze jednu. To vektorům umožňuje kombinovat více informací dohromady.²¹⁶ Problematické je, že ve chvíli, kdy systém hledá spojení, tak se dopouští chyb, které mají svou podstatu v tom, jak je lidský jazyk formován. Systém má tendenci spojovat například muže jako lékaře, zatímco ženu jako sestřičku, což opět může vést k systémové diskriminaci.²¹⁷

V tomto ohledu je nutné zmínit, že predikční algoritmy běžně nepracují s texty, ale se sekundárně sebranými daty zpracovanými do statistických veličin. Nicméně z této studie

---

²¹⁰ Například pachatelé násilné trestné činnosti s trvalým bydlištěm v Praze 6 by mohli být systémem zvýhodňováni oproti týmž pachatelům s bydlištěm v Chomutově. Protože podle justičních statistik se v Chomutově stane v přepočtu na obyvatele více násilných trestných činů než na Praze 6. (V Chomutově je za rok 2021 registrováno 21 násilných trestných činů na 48 000 obyvatel. V Praze 6 je to 14 násilných trestných činů na 108 000 obyvatel. Více zde: *Mapa kriminality* [online]. [cit. 2023-09-01]. Dostupné z: <https://kriminalita.policie.cz>)

²¹¹ Například podle přechylování by algoritmus byl schopen oddělit muže a ženy. Sice ne se 100% úspěšností, ale přesto dostatečně dobře, aby generoval další zkresení.

²¹² A z toho dovodit pohlaví pachatele, i kdyby nebylo přímo uvedeno mezi hodnotícími kritérii.

²¹³ SKEEM, Jennifer L. a Christopher T. LOWENKAMP. Risk, Race and Recidivism: Predictive Bias and Disparate Impact. *Criminology*[online]. 2016, 54(4), s. 680–712 [cit. 2023-06-03]. ISSN 00111384. Dostupné z: doi:10.1111/1745-9125.12123

²¹⁴ Post-conviction Risk Assessment Tool.

²¹⁵ Prediktivní algoritmus, jehož výsledky citovaná studie zkoumá, je zapojen do hodnocení pachatelů trestné činnosti ve fázi výkonu trestu podobně jako v ČR používané SARPO. Nejedná se tedy o prediktivní mechanismus používaný pro ukládání trestu, nicméně tento rozdíl není z pohledu analýzy diskriminace zásadní.

²¹⁶ Klasickým příkladem skaláru je hmotnost. Zatímco příkladem vektoru by mohla být rychlost větru. Rozdíl spočívá v tom, že druhé jmenované zahrnuje i informaci o směru.

²¹⁷ BOLUKBASI, Tolga, Kai-Wei CHANG, James ZOU, Venkatesh SALIGRAMA a Adam KALAI. *Man is to Computer Programmer as Woman is to Homemaker? Debiasing Word Embeddings* [online]. New York: Cornell University, 2016 [cit. 2023-06-03]. Dostupné z: doi:10.48550/arXiv.1607.06520

vyplývá, že se jedná o systematický problém, který ukazuje na to, jakým způsobem umělá inteligence funguje a v čem to může být problematické.

Kromě toho to může znamenat, že prediktivní systém bude používat pro hodnocení i kritéria, jako je pohlaví, a to i přesto, že v požadovaných vstupních kritériích nebudou uvedeny. Podobná situace může nastat ale také u věku. Kdyby například prediktivní algoritmus považoval za relevantní kritérium povolání, tak by tím znevýhodňoval studenty a důchodce, kteří už nejsou v produktivním věku. To lze odstranit uvedením právě tohoto statusu do příslušného formuláře. Nicméně to by pro systém opět vytvářelo jakési konotace s věkem. Systém by si vytvářel dataset, kde by opakovaně koreloval věk se statusem, a systém by z toho po nějaké době vyvodil závěr, že se jedná o jakési pravidlo. Opět se nabízí protiargument, že algoritmus dělá v podstatě tentýž proces, který se odehrává v soudcově hlavě. Lze rozumně očekávat, že soudce přece také vezme v potaz pohlaví, věk a další podobné faktory. Nicméně u soudce to vědomě očekáváme, protože se s pachatelem osobně setká a vezme v potaz jeho osobnost, zatímco u algoritmu se jedná o vedlejší produkt, který nemusí být žádoucí. Dále je zapotřebí uvést, že u komplexnějších algoritmů, které jsou mnohdy v predikcích přesnější, lze tyto spojitosti odfiltrovat. Problematické však je, že komplexnější algoritmy jsou zároveň méně transparentní, a je proto složité diskriminační spojitost odhalit.

Podobný jev popisují Montford a Hannah-Moffat na vzorku vězeňské populace v USA.²¹⁸ Na základě sebraných studií publikovaly, že prediktivní algoritmy hodnotí vězně s černou barvou pleti jako rizikovější. A to i v případě, že se jedná o algoritmy, které etnicitu nezahrnují mezi soubor risk faktorů. Vysvětlením je, že i když etnicita není hodnotícím kritériem, tak skutečnost, že v USA mají Hispánci a Afroameričané v průměru horší vzdělání a horší socioekonomický status, se v hodnocení jejich rizika projeví. Systém nemusí rozpoznat rozdíl mezi kauzalitou a korelací, kvůli čemuž může postupně začít diskriminovat i na základě etnika. Tento problém se může samozřejmě objevit i u soudců, ale co do počtu zasažených případů je u diskriminace AI zasažený počet mnohem vyšší.

---

²¹⁸ HANNAH-MOFFAT, Kelly, Kelly STRUTHERS MONTFORD a ed. Unpacking Sentencing Algorithms: Risk, Racial Accountability and Data Harm. In: KEIJSER, Jan W de, Julian V ROBERTS a Jesper RYBERG. *Predictive Sentencing: Normative and Empirical Perspective*. Oxford: Hart Publishing, 2019, s. 179. ISBN 978-1-50992-141-6.

Algoritmy obsahují schopnost tzv. strojového učení, což bylo popsáno výše. Pokud by predikce fungovala na systému, který začal pracovat s diskriminačními daty (ať už jde o popsáný problém pohlaví nebo věk), jen by sám sebe v dalších přezkumech utvrzoval. Hlavní problém nespočívá v tom, že by šlo o zkreslená rozhodnutí, to se může stát i člověku. Bylo by nicméně výrazněji složitější je odhalit a poté úspěšně odstranit.

Složitost odhalení by spočívala v již dříve popsaném efektu „černé skříňky“. Kvůli tomuto efektu je pro lidského pozorovatele složité, až často nemožné pozorovat, jakým způsobem systém rozhodnutí generuje. Hodnoty, které má systém jednotlivým koeficientům přiřkládat, jsou obvykle nastavené v průběhu trénovací fáze, ale posléze už systém pracuje autonomně.

Z výše uvedeného lze usoudit, že používání matematických modelů, zejména těch na bázi neuronových sítí, by mohlo být v rozporu s právem na rovné zacházení dle čl. 6 EÚLP. V případě porušení EÚLP může zasažená osoba podat stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva.²¹⁹ Avšak aby takový postup byl úspěšný, musí stěžovatel prokázat, že s ním bylo zacházeno tzv. méně příznivě než s osobami ve stejném postavení. Nicméně prokázání této skutečnosti bude ještě složitější právě z výše popsaných problémů ohledně transparentnosti mechanismů. Nejenže stěžovatel nebude mít přístup k procesu, na základě kterého jej algoritmus ohodnotil, ale k tomuto procesu nebude mít přístup ani sám soudce. Vedle toho je diskutabilní, zda budou stěžovateli známa alespoň kritéria, na základě kterých jej algoritmus posuzuje. Ale jak bylo zmíněno výše, i kdyby k takovýmto informacím přístup měl, tak by to nemuselo být relevantní, protože není pravděpodobné, že kontrola takových dat by byla v jeho možnostech.²²⁰

Evropský soud pro lidská práva přitom judikoval, že požadavek odůvodnění je součástí práva na spravedlivý proces. To pro soudy znamená, že se s každým argumentem, který účastníci řízení předloží, musí vypořádat. ESLP připouští, že v některých případech – zejména když je argumentace zjevně nerelevantní – může být odůvodnění velice stručné, ale nelze je zcela vynechat.²²¹ Na základě toho lze konstatovat, že používání prediktivních algoritmů ve fázi ukládání trestů by bylo v současné podobě ze strany ESLP hodnoceno spíše negativně.

---

²¹⁹ Dále jen „ESLP“.

²²⁰ FIALOVÁ, Eva. Využití algoritmů při profilování v trestním řízení a důsledky pro lidská práva. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2018, 26(2), s. 236 [cit. 2023-06-03]. ISSN 1805-2789. Dostupné z: doi:10.5817/CPVP2018-2-3

²²¹ Rozsudek ze dne 2. října 2014 ve věci č. 15319/09 – Hansen proti Norsku.

4.3. Obecné etické otázky při nasazení AI modelů v rámci trestního řízení

Ačkoliv se práce soustředí na predikci recidivy trestných činů, otázka nasazení algoritmů do trestní justice je o něco širší. Tato kapitola se pokusí ve stručnosti shrnout, v čem by mohlo být nasazení těchto systémů z pohledu společnosti problematické, a podpořit to několika ustanoveními v zákoně. Citovaná ustanovení se snaží spíše vyjádřit hodnotové ukotvení trestních předpisů namísto toho, aby ukazovaly na konkrétní rozpor se zákonem. Tato kapitola rovněž pracuje s možným scénářem implementací, které vidíme v cizině, a nesoustředí se výlučně na varianty, které jsou v tuzemsku v bližší době reálné.

První je problém transparentnosti. §125 trestního řádu²²² po soudci požaduje, aby ve chvíli, kdy přistoupí ke stanovení druhu a výměry trestu, konkrétní rozhodnutí řádně odůvodnil. Bez řádného odůvodnění jednak není rozhodování soudce přezkoumatelné, což je problematické z pohledu možného odvolání. A zároveň by tím bylo zasaženo do základních zásad právního státu, jelikož by nebylo jasné, zda a jakým způsobem skutečně došlo k individualizaci. Neméně důležité je odůvodnění na veskrze lidské rovině, když je někomu udělen trest, tak si zaslouží vědět proč, jinak trest nemusí plnit svůj účel. To se dále projevuje i v praktické rovině, například tím, že když je odůvodnění kvalitní, tak to vede k vyšší míře přijetí trestu.²²³ To znamená, že soudce se tak musí zabývat veškerými argumenty, které během řízení zazněly, musí se s nimi v řízení vypořádat a vysvětlit, jakým způsobem individualizoval daný trest a proč.

Ústavní soud zdůrazňuje, že požadavek na náležité odůvodnění je „*naprostým ústavněprávním minimem náležitého ospravedlnění zásahů státu do svobody jednotlivce při ukládání trestů*“. Toto právo je garantováno Listinou jakožto jeden z komponentů práva na spravedlivý proces. Ústavní soud v nálezu II. ÚS 2027/17 zdůrazňuje, že požadavek na náležité odůvodnění lze chápat ve třech rovinách. Ta první vychází z výše zmíněného práva účastníků na vyjádření se k dané věci a povinnosti soudu se s argumentací vypořádat. Druhá se vztahuje zpět k principu transparentnosti a kontroly soudní moci veřejností. Třetí rovinou se rozumí požadavek na vytvoření nezbytných základů pro možnost uplatnění opravných prostředků.

---

²²² § 125 zákona č. 141/1961 Sb.

²²³ DRÁPAL, Jakub. Odůvodnění trestů: Argumenty pro a proti detailnímu odůvodňování trestů. *Státní zastupitelství* [online]. Wolters Kluwer, 2009, (5), s. 15 [cit. 2023-08-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/269723/1/2>

Nicméně ty algoritmy, které co do četnosti používání převládají, toho schopny nejsou. Už vůbec to není možné v případě softwarů na bázi neuronových sítí, které fungují jako výše popsaná černá skříňka a u kterých není možné sledovat, jakým způsobem rozhodnutí vzniklo. Systém umělé inteligence sám nemá konkrétní postup, který by používal ve všech příkladech. Obvykle funguje tak, že se „učí z předchozích rozhodnutí“ a upravuje váhu jednotlivých kritérií, aby korespondovala s výsledkem. Avšak mezi kritérii nemusí být nutně příčinná souvislost. Systém může zohlednit kritéria, která pro individualizaci rozhodnutí nemají žádný význam, ale shodou okolností se objevují ve všech případech, například jako barva pleti. O tom se ale OČTŘ ani účastníci řízení nemusí dozvědět, jelikož některé prediktivní systémy neumí popsat postup, kterým analýzu zpracovaly, ani to, jak k danému výsledku došly.

Kromě toho pro hypotetické použití umělé inteligence platí, že čím více má k dispozici dat, tím jsou její predikce přesnější. Právě proto se stává postupem času spolehlivější, a zároveň proto by bylo problematické, kdyby na některé trestné činy, jako je například „nenastoupení služby v ozbrojených silách“, ²²⁴ nebyl dostatek dat, protože se za ně takřka neodsuzuje. Z toho důvodu by nebylo možné hovořit o nasazení prediktivních mechanismů univerzálně, ale pouze jen na některé trestné činy. To není samo o sobě problém, ale je zapotřebí to vzít v případě implementace do zákona v potaz.

Druhý je problém okamžiku, ke kterému je predikce sestavována. Některé ze zákonem uvedených kritérií vyžadují, aby k nim soud přihlédl vždy až v okamžiku ukládání trestu. Například Kalvodová uvádí,²²⁵ že tak tomu je u všech druhů hodnocených poměrů pachatele.²²⁶ Takový postup ale u algoritmického rozhodování není možný. Systém vyhodnocuje získané znaky, ale uplatňuje na ně algoritmy, které byly vytvořeny v době vývoje softwaru. Z toho vyplývá, že souvislosti, kterým systém může připisovat váhu, už nemusí být, jak upozorňuje Fialová, aktuální.²²⁷ Tento jev by se projevoval zejména ve chvílích, kdy by pro daný případ

---

²²⁴ § 372 zákona č. 40/2009 Sb. Tento přečin je uveden pouze jako příklad trestného činu, ke kterému nejsou dostupná takřka žádná statistická data. Z webu jaktrestame.cz je ale patrné, že tento přečin není výjimkou, a popsaná obava ohledně spolehlivosti prediktivních mechanismů tak je opodstatněná.

²²⁵ KALVODOVÁ, Věra. § 39 Stanovení druhu a výměry trestu. In: ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8.

²²⁶ § 39 odst. 3 uvádí demonstrativní výčet poměrů pachatele, když uvádí: „k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele“.

²²⁷ FIALOVÁ, Eva. Využití algoritmů při profilování v trestním řízení a důsledky pro lidská práva. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2018, **26**(2), s. 233 [cit. 2023-06-03]. ISSN 1805-2789. Dostupné z: doi:10.5817/CPVP2018-2-3

bylo nízké množství statistických dat. Algoritmus by tak nebyl schopen reflektovat například změnu společenských poměrů apod.

Třetím problémem je změna způsobu uvažování soudců. Způsob, kterým prediktivní systémy zjednodušeně fungují, stojí na tom, že hledají společné znaky mezi analyzovaným případem a statistickými daty z minulosti. I kdyby byl systém sebelepší, tak nikdy nemůže odstranit nedostatky statistických dat, se kterými pracuje. A jak ukázala kapitola 2.3. *Diskriminace v umělé inteligenci*, tato data jsou často zkreslená v neprospěch určité skupiny pachatelů.²²⁸ Bylo by tedy nutné přijít se způsobem, jak snížit nedostatky statistických dat na přijatelnou míru. Nebo se minimálně připravit na to, že určitá zkreslení budou existovat, a vytyčit si hranici, jaká míra je pro nás jako pro společnost přijatelná.

Kromě samostatného problému zkreslených dat to ale vytváří ještě další problém. Soudci, kteří budou takto zkresleným predikcím dlouhodobě vystavováni, mohou nabýt dojmu, že obvinění, kteří jsou členy určité skupiny, by měli dostávat přísnější tresty, protože častěji páchají trestnou činností. Takový postup by byl zapříčiněn zvnitřněním určitých kognitivních zkreslení, které prediktivní modely zpravidla kvůli vlastním chybám budou legitimovat.²²⁹ Došlo by k vytvoření začarovaného kruhu, kdy by algoritmus využíval pro další predikce svá rozhodnutí z minulosti. Tím by si vytvořil dostatečný statistický vzorek, aby tak rozhodoval pravidelně. A právě ve chvíli, kdy by byl soudce opakovaně vystavován takto zkresleným výsledkům, tak by si i nevědomky mohl vytvořit podobný úsudek, a to jen proto, že byl takovému jevu vystavován dostatečně dlouho. Tento problém by mohl být do jisté míry odstraněn, pakliže by algoritmus používal jako tréninková data názory soudce, a nikoliv data o recidivě. To ale pro praxi představuje další výzvu, jak získat dostatečné množství takových dat a jak takový systém vytvořit.

Zavedení algoritmických modelů do procesu rozhodování by mohlo výrazně ovlivnit roli soudce v trestním řízení. Soudce je osobou, která nese na rozdíl od algoritmů za rozhodnutí morální odpovědnost. V současné době neexistuje prediktivní mechanismus, který by byl v Česku zapojen do procesu rozhodování o vině a trestu, pakliže by se ale otázka takového zapojení

---

²²⁸ V USA je tento problém spojen zejména s rasovou otázkou.

²²⁹ HARCOURT, Bernard E. *Against Prediction: Profiling, Policing, and Punishing in an Actuarial Age* [online]. New York: University of Chicago Press, 2007 [cit. 2023-06-03], s. 32. ISBN 9780226316130. Dostupné z: <https://scholarship.law.columbia.edu/books/111/>

hypoteticky otevřela, tak existuje široké spektrum možného nasazení. Na jedné straně je prediktivní mechanismus, který by poskytoval nezávazný podklad pro rozhodování soudce. Na opačném konci (a nutno podotknout, že na velmi nepravděpodobném) je prediktivní mechanismus, který by nahrazoval část rozhodování soudce. Ačkoliv se druhý scénář jeví jako nepravděpodobný, v jiných zemích světa se o takovémto nasazení diskutuje, a proto je nelze zcela ignorovat.

Kromě toho není jasné, jaké by prediktivní mechanismy měly dopady na rozhodování soudců. Zda by například nemohlo dojít k tomu, že by soudci přikládali prediktivním mechanismům vyšší váhu, ať už nevědomky,²³⁰ nebo proto, že by tím došlo k ulehčení jejich práce.²³¹ Nezbývá než konstatovat, že v tomto směru je zapotřebí další výzkum, protože za současného stavu by zavedení prediktivních mechanismů mohlo uvrhnout do nejistoty samotnou podstatu toho, jak dnes justice funguje.

Posledním argumentem je lidský faktor. I kdybychom byli schopni vytvořit systém, který vše náležitě odůvodní, a popasujeme se i s ostatními praktickými problémy, budeme schopni společnosti náležitě vysvětlit používání takového systému? Když časopis New York Times dělal rozhovory s lidmi, jejichž život byl zásadně ovlivněn tím, že je algoritmus v rámci podmíněného propuštění v USA označil za „high risk“, velká část lidí nerozuměla tomu, jak takový proces probíhá. A ve chvíli, kdy jim redaktor vše vysvětlil, tak pro ně bylo těžké přijmout, že jejich život byl natolik zásadně ovlivněn rozhodováním počítače.²³² Tím se snažím říct, že i kdyby používání prediktivních systémů dávalo co do efektivnosti smysl, chceme se jako společnost touto cestou vydat? Když soudce udělá chybu nebo něco přehlédne, může to mít dalekosáhlé dopady na život jedince. Ale přece jen je taková situace na ryze emoční úrovni srozumitelnější, když za to může člověk, než kdyby totéž udělal počítač.²³³ Chybovat je přece lidské, ale jsme stejnou mírou odpovědnosti ochotni přesunout i na počítače?

---

²³⁰ Na to, že nedostatek odůvodnění může negativně ovlivnit důvěru veřejnosti v justici, opakovaně upozorňuje Ústavní soud. Například v nálezu sp. zn. II. ÚS 2027/17.

²³¹ FIALOVÁ, Eva. Využití algoritmů při profilování v trestním řízení a důsledky pro lidská práva. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2018, **26**(2), s. 235 [cit. 2023-06-03]. ISSN 1805-2789. Dostupné z: doi:10.5817/CPVP2018-2-3

²³² METZ, Cade a Adam SATARIANO. An Algorithm That Grants Freedom, or Takes It Away. In: *The New York Times* [online]. 2022, 6. února 2022 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2020/02/06/technology/predictive-algorithms-crime.html>

²³³ LEMIEUX, Pierre. Harari and the Danger of Artificial Intelligence. In: *EconLib* [online]. 2023, 6. května 2023 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.econlib.org/harari-and-the-danger-of-artificial-intelligence/>

Tato kapitola se nesnažila přesvědčit vás o tom, že praktické zapojení prediktivních systémů není proveditelné. Naopak. Jak ukázaly předešlé části práce, většinu technických i právních problémů považuji za řešitelné. Namísto toho jsem se zde pokusil přiblížit diskuzi, zda jsme na to jako společnost připraveni. Zároveň tato část práce představuje jakýsi ideový základ pro závěrečnou kapitolu,²³⁴ která se pokusí přijít s možnými scénáři, jak by prediktivní mechanismy mohly v českém prostředí vypadat.

---

²³⁴ Kapitola 6. *Úvahy de lege ferenda o možném využití prediktivních systémů v ČR.*

5. Využití prediktivních nástrojů při rozhodování o podmíněném propuštění

V České republice nejsou aktuálně nasazeny žádné predikční systémy, které by odpovídaly světovému přístupu v rámci zapojení prediktivních mechanismů do rozhodování v trestním řízení. Nicméně i tak se objevují trendy, které jsou tomu v mnoha rysech podobné. Nejblíže tomu je systém SARPO. Tato kapitola představuje základní strukturu jeho fungování. A popisuje využití systému v rámci rozhodování o podmíněném propuštění.

§ 1 odst. 2 zákona o výkonu trestu říká, že jeho účelem „*je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti*“.²³⁵

V některých evropských právních systémech se u výkonu trestů uplatňuje filosofie, která říká, že správně nastavené zacházení s pachatelem v penitenciárním systému spočívá v soustředění se na okamžik, kdy bude pachatel propuštěn z výkonu trestu. A za tímto účelem tamější pravidla upravují průběh výkonu trestu způsobem, aby jej na propuštění a následný život mimo mříže co nejlépe připravil.²³⁶ Tuto úlohu trestního práva zmiňuje také Ústavní soud ČR, když v nálezu zabývajícím se podmíněným propuštěním judikuje, že „*náprava odsouzeného nejefektivněji vede k ochraně společnosti, tedy k naplnění účelu trestního práva ve společnosti*“.²³⁷

Pokud chceme pachatele připravit na okamžik propuštění, je zapotřebí, aby věznice nejprve zhodnotila jeho rizika a potřeby. Každý člověk je jiný, a tedy i každý pachatel je jiný. Zhodnocení potřeb pachatele poté umožňuje upravit program výkonu trestu na míru tak, aby efektivně reagoval na individuální potřeby. Vězeňská služba České republiky k tomu používá tzv. systém SARPO,²³⁸ jenž představuje nástroj pro zpracovávání a analýzu dat v penitenciárním

---

²³⁵ § 1 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., zákon o výkonu trestu odnětí svobody.

²³⁶ MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. Restoratívni justice v oblasti vězeňství: utopie, nebo výzva?. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2016, **24**(1), s. 21–36 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5261>;

DRÁPAL, Jakub a Alison LIEBLING. O měření kvality věznic, jejich legitimitě či budoucnosti s Alison Liebling: Rozhovor s Alison Liebling. In: *Jiné právo* [online]. [cit. 2023-08-17]. Dostupné z: <https://jinepravo.blogspot.com/2017/01/rozhovor-s-alison-liebling-z-university.html>

²³⁷ Nález sp. zn. II. ÚS 482/18 ze dne 28. 11. 2018.

Nález sp. zn. II. ÚS 482/18 ze dne 28. 11. 2018.

prostředí a slouží k vytvoření komplexního profilu pachatele.²³⁹ Označení SARPO vzniklo z prvních písmen celého názvu programu, kterým je Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených. Vyhodnocování rizik spočívá v tom, že SARPO průběžně zpracovává statistické a dynamické faktory,²⁴⁰ na jejichž základě vytváří predikci pravděpodobnosti recidivy ze strany pachatele.

5.1. Vývoj SARPO

Tento nástroj vytvořila a dlouhodobě používá Vězeňská služba²⁴¹ za účelem kategorizace různorodých informací o osobách ve výkonu trestu. Původní myšlenka vytvořit prediktivní systém vznikla v roce 2003. Tehdy byl pod záštitou Vězeňské služby ve spolupráci s Probační a mediační službou ustaven multidisciplinární tým, který spolupracoval s Probačními a mediačními službami Anglie a Walesu, které provozují systém OASys,²⁴² jenž je zároveň předlohou pro systém SARPO.

Tato spolupráce probíhala různě intenzivně zhruba do roku 2008, od kterého už na vývoji pracovala pouze Vězeňská služba, která jej o čtyři roky později²⁴³ zavedla do trestní praxe coby oficiální nástroj pro vstupní vyhodnocování rizik při recidivě.²⁴⁴ K další velké změně došlo v letech 2016–2017, kdy Vězeňská služba ČR a společnost Microsoft jakožto dodavatel vytvořily samostatný software.²⁴⁵ Ten kromě nového uživatelského prostředí zavedl propojení s jinými systémy²⁴⁶, což umožnilo jeho plnou integraci do penitenciárního prostředí.²⁴⁷

---

²³⁹ Přesněji odsouzeného pachatele.

²⁴⁰ Statické faktory jsou neměnné ukazatele, jako je například věk spáchání prvního trestného činu. To, že jsou neměnné, znamená, že je už nelze zpětně odstranit, ale stále mohou nabývat vyšších hodnot. Zatímco dynamické faktory se v čase mění, například údaje o zaměstnanosti.

²⁴¹ Na vývoji se podílela řada dalších institucí. Probační a mediační služba ČR, Vězeňská služba ČR, národní Probační služby Anglie a Walesu, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, městská centra sociálních služeb a prevence, Sdružení pro probaci a mediaci v justici, Microsoft, a. s., Katedra sociologie Filosofické fakulty Univerzity Karlovy a další.

²⁴² Zkratka pro Offender Assessment System.

²⁴³ Implementace systému probíhala napříč jednotlivými věznicemi postupně. Docházelo k tomu ale v období od 1. 11. 2012 až do začátku roku 2016.

²⁴⁴ SARPO. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/sarpo>

²⁴⁵ Do tohoto okamžiku systém SARPO fungoval na bázi excelového nástroje.

²⁴⁶ Jako například s Vězeňským informačním systémem.

²⁴⁷ DRAHÝ, František, Jindřich HŮRKA a Michal PETRAS. *SARPO: Charakteristiky odsouzených v českých věznicích: Deskriptivní studie* [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 16 [cit. 2023-06-02]. ISBN 978-80-270-5197-7. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/sarpo/sarpo-charakteristiky-odsouzenych-v-ceskych-veznicich.pdf>

Od roku 2003 do dneška uplynulo dvacet let, během kterých SARPO prošlo několika zásadními změnami. Na pozadí tohoto historického vývoje je patrné, že celou dobu bylo SARPO vyvíjeno pro potřeby zacházení s pachateli ve věznicích, a nikoliv pro průběh trestního řízení. Vězeňská zpráva ČR dnes sama předpovídá, že to by se do budoucna²⁴⁸ mohlo změnit a SARPO by mohlo být použito i v rozhodování soudů, konkrétně v případě rozhodování o podmíněném propuštění.²⁴⁹ Jednalo by se tak o další krok, kterým by se používání prediktivních systémů v Česku přiblížilo anglosaskému prostředí.

5.2. Úvahy o zapojení do rozhodování o podmíněném propuštění

Smyslem podmíněného propuštění je dle akademiků i Ústavního soudu „umožnit opustit brány věznic osobám, které během svého pobytu ve výkonu trestu odnětí svobody dokázaly analyzovat své protiprávní jednání, sebekriticky se k němu postavit, vyvodit z něj poučení a svým aktivním a kladným přístupem ve výkonu trestu odnětí svobody prokázat své polepšení“.²⁵⁰ SARPO pracuje se zmíněnými kritérii a snaží se zhodnotit, zda a jakým způsobem lze dosáhnout nápravy jedince. Tato kapitola představuje základní strukturu fungování SARPO. Vyplývá z ní, že všechny vyjmenované okolnosti, které jsou nezbytné pro podmíněné propuštění, jsou zároveň i nedílnou součástí výstupů SARPO. Z toho pramení, že užívání takového systému by pro soudy mohlo být efektivní.

Ústavní soud opakovaně judikuje, že nelze rozhodnout o podmíněném propuštění z výkonu trestu pouze na základě pouhého počtu předchozích odsouzení nebo výkonů nepodmíněného trestu odnětí svobody.²⁵¹ Dle Ústavního soudu jsou takovéto informace příliš zobecňující a nepředstavují dostatečnou oporu pro kvalifikovaný úsudek. Kromě toho, pakliže by soud rozhodl na základě takového úsudku, porušil by zákaz dvojího přičítání, který je zaručený Listinou.²⁵²

Namísto toho je dle ÚS zapotřebí, aby soud každý případ posoudil individuálně s tím, že *„rozhodnutí o podmíněném propuštění je nutné odůvodnit vzhledem k osobě konkrétního odsouzeného, neopomíjeje též jeho možný vývoj a nápravu v průběhu výkonu trestu odnětí*

---

²⁴⁸ Bližší časový údaj není znám. Níže citovaný web hovoří o „střednědobé budoucnosti“.

²⁴⁹ Často kladené dotazy. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/casto-kladene-otazky>

²⁵⁰ VICHEREK, Roman. Současné trendy vývoje podmíněného propuštění, 1, str. 6 a násl. In: *Trestněprávní revue*. Brno: C. H. Beck, 2018, s. 6–11.

²⁵¹ Například v nálezu: Ústavní soud, sp. zn. II. ÚS 482/18, 28. 11. 2018.

²⁵² Čl. 40 odst. 5 Listiny (2/1993 Sb.).

svobody a další relevantní aktuální informace“. Z toho vyplývá, že použití kritérií typu počet předchozích odsouzení soud může vzít v potaz jako součást širšího hodnocení pachatele, ale nikoliv rozhodnout pouze na jejich základě. Systém SARPO s těmito údaji pracuje, ale jak popisuje tato kapitola, tak se jedná jen o zlomek celkové výstupní zprávy, proto by v tomto případě byl schopen dostát požadavku Ústavního soudu na komplexní posouzení pachatele a spáchaného skutku.

5.2.1. Možná podjatost při podmíněném propuštění

U podmíněného propuštění z výkonu trestu dochází při rozhodování pomocí systému SARPO k faktickému přenesení části rozhodování na konkrétní pracovníky věznic. Jak vyplývá z popsaného fungování SARPO, osoba hodnotitele hraje stěžejní úlohu ve výsledném hodnocení. Petras a Hůrka se k otázce objektivnosti hodnocení vyjádřili, že „*systému nejde o to, abychom se ptali stejně, ale abychom se ptali na stejně závažné věci*“.²⁵³ Čímž říkají, že podstatná je podoba otázek, nikoliv forma. Nicméně to nic nemění na tom, že systém nedokáže vzít v potaz osobnost hodnotitele. Osoba hodnotitele je vždy součástí konkrétní věznice.

V praxi by tak mohlo docházet k tomu, že do rozhodnutí by se promítly okolnosti, které nesouvisí s konkrétním pachatelem, nýbrž s (řádným) chodem vězení. Kdyby bylo vězení přeplněné, mohli by mít hodnotitelé tendenci hodnotit pachatele mírněji, aby tím vyřešili kapacitní problémy. Nebo naopak v případě, že by se jednalo o vězně, který má stěžejní roli ve fungování vězení, ať už pro jeho znalosti nebo například hierarchické postavení, mohli by hodnotitelé mít tendenci chtít si tohoto pachatele spíše nechat ve vězení.²⁵⁴ To samé platí sice i pro soudce, ale trestní řád přitom upravuje v § 30 trestního řádu²⁵⁵ institut vyloučení pro podjatost, který zaručuje, že bude rozhodovat orgán, jenž nemá zájem na výsledku řízení. Lze to stejně nicméně říct o zaměstnancích věznice? Otázka podjatosti je předmětem častého sporu i v rámci rozhodování soudů, přitom na osobu soudce jsou kladeny přísné požadavky, které mají kromě jiného zaručit vysoký standard jeho rozhodování.

---

²⁵³ PETRAS, Michal a Jindřich HŮRKA. Základní aspekty hodnocení odsouzených: První část. *České vězeňství* [online]. 2006, 14(6), s. 13–14 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2006/cv06-2006-1.pdf>

²⁵⁴ Praktickým příkladem může být David Rath, který při výkonu trestu vykonával funkci vězeňského lékaře. Tato činnost byla pro Vězeňskou službu natolik významná, že po propuštění z výkonu trestu nastoupil David Rath jako zaměstnanec Vězeňské služby, aby v této činnosti mohl pokračovat. (viz https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/veznice-doktor-david-rath-ombudsman-pankrac-propusteni-soud.A220311_091923_domaci_vank)

²⁵⁵ Vyloučení orgánů činných v trestním řízení dle § 30 an. zákona č. 141/1961 Sb.

Nejvyšší správní soud k tomu říká: „U osobnosti soudce je však třeba vždy vycházet primárně z toho, že se jedná o profesionála, který dokáže oddělit svoje soukromé zájmy od rozhodovací činnosti, na které se podílí, a u něhož je vždy na prvním místě respektování profesní a osobní cti. Je proto třeba vždy velmi bedlivě od sebe odlišovat ryze odbornou rovinu od roviny osobní. Jinak řečeno, při hodnocení možné podjatosti je třeba vždy v každém konkrétním případě velmi citlivě hodnotit, zda se lze domnívat, že je skutečně dán osobní vztah soudce k projednávané věci či k účastníkům řízení, anebo zda se ve skutečnosti jedná toliko o vztah založený výlučně na jeho odbornosti.“²⁵⁶

Když je to tedy tak složité u soudců, je možné podobný standard požadovat i u hodnotitelů? Vždyť právě hodnotitelé stráví spoustu času s pachatelem o samotě za účelem, aby byli schopni posoudit jeho osobnost. Přitom na jejich posouzení nejsou kladeny takové požadavky jako na trestní řízení. Navíc už nyní víme, že se jejich názor projevuje i v současném pojetí podmíněného propuštění. Nicméně i když jsou odborné posudky stěžejní pro rozhodnutí o podmíněném propuštění, v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů je opět na osobě soudce, aby posoudil, jakou váhu budou mít takové posudky. Ačkoliv by bylo účelné mít obdobný standard hodnocení, jako je tomu v trestním řízení, tak dosažení tohoto cíle je v praxi nerealistické. Navíc absence takového standardu je do jisté míry nahrazena konečnou kontrolou soudce, který rozhodnutí o podmíněném propuštění vydává. Kromě toho je tento princip do jisté míry vyvažován i tím, že soudce nejspíše rozumí více právu, ale zase s trestancem nestrávil tolik času a nemá klinické vzdělání.

5.2.2. Doktrinální pojetí podmíněného propuštění Ústavním soudem

Zapojení systému SARPO do rozhodování o výkonu trestu nabízí hned několik dilemat. Jedno zásadní spočívá v otázce hodnocení případného zapojení prediktivního mechanismu do rozhodování o podmíněném propuštění Ústavním soudem, který má v tuzemském systému poslední slovo v případě zásahu do lidských práv a mohl by využívání SARPO minimálně zkomplikovat. Nutno však zmínit, že Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 428/18 načrtl linii, zda má soud za určitých okolností povinnost propustit pachatele na svobodu.²⁵⁷ Ale s tímto pojetím existuje i odlišná linie rozhodování. Tato podkapitola rozebírá tyto dvě rozdílná pojetí.

---

²⁵⁶ Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Nao 46/2010-78 ze dne 11. 6. 2010.

²⁵⁷ Např. sp. zn. I. ÚS 2201/16 ze dne 3. 1. 2017 a naproti tomu sp. zn. IV. ÚS 1804/21 ze dne 26. 10. 2021.

Novák uvádí, že Ústavní soud je na rozcestí mezi maximalistickým a minimalistickým pojetím podmíněného propuštění. Nutno uvést, že navzdory tomu, co Jiří Novák píše, dilema Ústavního soudu, ke kterému pojetí se přiklonit, není natolik závažné. Valná většina nálezů si drží linku nastavenou nálezem sp. zn. I. ÚS 428/18.²⁵⁸ Maximalistické pojetí spočívá v tom, že naplní-li pachatel podmínky, jež dokládají, že se napravil, soud jej musí propustit, jinak by tím porušil princip proporcionality. Jinými slovy, dle maximalistické doktríny může omezení osobní svobody trvat, pakliže ještě nedošlo k naplnění smyslu trestu, tj. k plné resocializaci pachatele. Toto pojetí ale také znamená, že by diskreční pravomoc soudce měla být značně užší. Soud by měl pouze zkoumat, zda došlo k naplnění podmínek pro propuštění, a v případě kladného stanoviska vězně propustit. Nicméně tato otázka by podle mě měla být podchycena spíše na legislativní úrovni než ji nechat na rozhodování Ústavního soudu.

Naproti tomu minimalistické pojetí říká, že neexistuje právní nárok na podmíněné propuštění. O trestu pachatele už bylo jednou na základě zákona rozhodnuto, a trest, který pachatel vykonává, je tedy v plném souladu s čl. 2 odst. 2 Listiny.²⁵⁹ Na podmíněné propuštění pachatele tedy neexistuje právní nárok. Takové pojetí vede k tomu, že diskreční pravomoc soudce je výrazně širší.²⁶⁰

Zapojení systému SARPO v takových případech nabízí dvě otázky ke zodpovězení. Jednak zda se Ústavnímu soudu podaří shodnout na pojetí institutu podmíněného propuštění v případě zapojení prediktivních mechanismů. V tuto chvíli převládá linie rozhodování v souladu s nálezem sp. zn. I. ÚS 428/18, avšak zapojení SARPO spolu s novým čtvrtým Ústavním soudem by mohlo být odlišné. Druhá otázka spočívá v tom, že v situaci, kdy by se Ústavní soud přiklonil k maximalistickému pojetí podmíněného propuštění, ale poté by konkrétnímu pachateli vyšlo v hodnocení SARPO, že představuje nízké riziko, tak zda by jej soud musel i tak propustit.

Naopak v případě minimalistického pojetí si lze představit, že SARPO by mohlo představovat filtr, který by mohl odlehčit fungování soudů v případě rozhodování o návrzích podmíněného propuštění, které jsou zjevně neopodstatněné. Minimalistické pojetí totiž říká, že na podmíněné

---

²⁵⁸ Nález sp. zn. II. ÚS 482/18 ze dne 28. 11. 2018.

²⁵⁹ Čl. 2 odst. 2 zákona č. 2/1993 Sb. „Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon.“

²⁶⁰ NOVÁK, Jiří. Propouštění na rozcestí. *Právník: Teoretický časopis pro otázky státu a práva* [online]. Ústav státu a práva Akademie věd ČR, 2022, **161**(9), s. 881–896 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://www.ilaw.cas.cz/casopisy-a-knihy/casopisy/casopis-pravnik/archiv/2022/2022-9.html?a=3710>

propuštění neexistuje nárok, a tak soudce teoreticky může podmíněné propuštění zamítnout, aniž by se návrhem jakkoliv zabýval.²⁶¹ A proto dává použití SARPO smysl dříve, než se soudce bude podmíněným propuštěním vůbec zabývat, aby odfiltroval část případů, které by nespĺnily potřebné/základní/minimální požadavky pro propuštění. Avšak takovéto minimalistické pojetí představuje značný prostor pro libovůli soudce. Dále je otázkou, jak se bude vyvíjet postoj soudů k minimalistickému pojetí. Krajský soud přednedávnm podpořil maximalistické pojetí v judikátu 6 To 31/2020,²⁶² ve kterém říká, že „možnost podmíněného propuštění nelze vyloučit jen s poukazem na dřívější odsouzení nebo na to, že odsouzený byl již v minulosti podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody, byť i to jsou důležitá kritéria k posouzení prognózy, zda odsouzený povede v budoucnu řádný život“. Význam tohoto pojetí podtrhuje i fakt, že judikát byl dále zveřejněn ve sbírce Soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu.

K jakému pojetí se Ústavní soud přikloní, je důležité ještě z dalšího důvodu, a to, jakým způsobem se bude hodnotit předchozí trestná činnost pachatele. Maximalistické pojetí totiž klade důraz na nápravu pachatele, tedy na samotný nápravný proces. Předchozí odsouzení by podle tohoto přístupu nemělo být jediným a hlavním podkladem pro hodnocení, zda by měl být pachatel propuštěn, protože nevypovídá o tom, zda byl nápravný proces úspěšný, či nikoliv. O to spíš, když pachatel nemůže předchozí odsouzení změnit.²⁶³ To ale nápadně připomíná statické faktory, se kterými SARPO pracuje. Předchozí trestná činnost²⁶⁴ je zásadním dílem jednou z pěti částí hodnocení SARPO a zároveň se ukazuje jako velmi spolehlivý risk faktor.²⁶⁵ Nutno uvést, že ani maximalistické pojetí Ústavního soudu nevyklučuje, že by předchozí trestná činnost nemohla hrát svou roli v hodnocení nápravy pachatele. Ale nemělo by podle ní dojít k zamítnutí podmíněného propuštění pouze na jejím základě.

Nelze definitivně předjímat, jakým způsobem by se k používání systému SARPO v případě podmíněného propuštění vyjádřil Ústavní soud. Avšak tato kapitola ukazuje, že to, k jakému pojetí se Ústavní soud přikloní, zásadně ovlivní i způsob fungování SARPO.

---

²⁶¹ NOVÁK, Jiří. Propouštění na rozcestí. *Právník: Teoretický časopis pro otázky státu a práva* [online]. Ústav státu a práva Akademie věd ČR, 2022, **161**(9), s. 886 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://www.ilaw.cas.cz/casopisy-a-knihy/casopisy/casopis-pravnik/archiv/2022/2022-9.html?a=3710>

²⁶² Judikát 6 T0 31/2020 uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek NS R 20/2022.

²⁶³ Tamtéž.

²⁶⁴ Více níže v kapitole 5.3. *Zákonná opora a základní popis fungování SARPO*.

²⁶⁵ PETRAS, Michal a Jindřich HŮRKA. Nástroj SARPO a statistika každodenní penitenciární praxe. *Česká kriminologie: Czech Criminology Review* [online]. 2021, (1–2), s. 2 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2021-120132/nastroj-sarpo-a-statistika-kazdodenni-penitenciarni-praxe>

5.3. Zákonná opora a základní popis fungování SARPO

Vězeňská služba vytváří vstupní zprávu pro každého vězně ve výkonu trestu odnětí svobody bez výjimky. Jedná se o povinnost uloženou zákonem, konkrétně zákonem o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.²⁶⁶ Ten v § 41 odst. 1 ukládá Vězeňské službě povinnost zpracovat tzv. program zacházení, přičemž zákon dále říká následující: „Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti.“ Zákon také uvádí demonstrativní výčet toho, které faktory musí ona zpráva obsahovat. Konkrétně je komplexní zpráva „shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, sociálního, případně lékařského posouzení, hodnocení rizik a potřeb a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného“.²⁶⁷

Aby všechny tyto oblasti dokázalo SARPO pokrýt, musí analyzovat celkově tisíc faktorů pro každého odsouzeného.²⁶⁸ Systém komplexní zprávu nezpracovává sám, dále na ní pracuje vychovatel, psycholog, speciální pedagog a sociální pracovník.²⁶⁹ Tato kombinace vychází z předpokladu, že systém pracuje s daty získanými na základě objektivní a subjektivní metody. V případě objektivní metody se jedná o data, která jsou snadno kvantifikovatelná a systém je mnohdy dokáže zpracovat sám, často tak tomu je u statistických faktorů. Naproti tomu u subjektivní metody vyžaduje odborné posouzení hodnotitelů, které obvykle vychází z hodnocení na základě rozhovoru s pachatelem, a nevyhnutelně tak do něj vstupuje subjektivní názor hodnotitele.²⁷⁰ Výstup systému SARPO tvoří poté zjednodušeně pět částí. Ke každé je zpracováno samostatné hodnocení.

První část představují statické faktory. Tyto faktory je SARPO schopno automaticky analyzovat na základě dostupných informací, jako je třeba opis z rejstříku trestů nebo data z Vězeňského informačního systému. Právě propojení různých systémů, které zavedla čtvrtá

---

²⁶⁶ Zákon č. 169/1999 Sb., zákon o výkonu trestu odnětí svobody.

²⁶⁷ § 41 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., zákon o výkonu trestu odnětí svobody.

²⁶⁸ PETRAS, Michal a Jindřich HŮRKA. Nástroj SARPO a statistika každodenní penitenciární praxe. *Česká kriminologie: Czech Criminology Review* [online]. 2021, (1–2), s. 3 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2021-120132/nastroj-sarpo-a-statistika-kazdodenni-penitenciarni-praxe>

²⁶⁹ Často kladené dotazy. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/casto-kladene-otazky>

²⁷⁰ PETRAS, Michal a Jindřich HŮRKA. RISK/NEEDs ASSESSMENT Nový metodologický nástroj?. *České vězeňství* [online]. 2006, 14(5), 11 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2006/cv05-2006-1.pdf>

generace SARPO, v tomto ohledu přináší jistou automatizaci. Statistické faktory lze rozdělit do tří podskupin. První podskupinou je trestní minulost, která zahrnuje faktory typu: kolikrát byl pachatel ve výkonu trestu, jaký trest mu byl v minulosti uložen, za jakou trestnou činnost apod. Druhou podskupinou je způsobená újma. Tato podskupina se soustředí na specifickou trestnou činnost.²⁷¹ A třetí podskupina obsahuje aktuální trestnou činnost, která se zabývá trestným činem anebo trestnými činy, za které byl pachateli uložen trest.

Druhou část tvoří dynamické faktory. Tedy faktory, které se v čase mění a které hodnotí pachatele z hlediska toho, jak je schopný se chovat mimo výkon trestu. Tyto faktory se opět rozpadají do dalších podskupin. V tomto případě jich je sedm a jedná se o bydlení, zaměstnání, finance, rodinu a sociální kontakty, závislosti, osobnost a chování, vzdělání a výchovu. K tomu, aby byl s těmito faktory systém SARPO schopný pracovat, potřebuje informace nějakým způsobem kvantifikovat. K tomu slouží tzv. hodnoticí škály. Ty fungují tak, že každé hodnocené kritérium nabízí předpřipravené odpovědi, ke kterým jsou přiřazeny určité číselné hodnoty. Například u bydlení jeden z faktorů představuje zhodnocení, jestli má pachatel v místě svého bydliště konflikty se sousedy. K tomu je přiřazena čtyřbodová škála, jež nabízí možnosti od zcela bez konfliktů až po velmi časté konflikty.²⁷² Podklady pro hodnocení dynamických faktorů už kvůli své komplexnosti nelze sbírat automaticky a je k tomu zapotřebí osoby hodnotitele, která data do systému ručně vloží.

Třetí část evaluace se věnuje tzv. protektivním faktorům. Jedná se o soubor jak dynamických, tak statických faktorů, které slouží jako protipól rizikových faktorů. Jde o ukazatele, které mírní anebo zcela odrazují pachatele od dopouštění se další trestné činnosti. SARPO tyto faktory není schopné analyzovat samo, protože jejich pouhá přítomnost nestačí. Je k tomu dále zapotřebí jejich interpretace hodnotitelem,²⁷³ který v každém individuálním případě posoudí, zda daný protektivní faktor může splnit odrazující funkci. Názorným příkladem je faktor vzdělávání. U něj hodnotitel může rozlišit, zda je protektivní faktor přítomen následovně. Díky dosaženému stupni vzdělání nebo odborné kvalifikaci najde pachatele po propuštění snadněji nové zaměstnání, což by bylo pozitivní. Anebo naopak jeho dosažený stupeň vzdělání či

---

²⁷¹ Tj. trestné činy násilné povahy anebo trestné činy se sexuálním nebo drogovým kontextem.

²⁷² Čtyřbodová škála k tomu dále nabízí možnost, že pachatel nemá stabilní bydlení, a tedy že tento faktor nelze zhodnotit.

²⁷³ Zaměstnanci věznice, kteří jsou odborně proškolení ve vytváření hodnocení pro systém SARPO a na jejichž práci dohlíží speciální koordinátoři.

jeho absence neumožňuje nalezení nové práce, a tak je vyšší šance, že se vrátí k trestné činnosti. Takovýchto protektivních faktorů je mnoho. Opět se dělí na statické a dynamické. Kromě zmíněného vzdělání by se dále mohlo jednat například o stabilní příjem financí, stabilní bydlení nebo aktuální psychický stav.

Čtvrtou částí je sebehodnocení. Jedná se o jedinou část, kterou pachatel vyplňuje sám. Tato část cílí na sebereflexi pachatele a může fungovat jako korektiv ke statickým a dynamickým faktorům. Například zda to, že pachatel trestného činu lituje, koresponduje s tím, že se jedná o prvotrestance, který se chce napravit. Jinými slovy, tato část se snaží zjistit, zda to, jak pachatel přemýšlí, se shoduje s tím, co o něm říkají získaná data.

Podobnou roli má i poslední pátá část, tj. adaptace v nástupním oddíle. Ta zkoumá chování pachatele v průběhu výkonu trestu před vytvořením analýzy. Analyzuje, zda se pachatel chová slušně k zaměstnancům a spoluvězňům, jestli projevuje zájem o dostupné aktivity, zda plní své povinnosti apod.

Na základě těchto kritérií je **sestavena komplexní zpráva**, která interpretuje jednotlivé výstupy hodnocení a jejich praktickou aplikaci na výkon trestu daného pachatele. Tato zpráva může mít různou podobu, která závisí na použité verzi nástroje. Ta může mít tři podoby.²⁷⁴ Minimální, která je určena pro pachatele odsouzené k trestu odnětí svobody nepřesahující šest měsíců. Z povahy věci jde o zprávu, která je značně zjednodušená, jelikož samotný výkon trestu nenabízí dostatek prostoru pro jeho individualizaci. Druhou variantou je základní zpráva, která se specificky nezabývá rysy dané trestné činnosti. A třetí varianta, tzv. rozšířená zpráva, se využívá pro pachatele násilných, sexuálních anebo drogových trestných činů, dále též pro doživotně odsouzené a mladistvé.²⁷⁵

---

²⁷⁴ BIDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. Klasifikace odsouzených a jejich zařazování do programů. *České vězeňství* [online]. 2006, 14(5), 13 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2006/cv05-2006-1.pdf>

²⁷⁵ DRAHÝ, František, Jindřich HŮRKA a Michal PETRAS. *SARPO: Charakteristiky odsouzených v českých věznicích: Deskriptivní studie* [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 23 [cit. 2023-06-02]. ISBN 978-80-270-5197-7. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/sarpo/sarpo-charakteristiky-odsouzenych-v-ceskych-veznicich.pdf>

6. Úvahy de lege ferenda o možném využití prediktivních systémů v ČR

Jak naznačila předchozí kapitola o SARPO, používání prediktivních systémů už není ani pro Českou republiku nepředstavitelnou ideou. Zároveň jsme ale daleko od stavu, kdy jsou prediktivní systémy plně zapojeny do soudcovského rozhodování. Tato práce nemůže tedy popisovat praktické nastavení, které je v České republice (mimo zmíněného systému SARPO). Nicméně na následujících řádcích se pokouší přinést zamyšlení nad návrhy řešení, jak by bylo možné v českém právním prostředí prediktivní systémy do budoucna využít.

Trestní soudce Libor Vávra nedávno uvedl, že když vznikl trestní zákoník, přijatý v roce 2009, tak jeho ústřední myšlenkou bylo, „aby se lidé nebáli chodit po ulici a věděli, že tu budou efektivní nástroje, jak potrestat pachatele“. Dále k tomu dodává: „Zatím jsme důkladně nezkoumali, za jakou cenu je u nás tak bezpečno a jestli jsme to nepřepískli.“²⁷⁶

Tím se odkazuje na to, že Česká republika patří v Evropské unii ke špičce co do počtu vězňů na 100 000 obyvatel. Konkrétně jsme podle dat z roku 2021 pátou zemí a před námi jsou země jako Maďarsko.²⁷⁷ Jakub Drápal k problematice velkého počtu vězňů dlouhodobě uvádí, že to není problém toho, že bychom odsuzovali statisticky významně vyšší počet vězňů, než je tomu v zahraničí, ale že vězně odsuzujeme na příliš dlouho a trestáme příliš přísně.²⁷⁸ Na stejný jev upozorňuje hned na několika místech i podrobná Zvláštní zpráva „Věznice“, kterou zpracoval tým expertů Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „NSZ“) pro rok 2019.²⁷⁹ Už v samotné tiskové zprávě NSZ varuje, že ve srovnání se zahraničím dochází v České republice k vykonávání velmi dlouhých nepodmíněných trestů odnětí svobody.²⁸⁰

---

²⁷⁶ PROCHÁZKOVÁ, Andrea. Za láhev rumu do vězení, za znásilnění podmínku?: Jak se v Česku trestá? Mýty a skutečnost. In: *Respekt* [online]. Economia, 2023, 10. června 2023 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z:

<https://www.respekt.cz/tydenik/2023/24/za-lahev-rumu-do-vezeni-za-znasilneni-podminku>

²⁷⁷ Prison statistics. In: *Eurostat – statistics explained* [online]. [cit. 2023-08-25]. Dostupné z:

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Prison_statistics#One_prisoner_per_941_inhabitants_in_the_EU_in_2021

²⁷⁸ ZDRÁHALOVÁ, Helena. Jakub Drápal: Jak fungují české soudy? In: *Věda a výzkum* [online]. 2022, 27. srpna 2022 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://vedavyzkum.cz/z-domova/z-domova/jakub-drapal-jak-funguji-ceske-soudy>

²⁷⁹ *Zvláštní zpráva „Věznice“*. Brno: Nejvyšší státní zastupitelství ČR, 2019, 4 NZN 602/2019. Dostupné také z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/zvl_zprava_veznice25_09_2019.pdf

²⁸⁰ MALÝ, Petr. Zvláštní zpráva NSZ analyzuje situaci v českých věznicích: Aktualita. In: *Nejvyšší státní zastupitelství ČR* [online]. Brno [cit. 2023-08-31]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/zvlastni-zprava-nsz-analyzuje-situaci-v-ceskych-veznicich/>

Martin Lýsek, soudce a člen pracovní odborné skupiny na ministerstvu spravedlnosti, k počtu vězňů dále uvádí, že značný počet vězňů by vůbec ve vězení být nemusel. Laicky popisuje příklad recidivisty, který například po krádeži alkoholu putuje zpět do vězení, ačkoliv se jednalo o drobnou trestnou činnost, jejíž škoda nepřesáhla pár set korun. Dle Lýska není pro tento typ pachatele opakovaný trest odnětí svobody vhodným nástrojem, jak pachatele převychovat.²⁸¹

Z výše uvedeného vyplývá, že v českých vězeních je významný počet vězňů, kteří tam jsou zbytečně. To jednak představuje morální dilema, zda má takovým pachatelům smysl ukládat nepodmíněný trest odnětí svobody.²⁸² Dále to ale přináší i praktické problémy. Jednak tak vysoký počet vězňů je pro stát významnou finanční zátěží, která je odhadována na 36 milionů korun denně.²⁸³ Dále se Česko potýká s problémem přeplněných věznic, nedostatkem dozorců apod.²⁸⁴ A poté jsou zde další problémy, jako je například náročná resocializace. Pro vězně zpravidla platí, že je pro ně snazší je začlenit zpět do společnosti, pakliže ve vězení nestráví více času, než je nutně zapotřebí.²⁸⁵

Nasazení prediktivních mechanismů v rámci České republiky by dle mého názoru mohlo představovat pomoc v řešení výše popsaných problémů. Na následujících řádcích představuji dva možné scénáře. První realistický, který by pracoval s podmíněným propuštěním, a druhý ambicióznější, který by hypoteticky mohl být zapojen již ve stadiu ukládání trestu.

Realistickým scénářem je zapojení systému SARPO do rozhodování o institutu podmíněného propuštění. Jak bylo nastíněno dříve, o této možnosti se už diskutuje.²⁸⁶ Z mého pohledu by bylo vhodné zapojit systém postupně například pomocí programu, jako byl projekt Křehká Šance II, který běžel mezi lety 2016 až 2020. Jednalo se o projekt, jenž realizovala Probační a mediační

---

²⁸¹ PERKNEROVÁ, Kateřina. Lidi, kteří kradou flašky rumu, nepotřebujeme izolovat, říká soudce Martin Lýsek. In: *Deník* [online]. 2023, 12. května 2023 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/rozhovor-soudce-martin-lysek.html

²⁸² Více v kapitole 4.1.2. *Účel trestu*.

²⁸³ PROCHÁZKOVÁ, Andrea. Za láhev rumu do vězení, za znásilnění podmínku?: Jak se v Česku trestá? Mýty a skutečnost. In: *Respekt* [online]. Economia, 2023, 10. června 2023 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2023/24/za-lahev-rumu-do-vezeni-za-znasilneni-podminku>

²⁸⁴ VESELÁ, Marie a Matěj SKALICKÝ. Stát už nemá kam dávat vězně. Možná bude na stole ležet změna trestních sazeb. In: *I Rozhlas – Vinohradská 12* [online]. 2023, 11. května 2023 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/podcast-vinohradska-12-veznice-vezenstvi-marie-vesela_2305110600_cen

²⁸⁵ DIMUN, Petr. Jakub Drápal: Justice by se neměla bát jasně definovat principy rozhodování o trestech. In: *Česká justice* [online]. 2019, 26. ledna 2019 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/01/jakub-drapal-justice-by-se-nemela-bat-jasne-definovat-principy-rozhodovani-trestech/>

²⁸⁶ Více v kapitole 5. *Využití prediktivních nástrojů při rozhodování o podmíněném propuštění*.

služba a spolupracovala na něm Vězeňská služba ČR.²⁸⁷ Tento projekt zjednodušeně řečeno přinášel soudcům expertízu právě těchto dvou organizací při rozhodování o podmíněném propuštění. Soudce tak měl k dispozici určitá doporučení, která mu pomohla v rozhodování.²⁸⁸ Vzhledem k tomu, že Probační a mediační služba a Vězeňská služba ČR společně spolupracovaly jak na vývoji systému SARPO, tak na projektu Křehká Šance II, mohly by společné zkušenosti zužitkovat a přijít s programem, který by fungoval podobně jako Křehká Šance, ale navíc by do komise byly postupně začleňovány i návrhy SARPO.

Druhý scénář je výrazně ambicióznější a jeho realizace je složitější. Jeho smyslem by bylo zapojení SARPO už do rozhodování o podobě trestu. Legal Data Hub na Právnické fakultě UK provedla studii, ve které nechali různé soudce a státní zástupce posoudit případ čerstvě propuštěného recidivisty, který se dopustil přečinu krádeže, když ukradl láhev alkoholu.²⁸⁹ Pro takové případy je v zákoně speciální skutková podstata pro recidivisty s rozpětím trestní sazby od půl roku až do 3 let.²⁹⁰ Přičemž studie ukázala, že soudci ukládali výrazně nevyvážené tresty napříč celým rozpětím, a dokonce i mimo ně.

Úloha sjednocování rozhodovací praxe v České republice probíhá skrze hierarchii soudů, kde by soudy nižšího stupně měly rozhodovat v souladu s ustálenou judikaturou soudů vyššího stupně.²⁹¹ Nad rámec toho vydává Nejvyšší soud ČR tzv. Sbíрку soudních stanovisek a rozhodnutí, která má rovněž sloužit ke sjednocování rozhodovací praxe. Nicméně jak ukazuje zmiňovaná studie, i přes veškerou snahu můžeme vidět, že konkrétní forma trestu je citelně ovlivněna osobou soudce. Soudce je člověk, a je tedy ovlivněn svým vzděláním, názory, historickou zkušeností a dalšími okolnostmi.

---

²⁸⁷ Křehká šance II. In: *Probační a mediační služba* [online]. [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/projekty/ukoncene/krehka-sance-ii/>

²⁸⁸ DIMUN, Petr. Jakub Drápal: Justice by se neměla bát jasně definovat principy rozhodování o trestech. In: *Česká justice* [online]. 2019, 26. ledna 2019 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/01/jakub-drapal-justice-by-se-nemela-bat-jasne-definovat-principy-rozhodovani-trestech/>

²⁸⁹ DRÁPAL, Jakub. Speciální skutkové podstaty pro recidivisty: Nepromyšlené a škodlivé. *Legal Data Hub* [online], červenec 2022, 2022(1) [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: https://www.prf.cuni.cz/sites/default/files/uploads/files/LDH2022-1-Specialni-skutkove-podstaty-pro-recidivisty_0.pdf

²⁹⁰ §205 ost. 2 zákona č. 40/2009 Sb.

²⁹¹ KÜHN, Zdeněk; BOBEK, Michal; POLČÁK, Radim (eds): *Judikatura a právní argumentace. Teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. Praha: Auditorium, 2006, s. 10.

Právě zde se nabízí další prostor pro využití SARPO, případně jiných prediktivních systémů. Na tomto místě se hodí poznamenat, že pokud by mělo skutečně dojít k takové implementaci, tak by SARPO muselo projít rozsáhlými změnami. Neboť při svém vývoji bylo zamýšleno pro účely penitenciární péče, a tomu odpovídá i design fungování. Z toho důvodu by nejspíše nebylo pro potřeby soudů vhodné. Tuto skutečnost však nechme v tomto hypotetickém scénáři stranou a pojdme si blíže přiblížit výhody, které by potenciální nasazení prediktivních systémů mohlo představovat. Jde zejména o výpočetní možnosti co do objemu analyzovaných dat. Prediktivní systém by totiž byl schopen obsáhnout všechny případy, které by se v zemi rozhodovaly. I kdyby systém přiřazoval některá zkreslení, přiřazoval by je ve všech případech, a mohl by tak přispět k větší jednotnosti rozhodování.

Systém by rozhodně neměl nahradit rozhodování soudce. Spíše by měl být nastaven tak, aby jej ovlivňoval v oblasti jeho diskrece, ale neurčoval mu nové hranice. Ideálně by měl mít podobu pomocného „guideline“, který by soudci dokázal říct, jak se v podobných případech rozhoduje. Dále by měl soudci ukázat jednoduchý přehled hlavních faktorů, které ho k onomu doporučení vedly. Výsledné rozhodnutí by tedy bylo stále v rukou soudce, pouze by bylo vedeno vyšším množstvím tvrdých dat. Díky tomu by byl schopen systém upozornit i na různá heuristická zkreslení, kterých se soudci mohou dopouštět.

Pakliže bychom se rozhodli jít cestou ambicióznějšího scénáře, museli bychom najít řešení na značné množství výzev. Jen namátkou lze uvést například potřebnou novelu ohledně zveřejňování rozsudků. V důsledku velmi extenzivního výkladu evropského nařízení o GDPR ze strany Ministerstva spravedlnosti ČR stále nedochází k úplnému zveřejňování rozsudků.²⁹² Je otázkou, jakým způsobem by byl systém nastaven, ale pakliže by měl statisticky pracovat s daty z jiných odsouzení, bylo by vhodné, aby tato odsouzení byla veřejně dostupná. Dále by bylo zapotřebí vyřešit, jak by soudce musel postupovat ve chvíli, kdy by se rozhodl odchýlit od doporučení prediktivního algoritmu. Musel by důvody, které ho k jeho odlišení vedly, nějak dále odůvodňovat? Jak by to bylo s přezkumem hodnocení prediktivních algoritmů? Kdo by to dělal a na základě čeho by bylo možné se přezkumu dovolávat? Nevyřešené zůstávají i otázky, kdo by takový prediktivní systém spravoval? Jak často by byl takový systém aktualizován? Jakým

---

²⁹² CIBULKA, Jan. Zákon soudům nařídil zveřejňovat rozsudky. Vyhláška ale příkáže začernit názvy úřadů a firem. In: *IRozhlas* [online]. Praha, 2022, 4. srpna 2022 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/rozsudky-zverejnovani-spravedlnost-soudy_2208040500_cib

způsobem by byl zpřístupněn veřejnosti a jestli vůbec? V jaké procesní fázi by k samotné predikci mělo dojít? Tento výčet není úplný, ale pouze demonstruje, k jak zásadní novelizaci trestního řádu by muselo dojít, aby tento přístup mohl být právně zakotven.

Dále je zapotřebí upozornit, že při hypotetickém přijetí popsaného ambiciózního scénáře by bylo nutno postupovat nanejvýš obezřetně a náklady na jeho implementaci by byly nejspíš poměrně vysoké. Je zde široké množství možných problémů, na které se tato práce pokoušela průběžně upozorňovat. Zároveň by se nemohlo jednat o jednorázové náklady, jelikož takovýto systém by potřeboval být neustále aktualizován a opravován. Nemělo by být zapomenuto ani na akademiky a veřejnost, aby byli schopni fungování systémů zkoumat. Ve shrnutí tedy lze říci, že by muselo jít o velmi komplexní systémovou změnu.

Závěr

Úlohou soudu je nahlížet do minulosti a posoudit skutek, který se stal, aby spravedlivě potrestal pachatele. Stejně tak klademe soudu za úkol, aby se při ukládání rozsudku pokusil poodhalit závoj času, podíval se do budoucnosti, a zabránil tak dalšímu páchání trestné činnosti s cílem ochránit společnost. V tom se skrývá vztah mezi retributivní a preventivní úlohou soudnictví. Retributivní soudnictví soustředí svůj zájem pouze na čin a okolnosti jeho spáchání. Soud nikdy nemůže zkoumat čin přímo, ale vždy pouze skrze důkazní prostředky, protože se už jednou tento skutek v minulosti stal. Obtížnější výzvu představuje preventivní úloha, která se de facto snaží věštit budoucnost, čehož s naprostou jistotou nelze nikdy dosáhnout.²⁹³

Zavedení prediktivních mechanismů představuje krok, jak se k této pravděpodobné budoucnosti přiblížit. Ale zakotvení tohoto nástroje nemusí nutně znamenat pozitivní změnu. Kdyby tomu tak bylo, nebylo by o čem diskutovat. Tato změna může být dobrá, ale i špatná. Výsledek záleží na tom, jakým způsobem s novým nástrojem naložíme. Tato práce se snaží ukázat některé z možných výzev, jež by tuto změnu provázely. V neposlední řadě se pokouší předjímat, jaké výhody by právě ono dobré zavedení prediktivních mechanismů mohlo přivést, a upozornit na nástrahy, kterým se na cestě k implementaci vyhnout.

Nejprve shrnuji, jak predikce zasahuje do fungování soudnictví, a to zejména s ohledem na vývoj, který se ve světě v oblasti výpočetních technologií v posledních letech odehrál. Aby tento vývoj bylo možné vnímat v celkovém kontextu, tak záhy vysvětluji, jakým vývojem prediktivní soudnictví prošlo. To bylo rovněž doplněno kazuistikou, jež nabídla vhled do konkrétních problémů, které implementaci, byť jednoduchých prediktivních mechanismů, v minulosti provázely. Na tomto místě se hodí poznamenat, že propojování poznatků z IT a práva nejde jednoduše. IT je univerzální obor všude na světě, zatímco právo je regionálně odlišné. Proto, jak se zmíněná kazuistická část snažila upozornit, při přejímání vědeckých zjištění ze zahraničí je nutná obezřetnost. To práce ukazuje záhy, když nabízí nutný znalostní základ o fungování umělé inteligence, bez kterého by pochopení souvislostí v rámci prediktivní justice nebylo možné. Tyto souvislosti práce vzápětí názorně ukazuje na příkladu diskriminace, která je inherentně spojena právě s mechanismem, jakým umělá inteligence funguje.

---

²⁹³ TONRY, Michael. Sentencing and Prediction – Old Wine in Old Bottles. In: *Predictive Sentencing: Normative and Empirical Perspective*. Oxford: Hart Publishing, 2019, s. 270–287. ISBN 978-1-50992-141-6.

Práce si následně pokládá otázku, zda celý vývoj prediktivních mechanismů nebyl slepou uličkou a zda by vůbec nasazení moderních technologií v soudnictví dávalo smysl. Je schopen stroj přesnějších predikcí než lidský soudce? Namísto jasné odpovědi práce nabídla shrnutí nejvýznamnějších studií ze světa, které na toto téma proběhly. Jejich výsledky nasvědčují tomu, že použití prediktivních systémů v justici smysl dává. To otvírá otázku, zda by současný český právní řád umožňoval zapojení těchto nástrojů. Jak se ukázalo, tak v současnosti na takovéto zapojení z právního hlediska připraveni zcela nejsme. I proto práce dále nastiňuje etické otázky, jestli jsme na takovou změnu jako společnost ideově připraveni a jestli o ni vůbec stojíme.

Kromě teoretické diskuze se práce věnuje i praxi. Konkrétně ukazuje, že ač omezené, tak přesto využívané fungování prediktivních systémů v českém právním prostředí už existuje. A to konkrétně systém SARPO, který v současnosti využívá Vězeňská správa ČR. Práce navazuje na současnou diskuzi a polemizovala o jeho možném nasazení v rámci rozhodování o podmíněném propuštění z výkonu trestu. Načež práce navázala a pokusila se jít ještě o něco dále. Diskutovala dva možné scénáře de lege ferenda, kterými by se Česká republika mohla vydat, pakliže by chtěla integrovat prediktivní systémy do fungování soudní moci o něco více.

Jako největší úskalí používání prediktivních algoritmů k predikci recidivy tato práce vidí v jejich přesnosti, diskriminaci, komplikované obhajitelnosti před zrakem společnosti a v neposlední řadě v nepřipravenosti právního řádu. Některé z těchto problémů lze vyřešit, ale u jiných jde spíše o pohybování se po určité škále, kde oba kraje jsou žádoucí a nelze jich dosáhnout zároveň. Po sepsání této práce docházím k závěru, že všechny právní i technické problémy lze překonat, ale nejprve si musíme odpovědět, zda jsme jako společnost připraveni vyměnit část iluze spravedlnosti za větší bezpečí.

Toto téma je v českém prostředí stále neprobádané. Jsem toho názoru, že pokud by někdy mělo dojít k zavedení prediktivních mechanismů do našeho právního řádu, je potřeba se věnovat tomuto tématu v Česku intenzivněji a hlouběji, a to na akademické úrovni. Například jak rozsáhlá legislativní změna by byla zapotřebí, jak by se změnilo rozhodování soudců, zda by takový krok společnost vnímala jako spravedlivý apod.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

ÆGISDÓTTIR, Stefanía, Michael J. WHITE, Paul M. SPENGLER, et al. The Meta-Analysis of Clinical Judgment Project: Fifty-Six Years of Accumulated Research on Clinical Versus Statistical Prediction. *The Counseling Psychologist* [online]. 2006, **34**(3), str. 367 [cit. 2022-03-21]. ISSN 0011-0000. Dostupné z: doi:10.1177/0011000005285875

ALBRECHT, Hans-Jörg, JEHLE, Jörg-Martin. Statistical Recidivism Analyses in Switzerland. *National Reconviction Statistics and Studies in Europe*, 2016, Göttingen: Universitätsverlag Göttinge, ISBN: 978-3-86395-197-0. Dostupné z: https://univerlag.uni-goettingen.de/bitstream/handle/3/isbn-978-3-86395-187-0/GSK25_reconviction.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ALETRAS, Nikolaos, Dimitrios TSARAPATSANIS, Daniel PREOȚIUC-PIETRO a Vasileios LAMPOS. Predicting judicial decisions of the European Court of Human Rights: a Natural Language Processing perspective. *PeerJ Computer Science* [online]. 2016, **2** [cit. 2022-03-21]. ISSN 2376-5992. Dostupné z: doi:10.7717/peerj-cs.93

ASHWORTH, Andrew a Lucia ZEDNER. Some Dilemmas of Indeterminate Sentences: Risk and Uncertainty, Dignity and Hope. In: *Predictive sentencing: Normative and empirical perspectives*. Oxford: Hart Publishing, 2019. ISBN 978-1-50992-141-6.

BAROCAS, Solon a Andrew D. SELBST. Big Data's Disparate Impact. *California Law Review* [online]. California, June 2016, **104**(3), [cit. 2023-06-27]. ISSN 1556-5068. Dostupné z: doi:10.2139/ssrn.2477899

BIDERMANOVÁ, Eva a Michal PETRAS. Klasifikace odsouzených a jejich zařazování do programů. *České vězeňství* [online]. 2006, **14**(5) [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2006/cv05-2006-1.pdf>

BONTA, James. Offender Risk Assessment: Guidelines for Selection and Use. *Criminal Justice and Behaviour* [online]. American Association for Correctional Psychology,

2002, 1.8.2002, **2002**(29), [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: doi.org/10.1177/0093854802029004002

BONTA, James a Donald Arthur ANDREWS. *The Psychology of Criminal Conduc.* 6th. Routledge, 2016. ISBN 9781138935778.

BUOLAMWINI, Joy a Timnit GEBRU. Gender Shades: Intersectional Accuracy Disparities in Commercial Gender Classification. *Proceedings of Machine Learning Research: Conference on Fairness, Accountability, and Transparency* [online]. 2018, **2018**(81), [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: <http://proceedings.mlr.press/v81/buolamwini18a/buolamwini18a.pdf>

BYRNE, James a April PATTAVINA. Next generation assessment technology. *Probation Journal* [online]. 2017, **64**(3), [cit. 2023-08-30]. ISSN 0264-5505. Dostupné z: [doi:10.1177/0264550517720851](https://doi.org/10.1177/0264550517720851)

DRAHÝ, František, Jindřich HŮRKA a Michal PETRAS. *SARPO: Charakteristiky odsouzených v českých věznicích: Deskriptivní studie* [online]. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2018. [cit. 2023-06-02]. ISBN 978-80-270-5197-7. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/sarpo/sarpo-charakteristiky-odsouzenych-v-ceskych-veznicich.pdf>

DRÁPAL, Jakub. Individualizace trestů v České republice: Jak určujeme tresty a co o tom víme?. *Státní zastupitelství*. 2018, (1).

DRÁPAL, Jakub. Odůvodnění trestů: Argumenty pro a proti detailnímu odůvodňování trestů. *Státní zastupitelství* [online]. Wolters Kluwer, 2009, (5), [cit. 2023-08-31]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/269723/1/2>

DRESSEL, Julia a Hany FARID. The accuracy, fairness, and limits of predicting recidivism. *Science Advances* [online]. 2018, **4**(1) [cit. 2022-03-21]. ISSN 2375-2548. Dostupné z: [doi:10.1126/sciadv.aao5580](https://doi.org/10.1126/sciadv.aao5580)

ENOUGH, Birte a Thomas MUSSWEILER. Sentencing Under Uncertainty: Anchoring Effects in the Courtroom1. *Journal of Applied Social Psychology* [online]. 2001, **31**(7) [cit. 2023-06-27]. ISSN 0021-9029. Dostupné z: doi:10.1111/j.1559-1816.2001.tb02687.x

FIALOVÁ, Eva. Využití algoritmů při profilování v trestním řízení a důsledky pro lidská práva. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2018, **26**(2). [cit. 2023-06-03]. ISSN 1805-2789. Dostupné z: doi:10.5817/CPVP2018-2-3

FLETCHER, George P. *Rethinking Criminal Law*. Reprint. Oxford University Press, 2001. ISBN 9780195136951.

GREENWOOD, Peter W a Alan ABRAHAMSE. *Selective Incapacitation*. 1. Santa Monica: RAND Corporation, 1982. ISBN 0-8330-0433-6.

GOEL, Sharad, Ravi SHROFF, Jennifer SKEEM a Christopher SLOBOGIN. The accuracy, equity and jurisprudence of criminal risk assessment. VOGL, Roland. *Research Handbook on Big Data Law* [online]. Edward Elgar Publishing, 2021, 2021 [cit. 2022-03-21]. ISBN 9781788972826. Dostupné z: doi:10.4337/9781788972826.00007

GOTTFREDSON, Don M. Effects of Judges' Sentencing Decisions on Criminal Careers. *National Institute of Justice: Research in Brief* [online]. United States: U.S. Department of Justice, listopad 1999 [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/178889.pdf>

HANNAH-MOFFAT, Kelly. Actuarial Sentencing: An "Unsettled" Proposition. *Justice Quarterly* [online]. 2013, **30**(2), 270-296 [cit. 2023-06-03]. ISSN 0741-8825. Dostupné z: doi:10.1080/07418825.2012.682603

HARCOURT, Bernard E. *Against Prediction: Profiling, Policing, and Punishing in an Actuarial Age* [online]. New York: University of Chicago Press, 2007 [cit. 2023-06-03], s. 32. ISBN 9780226316130. Dostupné z: <https://scholarship.law.columbia.edu/books/111/>

HOLDER, Jeremy. *Ashworth's Principles of Criminal Law*. Deváte. Oxford University Press, 2019. s. 155. ISBN 9780198777663. Dostupné z: <https://www.oxfordlawtrove.com/display/10.1093/he/9780198777663.001.0001/he-9780198777663;jsessionid=27051DAADD1B5CA532C8FE281018144E>

JACKSON, Eugenie a Christina MENDOZA. Setting the Record Straight: What the COMPAS Core Risk and Need Assessment Is and Is Not. *Harvard Data Science Review* [online]. 2020, 2(1), 2–5 [cit. 2023-06-03]. Dostupné z: doi:10.1162/99608f92.1b3dadaa

JONNISON, Melissa R. a Jodi L. VILJOEN. What are judges' views of risk assessments, and how do tools affect adolescent dispositions?. *Psychology, Public Policy, and Law* [online]. 2021, 27(1), s. 112–123 [cit. 2022-03-21]. ISSN 1939–1528. Dostupné z: doi:10.1037/law0000260

JUŘÍČEK, Petr. Specifika institucionálního zacházení s mladými dospělými v podmínkách výkonu trestu odnětí svobody. *Chowanna* [online]. Uniwersytet Śląski w Katowicach, 2016, s. 281–282 [cit. 2022-03-03]. ISSN 0137-706X. Dostupné z: <https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Chowanna/Chowanna-r2016-t1/Chowanna-r2016-t1-s273-300/Chowanna-r2016-t1-s273-300.pdf>

KAHNEMAN, Daniel, Olivier SIBONY a Cass R. SUNSTEIN. Selection and Aggregation in Forecasting. In: *Noise: A Flaw in Human Judgment*. 1. New York: Little, Brown and Company, May 2021, s. 441–446. ISBN 978-0-316-45138-3.

KALVODOVÁ, Věra. § 39 Stanovení druhu a výměry trestu. In: ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8.

KOŠATKA, Martin. *The Role of Criminal History in Sentencing Theory and Practice* [online]. Praha: Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 2023 [cit. 2023-08-31]. Dostupné z:

<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/181174/120444611.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

KÜHN, Zdeněk; BOBEK, Michal; POLČÁK, Radim (eds): Judikatura a právní argumentace. Teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou. Praha: Auditorium, 2006, s. 10.

LIN, Zhiyuan “Jerry”, Jongbin JUNG, Sharad GOEL a Jennifer SKEEM. The limits of human predictions of recidivism. *Science Advances* [online]. 2020, 6(7) [cit. 2022-03-21]. ISSN 2375-2548. Dostupné z: doi:10.1126/sciadv.aaz0652

LOEFFLER, Charles E. a Daniel S. NAGIN. The Impact of Incarceration on Recidivism. *Annual Review of Criminology* [online]. 2022, 2022-01-13, 5(1), s. 133–152 [cit. 2023-08-31]. ISSN 2572-4568. doi:10.1146/annurev-criminol-030920-112506, Dostupné z: <https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev-criminol-030920-112506>

LONES, Michael A. How to avoid machine learning pitfalls: a guide for academic researchers. *ArXiv* [online]. Cornell University, 2023, 9 Feb 2023, s. 3 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: <https://arxiv.org/pdf/2108.02497.pdf>

LOWRY, Stella a Gordon MACPHERSON. A blot on the profession. *British Medical Journal* [online]. 1988, 296(6623), s. 657–658 [cit. 2023-06-27]. ISSN 0959-8138. Dostupné z: doi:10.1136/bmj.296.6623.657

MARY, Philippe. Pénalité et gestion des risques: vers une justice « actuarielle » en Europe ?. *Déviance et Société*. 2001, 25(1), s. 33–51. ISSN 0378-7931. Dostupné z: doi:10.3917/ds.251.0033

MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. Restorativní justice v oblasti vězeňství: utopie, nebo výzva?. *Časopis pro právní vědu a praxi* [online]. 2016, 24(1), s. 21–36 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5261>

MOZETIČ, Igor, Miha GRČAR a Jasmina SMAILOVIĆ. Multilingual Twitter Sentiment Classification: The Role of Human Annotators. *ArXiv* [online]. Slovenia: Jožef Stefan Institute, 5 May 2016n. 1 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: <https://arxiv.org/pdf/1602.07563v2.pdf>

NOBLE, Safiya Umoja. *Algorithms of Oppression: How Search Engines Reinforce Racism* [online]. New York: New York University Press, February 2018 [cit. 2023-06-27]. ISBN 9781479866762.

NOVÁK, Jiří. Propouštění na rozcestí. *Právník: Teoretický časopis pro otázky státu a práva* [online]. Ústav státu a práva Akademie věd ČR, 2022, **161**(9), s. 881–896 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://www.ilaw.cas.cz/casopisy-a-knihy/casopisy/casopis-pravnik/archiv/2022/2022-9.html?a=3710>

PETRAS, Michal, Václav JIŘIČKA, Jindřich HŮRKA, Marek NETOČNÝ, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. Predikce kriminality: Nový nástroj SARPO 1 na hodnocení kriminogenních rizik a potřeb pachatele. *Trestněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2010, 9(9), s. 283–290.

PETRAS, Michal a Jindřich HŮRKA. Nástroj SARPO a statistika každodenní penitenciární praxe. *Česká kriminologie: Czech Criminology Review* [online]. 2021, (1–2), 1–9 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2021-120132/nastroj-sarpo-a-statistika-kazdodenni-penitenciarni-praxe>

PETRAS, Michal a Jindřich HŮRKA. Základní aspekty hodnocení odsouzených: První část. *České vězeňství* [online]. 2006, **14**(6), s. 13–14 [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2006/cv06-2006-1.pdf>

PETRAS, Michal, Václav JIŘIČKA, Jindřich HŮRKA, Marek NETOČNÝ, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. Predikce kriminality: Nový nástroj SARPO 1 na

hodnocení kriminogenních rizik a potřeb. *Trestněprávní revue*. CH Beck, 2010(9), s. 284–285.

POSNER, Richard A. Introduction. In: *How judges think*. Massachusetts: Harvard University Press 2010, s. 6. ISBN 978-0-674-02820-3.

PÚRY, František. § 23 [Účel trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 181, marg. č. 5.

ROBERTS, Julian V. a Richard S. FRASE. The Problematic Role of Prior Records Enhancements in Predictive Sentencing. In: *Predictive Sentencing: Normative and Empirical Perspective*. Oxford: Hart Publishing, 2019, s. 149. ISBN 978-1-50992-141-6.

ROBINSON, Gwen. Stand-down and deliver. *Probation Journal* [online]. University of Sheffield, 2017, 2017-11-23, 64(4), s. 337–353 [cit. 2023-08-30]. ISSN 0264-5505. Dostupné z: doi:10.1177/0264550517734928 Dostupné z: <https://eprints.whiterose.ac.uk/122843/1/pdf%20resubmission%20310717.pdf>

ROZUM, Jan, Jan TOMÁŠEK, Jiří VLACH a Lucie HÁKOVÁ. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a prevenci, 2016. ISBN 978-80-7338-164-6. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/439.pdf>

RÜDIGER, Pohl F. *Cognitive illusions: Intriguing phenomena in thinking, judgment and memory*. In: *Second*. Routledge, 2017, s. 502. ISBN 978-1-138-90341-8.

SCHEINOST, Miroslav Scheinost, Helena VÁLKOVÁ a kol. In: *Sankční politika a její uplatňování – Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí IV*. [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 11 [cit. 2023-08-25]. ISBN ISBN 978-80-7338-154-7. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/429.pdf>

SKEEM, Jennifer L. a Christopher T. LOWENKAMP. Risk, Race and Recidivism: Predictive Bias and Disparate Impact. *Criminology*[online]. 2016, **54**(4), s. 680–712 [cit. 2023-06-03]. ISSN 00111384. Dostupné z: doi:10.1111/1745-9125.12123

STAM, Marco T. C., Hilde T. WERMINK, Arjan A. J. BLOKLAND a Jim BEEN. The effects of imprisonment length on recidivism: a judge stringency instrumental variable approach. *Journal of Experimental Criminology* [online]. [cit. 2023-08-31]. ISSN 1573-3750. doi:10.1007/s11292-023-09566-w, Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11292-023-09566-w>

STEVENSON, Bryan. In: *Just a Mercy: A Story of Justice and Redemption*. USA: Spiegel & Grau, 2014, s. 290. ISBN 9780812984965.

STEINER, Christopher. *Automate this: how algorithms took over our markets, our jobs, and the world*. New York: Portfolio/Penguin, 2013, s. 42. ISBN 978-159-1844-921.

SZCZEPAŃSKI, Marcin. Economic impacts of artificial intelligence (AI). *EPRS | European Parliamentary Research Service* [online]. July 2019 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/637967/EPRS_BRI\(2019\)637967_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/637967/EPRS_BRI(2019)637967_EN.pdf)

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 40. ISBN 978-807-4004-650.

ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a kol. Trestní právo hmotné – 9. vydání. In: *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 307. ISBN 978-80-7598-764-8.

TOMÁŠEK, Jan. *Zaměstnání jako faktor desistence*. In: Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2017, s. 12. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-166-0.

TONRY, Michael. Sentencing and Prediction – Old Wine in Old Bottles. In: *Predictive Sentencing: Normative and Empirical Perspective*. Oxford: Hart Publishing, 2019, s. 270–287. ISBN 978-1-50992-141-6.

TVERSKY, Amos a Daniel KAHNEMAN. Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases. *Science* [online]. 1974, **185**(4157), s. 1124–1131 [cit. 2022-03-14]. ISSN 0036-8075. Dostupné z: doi:10.1126/science.185.4157.1124

VAN GINNEKEN, Esther FJC. The Use of Risk Assessment in Sentencing. In: *Predictive Sentencing: Normative and Empirical Perspective*. Oxford: Hart Publishing, 2019, s. 9. ISBN 978-1-50992-141-6.

VICHEREK, Roman. Současné trendy vývoje podmíněného propuštění, 1, str. 6 a násl. In: *Trestněprávní revue*. Brno: C. H. Beck, 2018, s. 6–11.

WINTR, Jan. Metody a zásady interpretace práva. Praha: Auditorium, 2013, s. 9–16. ISBN 978-80 87284-36-0.

WOLFGANG, Marvin E., Robert M. FIGLIO a Thorsten SELLIN. *Delinquency in a Birth Cohort: Studies in Crime and Justice*. Chicago: University of Chicago Press, 1987. ISBN 9780226905587.

YOUNGJAE, Lee. Recidivism as Omission – A Relational Account. *Texas Law Review* [online]. Fordham Law Legal Studies, **2009**(87) [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://ssrn.com/abstract=1310869>

2. Seznam použitých internetových zdrojů

ANGWIN, Julia, Jeff LARSON, Surya MATTU and Lauren KIRCHNER. There's software used across the country to predict future criminals. And it's biased against blacks. *Pro Publica* [online] [cit. 2023-02-22]. Dostupné z:

<https://www.propublica.org/article/machine-bias-risk-assessments-in-criminal-sentencing>

AP Biology – About the Course. *AP students* [online] [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://apstudents.collegeboard.org/courses/ap-biology>

BEARD, Jacqueline. *Sentences of Imprisonment for Public Protection: Research Briefing*. United Kingdom: House of Commons Library, 24 April 2023. Dostupné z: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN06086/SN06086.pdf>

BROWN, Roger. Understanding the Importance of Training Data in Machine Learning. *Medium: IT Technology* [online]. Aug 26, 2019 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: <https://medium.com/the-ai-technology/understanding-the-importance-of-training-data-in-machine-learning-da4235332904>

Bureau of Justice Assistance: Office of Justice Programmes. History of Risk Assessment: Public Safety Risk Assessment Clearinghouse [online]. United States: gov [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://bja.ojp.gov/program/psrac/basics/history-risk-assessment>

CIBULKA, Jan. Zákon soudům nařídil zveřejňovat rozsudky. Vyhláška ale přikáže začernit názvy úřadů a firem. In: *IRozhlas* [online]. Praha, 2022, 4. srpna 2022 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/rozsudky-zverejnovani-spravedlnost-soudy_2208040500_cib

ČERNOCH, Viktor, DRÁPAL, Jakub. Vyměřují soudci spravedlivé tresty? Justice by měla projít revizí, míní vědec. In: *Věda a výzkum* [online]. Akademie věd České republiky, 2021, 6. května 2021 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/onas/aktuality/Vymeruji-soudci-spravedlive-tresty-Justice-by-mela-projit-revizi-mini-vedec/>

DIMUN, Petr. Jakub Drápal: Justice by se neměla bát jasně definovat principy rozhodování o trestech. In: *Česká justice* [online]. 2019, 26. ledna 2019 [cit. 2023-08-25].

Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2019/01/jakub-drapal-justice-by-se-nemelabat-jasne-definovat-principy-rozhodovani-trestech/>

DRÁPAL, Jakub. Speciální skutkové podstaty pro recidivisty: Nepromyšlené a škodlivé. *Legal Data Hub* [online], červenec 2022, **2022**(1) [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: https://www.prf.cuni.cz/sites/default/files/uploads/files/LDH2022-1-Specialni-skutkove-podstaty-pro-recidivisty_0.pdf

DRÁPAL, Jakub a Alison LIEBLING. O měření kvality věznic, jejich legitimitě či budoucnosti s Alison Liebling: Rozhovor s Alison Liebling. In: *Jiné právo* [online] [cit. 2023-08-17]. Dostupné z: <https://jinepravo.blogspot.com/2017/01/rozhovor-s-alison-liebling-z-university.html>

Eurostat. Prison statistics. In: *Eurostat – statistics explained* [online] [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Prison_statistics#One_prisoner_per_941_inhabitants_in_the_EU_in_2021

Government Digital Service UK. Types of prison sentences [online]. United Kingdom: gov [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/types-of-prison-sentence/indeterminate-prison-sentences-no-fixed-length-of-time>

Government Digital Service UK. Ministry of Justice. Pre-sentence report pilot in 15 magistrates' courts: Information about the pre-sentence report pilot in 15 magistrates' courts [online]. United Kingdom: gov [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/guidance/pre-sentence-report-pilot-in-15-magistrates-courts>

Government of Canada. Parole Board of Canada. [online]. [cit. 2023-08-20]. Dostupné z: <https://www.canada.ca/en/parole-board.html>

Government of United Kingdom. Imprisonment for Public Protection: Police, Crime, Sentencing and Courts Act 2022 factsheet: Policy paper. [online] [cit. 2023-08-30]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/police-crime-sentencing-and->

[courts-bill-2021-factsheets/police-crime-sentencing-and-courts-act-2022-imprisonment-for-public-protection-factsheet](#)

Government of United Kingdom. The Parole Board: Working with others to protect the public. [online]. Anglie, 2022 [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/organisations/parole-board>

HALLIDAY, John. Making Punishments Work: Report of a Review of the Sentencing Framework for England and Wales. In: *Great Britain Home Office* [online]. 2001, 16. května 2001 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/making-punishments-work-report-review-sentencing-framework-england>

Inspectorate of Probation. *The risk-need-responsivity model* [online] [Accessed 22 February 2023]. Available from: <https://www.justiceinspectrates.gov.uk/hmiprobation/research/the-evidence-base-probation/models-and-principles/the-rnr-model/>

Inspectorate of Probation. Assessment. HM [online]. Anglie, 2020, 18. prosince 2020 [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://www.justiceinspectrates.gov.uk/hmiprobation/research/the-evidence-base-probation/supervision-of-service-users/assessment/>

Justice. Statistické ročenky soudních agend [online] [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>

KOETSIER, John. GPT-4 Beats 90% Of Lawyers Trying To Pass The Bar. In: *Forbes* [online]. 14 March 2023 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/johnkoetsier/2023/03/14/gpt-4-beats-90-of-lawyers-trying-to-pass-the-bar/?sh=1a10f4d63027>

LEMIEUX, Pierre. Harari and the Danger of Artificial Intelligence. In: *EconLib* [online]. 2023, 6. května 2023 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.econlib.org/harari-and-the-danger-of-artificial-intelligence/>

MALÝ, Petr. Zvláštní zpráva NSZ analyzuje situaci v českých věznicích: Aktualita. In: *Nejvyšší státní zastupitelství ČR* [online]. Brno [cit. 2023-08-31]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/zvlastni-zprava-nsz-analyzuje-situaci-v-ceskych-veznicich/>

METZ, Cade a Adam SATARIANO. An Algorithm That Grants Freedom, or Takes It Away. In: *The New York Times* [online]. 2022, 6. února 2022 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2020/02/06/technology/predictive-algorithms-crime.html>

NARAYAN, Jyoti, Krystal HU, Martin COULTER a Supantha MUKHERJEE. Elon Musk and others urge AI pause, citing 'risks to society'. In: Reuters: Technology [online]. [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/technology/musk-experts-urge-pause-training-ai-systems-that-can-outperform-gpt-4-2023-03-29/>

Nejvyšší státní zastupitelství ČR. *Zvláštní zpráva „Věznice“*. Brno 2019, 4 NZN 602/2019. Dostupné také z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/zvl_zprava_veznice25_09_2019.pdf

OpenAI *Chatbot GPT* [online] [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://chat.openai.com>

PERKNEROVÁ, Kateřina. Lidi, kteří kradou flašky rumu, nepotřebujeme izolovat, říká soudce Martin Lýsek. In: *Deník* [online]. 2023, 12. května 2023 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/rozhovor-soudce-martin-lysek.html

Policie České republiky. *Mapa kriminality* [online] [cit. 2023-09-01]. Dostupné z: <https://kriminalita.policie.cz>

PROCHÁZKOVÁ, Andrea. Za láhev rumu do vězení, za znásilnění podmínku?: Jak se v Česku trestá? Mýty a skutečnost. In: *Respekt* [online]. *Economia*, 2023, 10. června 2023 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2023/24/za-lahev-rumu-do-vezeni-za-znasilneni-podminku>

RAWASHDEH, Samir. AI's mysterious 'black box' problem, explained. In: *News – University of Michigan-Dearborn* [online]. University of Michigan-Dearborn, March 6, 2023 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: <https://umdearborn.edu/news/ais-mysterious-black-box-problem-explained>

RUCKENSTEIN, Minna a Julia VOLKOVA. Automating Society 2019: Finland. In: *Algorithm Watch* [online]. 2019 [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: <https://algorithmwatch.org/en/automating-society-2019/finland/>

Telus International. AI Data. The importance of controlling for bias in AI [online]. 2020, 14. června 2020 [cit. 2023-08-24]. Dostupné z: <https://www.telusinternational.com/insights/ai-data/article/importance-of-controlling-for-bias-in-ai>

Úřad vlády České republiky. Pracovní skupina pro efektivní trestní justici. *Vláda České republiky* [online]. Praha [cit. 2023-08-22]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/vybory/pro_trestni_politiku/pracovni-skupinu-k-trestni-politice-a-koordinaci-opatreni-ke-snizovani-recidivy-v-cr-187531/

Úřad vlády České republiky. *Teze trestní politiky* [online], s. 7 [cit. 2023-08-22]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/cinnost-rady/zasedani-rady/Teze-trestni-politiky_1.pdf

VERMA, Pranshu. The never-ending quest to predict crime using AI. In: *The Washington Post* [online]. 15 July 2022n. 1. [cit. 2023-08-21]. Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/technology/2022/07/15/predictive-policing-algorithms-fail/>

VESELÁ, Marie a Matěj SKALICKÝ. Stát už nemá kam dávat vězně. Možná bude na stole ležet změna trestních sazeb. In: *IRozhlas – Vinohradská 12* [online]. 2023, 11. května 2023 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/podcast-vinohradska-12-veznice-vezenstvi-marie-vesela_2305110600_cen

Vězeňská služba České republiky SARPO [online] [cit. 2023-06-02]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/sarpo>

ZDRÁHALOVÁ, Helena. Jakub Drápal: Jak fungují české soudy? In: *Věda a výzkum* [online]. 2022, 27. srpna 2022 [cit. 2023-08-25]. Dostupné z: <https://vedavyzkum.cz/z-domova/z-domova/jakub-drapal-jak-funguji-ceske-soudy>

3. Seznam použitých právních předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 88

Zákon č. 140/1960 Sb., trestní zákon (již derogovaný)

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní řád

Zákon č. 169/1999 Sb., zákon o výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 6/2002 Sb., zákon o soudech a soudcích

4. Seznam použité judikatury

Nález sp. zn. IV. ÚS 463/97 ze dne 23. 4. 1998

Nález sp. zn. IV. ÚS 144/05 ze dne 29. 8. 2005

Nález sp. zn. I. ÚS 4503/12 ze dne 11. 6. 2014

Nález sp. zn. I. ÚS 2201/16 ze dne 3. 1. 2017

Nález sp. zn. II. ÚS 2027/17 ze dne 7. 7. 2017

Nález sp. zn. II. ÚS 482/18 ze dne 28. 11. 2018

Nález sp. zn. IV. ÚS 1804/21 ze dne 26. 10. 2021

Rozhodnutí Nejvyššího soud ČSSR, 10 Tz 52/66, [R 7/1967 tr.]

Rozsudek ESLP ze dne 2. října 2014 ve věci č. 15319/09 – Hansen proti Norsku

Usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Nao 46/2010-78 ze dne 11. 6. 2010

5. Seznam ostatních zdrojů

Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R (92) 17

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Section 283 Sentencing Act z roku 2020 Velké Británie

Protokol k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv

Predikce recidivy trestných činů za použití umělé inteligence

Abstrakt

Umělá inteligence postupně proniká do všech odvětví lidské činnosti a právo nezůstává výjimkou. Nicméně právo a výpočetní technologie jsou velice odlišné disciplíny. Tato práce zkoumá situaci, kdy se vzájemně protnou. Konkrétně se zaměřuje na používání prediktivních modelů v odvětví trestního práva při předvídání možné recidivy.

Práce nejprve popisuje historický vývoj prediktivních mechanismů a snaží se na tomto podkladu představit základní teorie uplatňované v predikci. V této části práce rovněž využívá kazuistický příklad z Velké Británie a Walesu, na kterém ukazuje limitace takového modelu. Dále práce nabízí základní poznatky o fungování AI modelů, které jsou nezbytné pro pochopení právní stránky věci. Tuto část práce završuje otázkou, zda jsou prediktivní modely vůbec dostatečně účinné, aby jejich nasazení dávalo smysl. Je používání AI další vývojovou fází na poli predikování recidivy, anebo se jedná o slepou uličku? K zodpovězení využívá přehled stěžejních studií, které na toto téma byly ve světě publikovány.

V České republice bylo toto téma velmi málo zkoumáno, proto v další části práce nejprve analyzuje základní náležitosti právního řádu, které jsou pro použití prediktivních modelů relevantní. Práce zjišťuje, že český právní řád zatím není zcela připraven na takovou změnu. Jednak nezakotvuje nástroje, které by zapojení modelů umožňovaly, ale hlavně nemá jasně vyřešené některé základní otázky ohledně trestání, jež jsou pro spravedlivé a efektivní zapojení takto sofistikovaného institutu nezbytné. Nicméně práce rovněž ukazuje, že tyto nedostatky jsou řešitelné. Ač v České republice žádný prediktivní model při ukládání trestů aktuálně zapojen není, tak práce zkoumá nejpodobnější v praxi používaný nástroj. Tím je systém SARPO, který využívá Vězeňská služba ČR v rámci penitenciární péče. V závěru práce propojuje všechny získané poznatky, aby se pokusila najít průsečík mezi realistickými možnostmi, které by mohly přispět k lepšímu fungování justice, a možnostmi, které tuzemský právní řád umožňuje. Součástí diplomové práce jsou proto také dva návrhy de lege ferenda o možném využití prediktivních systémů v ČR.

Klíčová slova: prediktivní soudnictví, umělá inteligence, prevence recidivy

Prediction of criminal recidivism using artificial intelligence

Abstract

Artificial intelligence is gradually spreading into all sectors of human activity, and law is no exception. However, law and computer technology are very different disciplines. This paper explores a situation where they intersect. Specifically, it focuses on the use of predictive models in the criminal justice sector in forecasting possible recidivism.

The thesis first describes the historical development of predictive mechanisms and seeks to use this background to introduce the basic theories applied in prediction. In this section, the thesis also uses the case study of the UK and Wales to demonstrate the limitations of such a models. Furthermore, the thesis offers a basic understanding of how AI models work, which is essential for understanding the legal side of the matter. This part of the thesis concludes by asking whether predictive models are even effective enough to make their deployment meaningful. Is the use of AI the next evolutionary phase in the field of recidivism prediction, or is it a dead end? To answer this, it uses a review of the major studies that have been published on this topic around the world.

In the Czech Republic, this topic has been very little researched, so in the next part the paper first analyses the basic elements of the part of the legal system that are relevant for the use of predictive models. The thesis finds that the Czech legal order is not yet fully prepared for such a change. First of all, it does not provide for the instruments that would enable the involvement of models, but most importantly, it does not have clearly resolved some basic questions regarding punishment, which are necessary for a fair and effective involvement of such a sophisticated institute. However, the thesis also shows that these shortcomings can be addressed. Although no predictive model is currently involved in sentencing in the Czech Republic, the thesis examines the most similar tool used in practice. This is SARPO, which is used by the “Czech Prison Service“ in the context of penitentiary care. Finally, the thesis brings together all the findings to try to establish the intersection between realistic possibilities that could contribute to a better functioning of the justice system and the possibilities that the domestic legal order allows. Therefore, the thesis also includes two *de lege ferenda* proposals on the possible use of predictive systems in the Czech Republic.

Key words: predictive justice, artificial intelligence, recidivism prevention